

KNJIGA SAŽETAKA

BOOK OF ABSTRACTS

Kontinentalna Hrvatska:

**povijesni kontekst,
aktualnosti
i perspektive u
budućnosti (3)**

Đakovo, 11. i 12. rujna 2025.

KONTF

Continental Croatia:

**historical context,
current affairs
and future
perspectives (3)**

Đakovo, 11 and 12 September 2025

Zagreb, rujna 2025.

**KNJIGA SAŽETAKA
BOOK OF ABSTRACTS**

Kontinentalna Hrvatska: povijesni kontekst,
aktualnosti i perspektive u budućnosti (3)

Continental Croatia: historical context, current
affairs and future perspectives (3)

Nakladnik:

ZNANSTVENI KONTEKST,
obrt za znanstvenu i druge djelatnosti,
vl. Danijel Knežević,
Zagreb, Horvaćanska cesta 53A

Za nakladnika:

nasl. doc. dr. sc. Danijel Knežević

Glavni urednici:

prof. dr. sc. Vladimir Dugalić
Zavod za znanstveni i umjetnički rad
Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
u Đakovu

izv. prof. dr. sc. Krešimir Dabo
Institut za istraživanje migracija

Izvršna urednica:

Patricia Turković, mag. bibl., mag. nov.

Lektura hrvatskog jezika:

Barbara Kružić Jovičić, mag. educ. philol.
angl. et mag. educ. philol. croat.

Lektura engleskog jezika:

Adrian Beljo, mag. educ. philol. angl. et
mag. educ. inf.

Fotografije na naslovnici i zadnjoj stranici:

Marko Muhl

ISSN 2991-6682

Publishing company:

ZNANSTVENI KONTEKST,
sole proprietorship for academic and
other services
owner Danijel Knežević
Zagreb, Horvaćanska cesta 53A

Publisher:

Assistant Professor Danijel Knežević

Editors:

Full Professor Vladimir Dugalić
The Institute for Scientific and Artistic
Work in Đakovo
Croatian Academy of Sciences and Arts

Associate Professor Krešimir Dabo
Institute for Migration and Ethnic
Studies

Executive editor:

Patricia Turković, Master in Library
Science, Master in Journalism

Proofreading for Croatian language:

Barbara Kružić Jovičić, Master of
Education in Croatian and English
Language and Literature

Proofreading for English language:

Adrian Beljo, Master of Education in
English Language and Literature and
Master of Education in Informatics

**Photographs on the front and back
cover:**

Marko Muhl

ISSN 2991-6682

KNJIGA SAŽETAKA

BOOK OF ABSTRACTS

KONT

Kontinentalna Hrvatska:
povijesni kontekst,
aktualnosti i perspektive
u budućnosti (3)

Continental Croatia:
historical context,
current affairs and future
perspectives (3)

Đakovo,
11. i 12. rujna 2025.

Đakovo,
11 and 12 September 2025

ODBORI KONFERENCIJE

Programski odbor	Organizacijski odbor
prof. dr. sc. Vladimir Dugalić Zavod za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Đakovu izv. prof. dr. sc. Marina Perić Kaselj Institut za istraživanje migracija prof. dr. sc. Emina Berbić Kolar Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti doc. dr. sc. Dejan Tubić Veleučilište u Virovitici izv. prof. dr. sc. Dražen Barbarić Filozofski fakultet u Mostaru izv. prof. dr. sc. Marko Odak Filozofski fakultet u Mostaru izv. dr. sc. Gordana Nikolić, prof. struč. stud. Veleučilište PAR dr. sc. Kristijan Sedak Hrvatsko katoličko sveučilište izv. prof. dr. sc. Darko Pavlović, prof. struč. stud. Plinacro d.o.o. dr. sc. Melita Srpak Zavod za prostorno uređenje Varaždinske županije	nasl. doc. dr. sc. Danijel Knežević Predsjednik organizacijskog odbora izv. prof. dr. sc. Krešimir Dabo Potpredsjednik organizacijskog odbora Institut za istraživanje migracija izv. prof. dr. sc. Petar Mišević Član organizacijskog odbora Sveučilište Sjever prof. dr. sc. Kristina Bučar Članica organizacijskog odbora Ekonomski fakultet Zagreb doc. dr. sc. Maja Vizjak Članica organizacijskog odbora Institut za istraživanje migracija dr. sc. Maja Has Članica organizacijskog odbora CEPOR - Centar za politiku razvoja malih i srednjih poduzeća i poduzetništva Ana Budmir, mag. pol. Članica organizacijskog odbora Fakultet političkih znanosti Ivana Schildenfeld, mag. rel. publ. Članica organizacijskog odbora

COMMITTEES

Program Committee	Organizing Committee
Full Professor Vladimir Dugalić Institute for Scientific and Artistic Work in Đakovo, Croatian Academy of Sciences and Arts Associate Professor Marina Perić Kaselj Institute for Migration and Ethnic Studies Full Professor Emina Berbić Kolar Faculty of Education, Osijek Assistant Professor Dejan Tubić Virovitica University of Applied Sciences Associate Professor Dražen Barbarić Faculty of Humanities and Social Sciences, Mostar Associate Professor Marko Odak Faculty of Humanities and Social Sciences, Mostar Associate Professor Gordana Nikolić PAR University of Applied Sciences Kristian Sedak, PhD Catholic University of Croatia Associate Professor Darko Pavlović Plinacro Ltd. Melita Srpak, PhD Institute for Spatial Planning of Varaždin County	Assistant Professor Danijel Knežević Chairman of the Organizing Committee Assistant Professor Krešimir Dabo Vice-chairman of the Organizing Committee Associate Professor Petar Mišević Member of the Organizing Committee University North Full Professor Kristina Bučar Member of the Organizing Committee Faculty of Economics & Business, University of Zagreb Assistant Professor Maja Vizjak Member of the Organizing Committee Institut for Migration Research Maja Has, PhD Member of the Organizing Committee CEPOR – SMEs and Entrepreneurship Policy Center Ana Budimir, Master of Political Sciences Member of the Organizing Committee Faculty of Political Science of Zagreb University Ivana Schildenfeld, Master of Public Relations Member of the Organizing Committee

PLENARNI IZLAGAČI

KEYNOTE SPEAKERS

Rastavljeni i rastavljeni i civilno vjenčani o sebi i razlozima bračnog brodoloma u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji

Stanislav Šota

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta u Osijeku
Petra Preradovića 17, 31400 Đakovo
stanislav.sota@os.t-com.hr

Sažetak

Crkva je u svakom vremenu pozvana iznova naviještati ljepotu i obilje milosti sadržanih u sakramentu ženidbe i u obiteljskom životu koji iz njega proizlazi. Papa Franjo od samog početka pontifikata izražava brigu u krilu Crkve da kršćanski navještaj o obitelji uistinu bude radosna vijest. Nakon održane dvije sinode o obitelji (2014. i 2015.) i objavom postsinodalne pobudnice *Amoris laetitia* te proglašenjem Godine obitelji *Amoris laetitia* stavio je obitelj i bračni život u središte, s ciljem radosnog zalaganja za evangelizaciju obitelji i s obiteljima. Pobudnica je u velikoj mjeri izazvala prijepore između liberalne i konzervativne struje u Crkvi, posebice oko rastavljenih i civilno vjenčanih. Rad prikazuje rezultate istraživanja koje je provedeno tijekom ožujka 2025. godine na području Đakovačko-osječke nadbiskupije pomoću internetske ankete Google Forms, bez traženja osobnih podataka. U anketi je sudjelovalo 120 osoba koje su doživjele bračni brodolom: 94 žene (78,33 %) i 26 muškaraca (21,67 %). Među anketiranimima je 53, 85 % rastavljenih, 26,50 % rastavljenih i ponovno civilno vjenčanih te 19,66 % rastavljenih koji žive u izvanbračnoj zajednici. Od ukupnog broja, 91,53 % crkveno je vjenčano u prvom braku, 63,34 % rastavljenih završilo je VSS, 42,15 % rastavljenih ima između 41 i 50 godina, 62,39 % doživjelo je jedan od oblika zlostavljanja, 33,65 % smatra da su djeca zlostavljana. Na pitanje žele li nakon rastave pristupiti sakramentu euharistije i ispovijedi 90,67 % izjasnilo se da želi primiti sakrament euharistije, a 93,17 % sakrament ispovijedi. Na upit postoji li u župi pastoralna ponuda za one koji su doživjeli bračni brodolom 93,27 % izjasnilo se da ne postoji nikakva pastoralna ponuda.

Ključne riječi: rastavljeni, rastavljeni i civilno vjenčani, rastavljeni i izvanbračna zajednica, *Amoris laetitia*, Đakovačko-osječka nadbiskupija, ispovijed, euharistija

Divorced and divorced and civilly remarried individuals on themselves and the reasons for their marital breakdown in the Archdiocese of Đakovo-Osijek

Abstract

The Church is called in every era to once again proclaim the beauty and abundance of grace contained in the sacrament of marriage and in family life deriving from it. From the beginning of his pontificate, Pope Francis has expressed concern within the Church that the Christian message about the family should truly be a joyful proclamation. Following two Synods on the Family (in 2014 and 2015) and the publication of the post-synodal apostolic exhortation *Amoris Laetitia*, as well as the declaration of the "Amoris Laetitia Family Year" he placed family and married life at the center, intending to joyfully promote the evangelization of families and with families. The exhortation sparked significant debate between liberal and conservative factions within the Church, particularly regarding divorced and civilly remarried individuals. This paper presents the results of a study conducted in March 2025 within the Archdiocese of Đakovo-Osijek through an anonymous online Google Forms survey. The survey included 120 individuals who experienced marital breakdown: 94 women (78.33%) and 26 men (21.67%). Among the respondents, 53.85% are divorced, 26.50% are divorced and civilly remarried, and 19.66% are divorced and live in a non-marital union. Of the total number, 91.53% were married in the Church in their first marriage, 63.34% of the divorced have completed higher education, 42.15% are between 41 and 50 years old, 62.39% experienced some form of abuse, and 33.65% believe that their children were also abused. When asked whether they wish to receive the sacraments of the Eucharist and Confession after divorce, 90.67% expressed a desire to receive the Eucharist, and 93.17% the sacrament of Confession. In response to whether there is any pastoral support offered in their parish for those who have experienced marital breakdown, 93.27% stated that no such pastoral support exists.

Keywords: divorced, divorced and civilly remarried, divorced and cohabiting, *Amoris Laetitia*, Archdiocese of Đakovo-Osijek, Confession, Eucharist

„Što će selo reći?": Kultura srama i njezin utjecaj na traženje stručne pomoći

Maja Marija Muškić

Županijska specijalna bolnica Insula
Kampor 224, 51 280 Rab
majamarija.muskic@gmail.com

Sažetak

„Što će selo reći?“. Rečenica poznata mnogima, a osobito onima koji žive u manjim, tradicionalnim zajednicama. Upravo ta izjava često sažima društveni stav prema emocionalnoj ranjivosti i psihičkim teškoćama. U sredinama gdje zajednica brižno prati tuđe živote, ali šutke zaobilazi znakove patnje, traženje stručne pomoći postaje čin ne samo osobne potrebe već i potencijalne društvene izloženosti. U regijama Kontinentalne Hrvatske, gdje tradicionalni obrasci i uska povezanost zajednice još uvijek snažno određuju društvene norme, stigma mentalnih poremećaja poprima osobit intenzitet. Ovo predavanje istražuje kako duboko ukorijenjeni obrasci srama, međugeneracijske šutnje i straha od stigmatizacije oblikuju odnos pojedinaca prema vlastitom mentalnom zdravlju. Posebna pažnja posvećena je načinu na koji tradicionalna pravila ponašanja i obiteljske norme stvaraju prepreke u pristupu psihološkoj podršci, a nerijetko dovode do toga da se psihička bolest skriva, negira ili se nosi u tišini, često do točke pucanja. Kroz perspektivu kliničke psihologije i iskustava iz svakodnevne prakse, predavanje otvara pitanje: koliko nas zapravo „selo“ još uvijek oblikuje u odluci da potražimo pomoć? I možemo li uopće govoriti o mentalnom zdravlju bez osvještavanja kulturnih i socijalnih okvira u kojima bolest nastaje, ali i u kojima se liječi (ili ne liječi)? Predavanje nas poziva da prepoznamo traženje pomoći ne kao slabost, već kao čin hrabrosti koji zaslužuje podršku, a ne osudu.

Ključne riječi: stigmatizacija, mentalno zdravlje, tradicionalne zajednice

“What will people say?”: The culture of shame and its influence on seeking professional help

Abstract

“What will people say?” An expression familiar to many, especially to those living in smaller, traditional communities. This statement often sums up the social attitude towards emotional vulnerability and mental difficulties. In environments where the community carefully monitors the lives of others, but silently turns a blind eye to signs of suffering, seeking professional help becomes an act not only of a personal need, but also of potential social exposure. In regions of Continental Croatia, where traditional patterns and close community ties still strongly determine social norms, the stigma of mental disorders takes on a particular intensity. This lecture explores how deep-rooted patterns of shame, intergenerational silence and fear of stigmatization shape individuals’ attitudes towards their own mental health. Special attention is paid to the manner in which traditional rules of conduct and family norms create obstacles to accessing psychological support, and often lead to mental illness being hidden, denied or carried in silence, often to the point of breaking. Through the perspective of clinical psychology and experiences from everyday practice, the lecture raises the question: in our decision to seek help, how many of us are still actually shaped by the “village”? And can we even talk about mental health without raising awareness of the cultural and social frameworks in which illness arises, but also in which it is (or is not) treated? The lecture invites us to recognize seeking help not as a weakness, but as an act of courage that deserves support, not condemnation.

Keywords: stigmatization, mental health, traditional communities

Osvajanje vojnih objekata u Đakovštini 1991.¹

Mateo Dragičević

Muzej Đakovštine

Ante Starčevića 34, 31400 Đakovo

mdragicevic@muzej-djakovstine.hr

Sažetak

Rad obuhvaća vremensko razdoblje ljeta i početka jeseni 1991. godine na području Đakovštine. Prikazuje statističke podatke o narodnosnom sastavu, spolu, pismenosti i školskoj spremi stanovnika Đakovštine. Opisuje pripremu i tijek borbenih aktivnosti sukobljenih strana, te krajnji rezultat i doprinos zauzimanja vojnih objekata u Đakovštini. Tijekom pisanja rada korišteni su dokumenti u obliku muzejske građe, regionalni tisak i dosadašnji radovi i publikacije koji u potpunosti ili djelomično opisuju segmente bitke za vojarne u Đakovu.

Ključne riječi: suvremena povijest, Domovinski rat, zauzimanje vojnih objekata, Đakovo, Đakovština

1 Rad je prihvaćen za objavu u Zborniku Muzeja Đakovštine.

Capture of military facilities in the Đakovo area in 1991

Abstract

The paper covers the period of summer and early autumn of 1991 in the Đakovo area. It presents statistical data on the ethnic composition, gender, literacy and educational qualifications of the inhabitants of the Đakovo area. It describes the preparation and course of combat activities of the conflicting sides, as well as the final result and contribution to the capture of military facilities in the Đakovo area. For the writing of the paper, documents in the form of museum materials, regional press and previous works and publications that fully or partially describe segments of the Battle for the Barracks in Đakovo were used.

Keywords: contemporary history, Homeland War, capture of military facilities, Đakovo, Đakovo area

POVIJEST HISTORY

Ustaška politika masovnih zločina nad romskim stanovništvom na slavonsko-srijemskom području 1941. – 1945.

Danijel Vojak

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Marulićev trg 19/1, 10000 Zagreb
danijel.vojak@pilar.hr

Sažetak

Tijekom Drugog svjetskog rata na području Nezavisne Države Hrvatske (dalje NDH) romsko stanovništvo došlo je pod udar genocidne politike ustaških vlasti. Takva represivna politika temeljila se na rasnim zakonskim odredbama donesenim nekoliko tjedana nakon preuzimanja vlasti u NDH, kojima su Romi smatrani nearijevcima i time bili isključeni od priznavanja državljanstva. Ustaške vlasti promišljale su o mogućnosti kolonizacije, no od toga su odustale uslijed vojne i političke destabilizacije izbijanjem antifašističkog ustanka stanovništva. Upravo tada, u ljeto 1941. godine, ustaške državne vlasti usmjeravaju svoju politiku glede Roma prema njihovoj deportaciji u logore, posebice u jasenovački logor. Sustavne deportacije Roma odvijaju se nakon donošenja posebne odredbe od 19. svibnja 1942. godine, čime je većina Roma iz NDH bila deportirana u jasenovački logor, gdje je bila mučena i ubijana. Istodobno s politikom deportacije Roma ustaške vlasti započinju i s politikom terora, što je značilo provođenje masovnih ubojstava romskog stanovništva. Takva politika nad romskim stanovništvom nastavila se do posljednjih dana rata. U radu je analizirana politika terora ustaških vlasti nad romskim stanovništvom na slavonskom i srijemskom području. Analiza je posebice fokusirana na pitanje stradanja Roma u logorima Jasenovac, Vinkovci i Tenja.

Ključne riječi: Romi, Nezavisna Država Hrvatska, Slavonija, Srijem, masovni zločini

The Ustasha policy of mass crimes against the Roma population in the Slavonia-Srijem region, 1941-1945

Abstract

The paper analyzes the policy of terror of the Ustasha authorities against the Roma population in the Slavonian and Srijem regions. The analysis focuses in particular on the issue of the suffering of Roma in the Jasenovac, Vinkovci and Tenja concentration camps. The Roma population on the eve of World War II mostly lived in the Slavonia-Srijem region, mostly in rural areas. As World War II approached, increasingly recorded were violent conflicts between the Roma and non-Roma populations in which the Roma themselves were often beaten and forcibly expelled from their homes. This is illustrated by the case of Velika Kopanica in early 1941, when about four hundred locals forcibly expelled and beat the local Roma, suspecting them of endangering their security. With the proclamation of the Independent State of Croatia (ISC) and the arrival of the Ustasha authorities, the position of the Roma population significantly deteriorated. The state authorities racially defined them as non-Aryans and thus they lost the right to citizenship, which opened the door to further repressive persecution. The mass deportation to the Jasenovac camp system soon took place in mid-1942. Roma from the Slavonia-Srijem region made up the majority of the Roma inmates of the Jasenovac camp, which was the central location of the Ustasha authorities' policy of terror against the Roma in the ISC. A significant portion of the Roma from this area were then tortured and killed in this camp. At the same time, a smaller part of the Roma communities from the Slavonia-Srijem region were also deported to other camps, such as the camps in Vinkovci and Tenja. However, additional scientific research is needed to establish why, when and how the Roma were deported to these camps. As a result of the Ustasha policy of terror, which can be understood as part of their genocidal policy towards the Roma, the pre-war Roma community in the Slavonia-Srijem region was almost completely destroyed. Only 66 Roma from this area declared themselves Roma in the first post-war census conducted in 1948, which indicates the exceptionally large demographic scale of their suffering during World War II.

Keywords: Roma, Independent State of Croatia, Slavonia, Srijem, mass crimes

Dva Broda – jedan jarbol

Filip Škiljan

Institut za istraživanje migracija
Trg Stjepana Radića 3, 10000 Zagreb
filip.skiljan@imin.hr

Sažetak

Tekst donosi sveobuhvatan povijesni, kulturni i društveni prikaz odnosa između Slavanskog i Bosanskog Broda – dva grada smještena na suprotnim obalama Save, koje povezuje zajednička povijest, ali i razdvaja granica. Od rimskog naselja Marsonije, preko Osmanskog i Habsburškog Carstva, do modernog doba ta su dva grada bila snažno povezana. U središtu je priče motiv „dva broda i jedan jarbol“ – simbol zajedništva i isprepletenih sudbina. Tijekom povijesti gradovi su dijelili gospodarske veze, kulturne institucije, školstvo, tržišta, industriju (posebice Đuro Đaković i rafineriju), pa čak i slične sudbine u ratnim razaranjima. Most preko Save bio je ključna točka povezivanja, ali i stradanja, posebno u ratovima 20. stoljeća. Poseban dio posvećen je svakodnevnom životu i sjećanjima stanovnika iz razdoblja socijalizma, kada su oba Broda živjela kao jedan grad. Ljudi su prelazili most radi posla, školovanja, trgovine i kulturnih aktivnosti. Navode se i primjeri bliskih međuljudskih odnosa, poput brakova i prijateljstava. Tijekom Domovinskog rata 1990-ih most je postao strateška točka sukoba, a razaranje i zatvaranje granice duboko su promijenili živote ljudi s obje strane. Etnička struktura gradova značajno se promijenila nakon rata: Slavonski Brod postaje utočište za Hrvate iz Bosne, a Bosanski Brod za Srbe iz drugih dijelova BiH. Unatoč poslijeratnim podjelama, tekst završava optimistično, naglašavajući kako mladi ljudi nisu opterećeni prošlošću te da se kulturna i ljudska povezanost polako vraća. Slavonski i Bosanski Brod dijele jedinstvenu povijest, bogatu međusobnim vezama koje, unatoč političkim granicama i povijesnim tragedijama, ne prestaju postojati. Most, iako često simbol podjela, ostaje i simbol susreta.

Ključne riječi: Slavonski Brod, Bosanski Brod, socijalistički period, granica, Bosanska Posavina, Slavonija

Two ships – one mast

Abstract

The text offers a comprehensive historical, cultural, and social overview of the relationship between Slavonski Brod and Bosanski Brod – two cities located on opposite banks of the Sava River, connected by a shared history and divided by a border. From the Roman settlement of Marsonia, through the Ottoman and Habsburg empires, to modern times, these two cities have been closely linked. At the heart of the narrative is the motif of “two ships and one mast” – a symbol of unity and intertwined destinies. Throughout history, the towns have shared economic ties, cultural institutions, educational systems, markets, industry (particularly the Đuro Đaković factory and the refinery), and even similar wartime experiences. The bridge over the Sava was a crucial point of connection, but also a site of destruction, especially during the wars of the 20th century. A special section is dedicated to the everyday life and memories of residents during the socialist period, when the two *Brods* (*brod* meaning ship) functioned as one city. People crossed the bridge for work, education, trade, and cultural events. Close interpersonal relations were common, including marriages and friendships. During the Homeland War in the 1990s, the bridge became a strategic conflict zone. Its destruction and the closure of the border drastically changed the lives of people on both sides. The ethnic composition of the towns also shifted significantly: Slavonski Brod became a refuge for Croats from Bosnia, while Bosanski Brod received Serbs from other parts of Bosnia and Herzegovina. Despite post-war divisions, the text ends on a hopeful note, emphasizing that young people are not burdened by nationalism and that cultural and human connections are gradually being reestablished. Slavonski and Bosanski Brod share a unique history, rich in mutual ties that, despite political borders and historical tragedies, continue to endure. The bridge, though often a symbol of division, remains a symbol of encounter.

Keywords: Slavonski Brod, Bosanski Brod, socialist period, border, Bosnian Posavina, Slavonia

Hrvatski list kao izvor za praćenje kulturne dinamike grada Osijeka 1926. i 1936. godine

Tihana Lubina

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet u Osijeku
Lorenza Jägera 9, 31000 Osijek
tlubina@ffos.hr

Borna Petrović

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet u Osijeku
Lorenza Jägera 9, 31000 Osijek
bpetrovic@ffos.hr

Marija Vinaj

Odjel knjižnice, Muzej Slavonije Osijek
Trg Sv. Trojstva 6 31000 Osijek
marina.vinaj@mso.hr

Sažetak

Muzej Slavonije danas posjeduje vrlo vrijedan i bogat fond novinske građe koja datira od polovine 19. stoljeća, a u kojem su, između ostalih, pohranjena i cjelovita godišta *Hrvatskog lista*. Riječ je o osječkom dnevniku koji je izlazio od 1920. do 1945. godine, čija se vrijednost, napokon, ocrtava i u činjenici što predstavlja vrlo važan povijesni dokument za proučavanje konkretnih prilika samog grada u navedenom razdoblju. U radu se daje kratak povijesni pregled pojave novinstva u gradu Osijeku kako bi se bolje predočio i dao na uvid vremenski kontekst unutar kojeg se pojavljuje *Hrvatski list*. Iako je ta dnevna novina za cijelo vrijeme svog izlaženja obilovala raznim političkim, gospodarskim, društvenim i sportskim temama te temama od svjetskog značaja, istraživanje se ograničilo na vijesti vezane za kulturna događanja koja su se odnosila samo na grad Osijek. U tu svrhu odabrane su novine iz 1926. i 1936. godine, u kojima je, nakon pomnog iščitavanja, provedena komparativna metoda te metoda sadržajne analize rubrike *Gradske vijesti*. Utvrđeno je da je rubrika tijekom deset godina, osim što se povećala s 1 do 4 stranice teksta, zadržala i nadalje svoj upečatljiv standardizirani izgled te da su se vijesti i članci vezani za kulturu najčešće odnosili na repertoar Narodnog kazališta i tonkina (kinematografi Urania, Royal i Slavija), na pozive na priredbe, izložbe, zabave i koncerte, kao i na objave različitih pjevačkih i kulturnih društava te članke o poznatim osobama koje su tada gostovale u gradu ili su na neki drugi način bile za njega vezane, a mogu se pro-

naći u bilo kojoj od kategorija. Istraživanjem se pokazalo i ujedno potvrdilo da dotične novine predstavljaju vrlo bogato i vrijedno povijesno vrelo kada je riječ o percepciji kulturne dinamike grada Osijeka 20-ih i 30-ih godina 20. stoljeća. Napose, one su izvor koji kontinuirano generira mnogostruke slojeve značenja, važne upravo za identificiranje kulturnog identiteta grada u prošlosti kako bi ga mogli tumačiti u sadašnjosti.

Ključne riječi: osječko novinstvo, Muzej Slavonije, Hrvatski list, kulturni identitet, 1926., 1936.

The newspaper *Hrvatski list* as a source for tracking the cultural dynamics of the City of Osijek in 1926 and 1936

Abstract

The Museum of Slavonia today holds a highly valuable and extensive collection of newspapers, dating back to the mid-19th century, among which are the complete annual volumes of *Hrvatski list*. This was a daily newspaper from Osijek, published from 1920 to 1945, whose significance is further reflected in the fact that it serves as a crucial historical document for studying the specific circumstances of the city during that period. The paper provides a brief historical overview of the emergence of journalism in Osijek, to better illustrate and contextualize the era in which *Hrvatski list* appeared. Although this daily newspaper covered a wide range of political, economic, social, and sports topics, as well as issues of global importance throughout its publication, the research is limited to news related to cultural events concerning only the city of Osijek. For this purpose, issues from 1926 and 1936 were selected, which were then analyzed using a comparative method and content analysis of the *City News* section. It was found that, over the ten-year period, aside from growing from 1 to 4 pages, this section maintained its distinctive, standardized format, and that news and articles related to culture most frequently concerned the repertoire of the National Theater and cinemas (Urania, Royal, and Slavija), announcements of performances, gatherings, and concerts, as well as notices from various singing and cultural societies, and articles featuring interviews with notable individuals who visited or were otherwise connected to Osijek at the time. The research demonstrated and confirmed that these newspapers represent a rich and valuable historical source for understanding the perception of Osijek's cultural dynamics in the 1920s and 1930s. Notably, they are a source that continuously generates multiple layers of meaning, crucial for identifying the cultural identity of Osijek in the past, thus enabling its interpretation in the present.

Keywords: Osijek journalism, Museum of Slavonia, *Hrvatski list*, cultural identity, 1926 and 1936

Ekonomija rimske provincije Panonije Secunde

Dubravko Aladić

Gimnazija A. G. Matoš
Vijenac kardinala Alojzija Stepinca 8,
31400 Đakovo
dubravko.aladic@gmail.com
doktorand doktorskog studija
Predmoderne povijesti
Filozofski fakultet u Zagrebu

Sažetak

Rimska provincija Panonija Secunda (obuhvaćala prostor današnje istočne Hrvatske, Srijem i dio sjeverne Bosne), uspostavljena je tijekom Dioklecijanovih administrativnih reformi krajem 3. stoljeća, bila je jedno od ključnih gospodarskih središta kasnorimskog razdoblja. Smještena na strateškom položaju uz Dunav i bogata prirodnim resursima, razvila je raznoliku ekonomiju temeljenu na poljoprivredi, rudarstvu, zanatskoj proizvodnji i trgovini. Poljoprivreda je činila okosnicu gospodarstva, s vilama rustikama kao glavnim poljoprivrednim jedinicama. Uzgoj žitarica, vinove loze i stočarstvo bili su dominantne djelatnosti, a proizvodi su opskrbljivali lokalno stanovništvo i rimske vojne garnizone. Rudarstvo, osobito eksploatacija željeza, bakra i srebra, značajno je doprinosilo regionalnoj ekonomiji, dok su zanatska proizvodnja i trgovina bile usmjerene na lokalno i šire tržište. Razvijena mreža cesta i riječnih puteva, uključujući Dunav kao žilu kucavicu, omogućila je snažnu trgovačku razmjenu unutar Rimskog Carstva. Gradovi poput Sirmija, Cibalae i Murse bili su ne samo politički i vojni centri već ključne trgovačke točke s aktivnim tržištima i radionicama. Prisutnost rimskih legija također je imala značajan ekonomski utjecaj, potičući lokalnu proizvodnju i trgovinu. Međutim, unatoč ekonomskom prosperitetu, Panonija Secunda nije bila imuna na krize kasne antike. Vanjski pritisci germanskih plemena (kasnije Huna i konačno Avara), inflacija i porezne reforme oslabili su ekonomske temelje provincije, što je u konačnici dovelo do njezine destabilizacije i nestanka kao političkog entiteta. U ovom radu pružit će se cjelovita analiza gospodarskog sustava rimske provincije Panonije Secunde ističući njezinu ulogu unutar Rimskoga Carstva i njezin doprinos ekonomiji Carstva općenito, kroz prizmu arheoloških nalaza, epigrafskih izvora i povijesnih izvora.

Ključne riječi: Panonija Secunda, rimska ekonomija, poljoprivreda, rudarstvo, trgovina

The economy of the Roman province of Pannonia Secunda

Abstract

The Roman province of Pannonia Secunda (encompassing the area of present-day eastern Croatia, Srijem and part of northern Bosnia), established during Diocletian's administrative reforms at the end of the 3rd century, was one of the key economic centers of the late Roman period. Strategically located along the Danube and rich in natural resources, it developed a diverse economy based on agriculture, mining, artisanal production and trade. Agriculture formed the basis of the economy, with *villa rustica* as the main agricultural units. Cereal cultivation, viticulture and livestock breeding were dominant activities, and the products supplied the local population and the Roman military garrisons. Mining, especially the exploitation of iron, copper and silver, contributed significantly to the regional economy, while artisanal production and trade were focused on the local and wider market. An extensive network of roads and waterways, including the Danube as the main artery, enabled strong trading within the Roman Empire. Cities such as Sirmione, Cibalae and Mursa were not only political and military centers, but also key trading posts with active markets and workshops. The presence of the Roman legions also had a significant economic impact, stimulating local production and trade. However, despite its economic prosperity, Pannonia Secunda was not immune to the crises of late antiquity. External pressures from Germanic tribes (later the Huns and, finally, the Avars), inflation and tax reforms weakened the economic foundations of the province, which ultimately led to its destabilization and disappearance as a political entity. This paper will provide a comprehensive analysis of the economy of the Roman province of Pannonia Secunda, highlighting its role within the Roman Empire and its contribution to the economy of the Empire in general, through the prism of archeological finds, epigraphic sources and historical sources.

Keywords: Pannonia Secunda, Roman economy, agriculture, mining, trade

DRUŠTVO I ODRŽIVI RAZVOJ
SOCIETY AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT

Kombinirani model promicanja socijalnog nauka Crkve: Primjer socijalno-pastoralnih zalaganja u Belom Manastiru

Vladimir Dugalić

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradović 17, 31000 Đakovo
vladimir.dugalic1@gmail.com

Igor Jakobfi

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Petra Preradovića 17, 31000 Đakovo

Sažetak

Istraživanje o socijalnim uslugama u Belom Manastiru (2020. – 2022.) koje su proveli udruga Prijatelji svetog Martina iz Belog Manastira, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – Područni centar Vukovar pokazalo je tri povoljnija pokazatelja socijalno-etičke slike Belog Manastira u odnosu na rezultate sličnih istraživanja koja su provedena u drugim dijelovima Republike Hrvatske. Ti pokazatelji ogledaju se u boljem poznavanju socijalnog nauka Crkve (dalje: SNC), članstvu u organizacijama civilnog društva i većom zauzetošću u volontiranju. Nametnula su se tako tri vrlo važna pitanja: (1) Koja su pastoralna zalaganja pridonijela izgradnji povoljnije socijalno-etičke slike Belog Manastira u odnosu na ostatak Hrvatske? (2) Jesu li pastoralna iskustva iz Belog Manastira primjenjiva i drugdje? (3) Ako jesu, što je potrebno učiniti kako bi ih se primijenilo? Slijedom toga postavljena je i hipoteza: Na području Belog Manastira razvio se učinkovit način promicanja SNC. U radu se stoga pored provjere navedene hipoteze nastoji odgovoriti na postavljena pitanja i uputiti na kombinirani model promicanja SNC-a koji se ogleda, prije svega, u sadržajnom razvoju, odnosno, trajnom provođenju projekta sustavne pouke odraslih u SNC-u. Nadalje on se ogleda u organizacijskom i eklezijalnom razvoju, odnosno, u svrhu ostvarenja dugoročno planiranog, sustavnog, koordiniranog i cjelovitog modela promicanja SNC-a potrebno je na razini postojećih subjekata socijalno-pastoralnih zalaganja neumorno tragati za novim putovima suradnje i uključivanja. U tom smislu, kombinirani model promicanja SNC-a potrebno je provoditi primjenom načela „vrijeme je važnije od prostora“.

Ključne riječi: socijalni nauk Crkve, Beli Manastir, kombinirani model, volontiranje, socijalno-pastoralno zalaganje

Combined model for the promotion of the social doctrine of the Church: The example of social-pastoral engagement in Beli Manastir

Abstract

A study on social services in Beli Manastir, conducted between 2020 and 2022 by the Friends of St. Martin Association from Beli Manastir, the Catholic Faculty of Theology in Đakovo, and the Ivo Pilar Institute of Social Sciences – Vukovar Regional Center, revealed three more favorable indicators of the socio-ethical profile of Beli Manastir in comparison to the results of similar studies carried out in other parts of the Republic of Croatia. These indicators include better knowledge of the Church's social doctrine, more active membership in civil society organizations, and greater involvement in volunteer work. This gave rise to three important questions: (1) What pastoral efforts contributed to the development of a more favorable socio-ethical profile in Beli Manastir compared to the rest of Croatia? (2) Can the pastoral experiences from Beli Manastir be applied elsewhere? (3) If so, what needs to be done to implement them? Consequently, the hypothesis was put forward: *In the area of Beli Manastir, an effective way of promoting the social doctrine of the Church has developed.* Therefore, in addition to testing the above hypothesis, this paper seeks to answer the above questions and proposes a combined model for the promotion of the Church's social doctrine, which is reflected primarily in substantive development, i.e., the continuous implementation of a project for the systematic education of adults in the Church's social teaching. Furthermore, it is reflected in organizational and ecclesial development, meaning that, in order to achieve a long-term, planned, systematic, coordinated and comprehensive model of promoting the Church's social doctrine, it is necessary to relentlessly seek new paths of cooperation and inclusion among existing actors involved in social-pastoral efforts. In this regard, the combined model for promoting the Church's social doctrine should be implemented according to the principle that "time is more important than space."

Keywords: Catholic social teaching, Beli Manastir, combined model, volunteering, social-pastoral engagement

Moralna usklađenost i povjerenje u građane: prediktori spremnosti policijskih službenika u Kontinentalnoj Hrvatskoj

Ana Marija Dunaj

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb
adunaj1@fhs.unizg.hr

Irena Cajner Mraović

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb
icajner@fhs.unizg.hr

Krunoslav Borovec

MUP RH, Policijska akademija „Prvi hrvatski redarstvenik“
Avenija Gojka Šuška 1, 10000 Zagreb
kborovec@mup.hr

Sažetak

Glavni cilj ovoga rada jest razumijevanje policijske percepcije eksterne organizacijske pravednosti (engl. *External Procedural Justice* – EPP) i utvrđivanje čimbenika koji su važni za njezino oblikovanje. U tom su kontekstu istraživani moralna usklađenost i povjerenje u građane kao mogući značajni prediktori EPP-a. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 896 policijskih službenika iz 13 policijskih uprava u Kontinentalnoj Hrvatskoj. Anketni upitnik zadovoljavajućih mjernih odlika sudionici istraživanja ispunili su anonimno i dobrovoljno. U analizi su korištene varijable povezane s moralnom usklađenošću i povjerenjem policije u građane. Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali su da varijable iz tih dvaju područja objašnjavaju značajan udio varijance EPP-a. Statistički značajnim prediktorima pokazali su se stavovi o usklađenosti normi i vrijednosti između građana i policije, percepcija podrške zakonā u javnosti, osjećaj otpora prema policijskim normama te razina povjerenja u građane. Drugim riječima, moralna usklađenost policije i građana i povjerenje policijskih službenika u građane pokazali su se važnima za oblikovanje policijskog odnosa prema građanima kroz prizmu elemenata proceduralne pravednosti. Ova studija ima važne praktične implikacije za unaprjeđenje odnosa između policije i zajednice, razvoj održivih strategija suradnje policije i građana te oblikovanje učinkovitijih obrazovnih i komunikacijskih politika unutar policijskih organizacija i jačanje legitimnosti policije u demokratskom društvu.

Ključne riječi: policija, legitimitet, moralna usklađenost, povjerenje u građane, odnosi policije i zajednice

Moral alignment and trust in citizens: Predictors of police officers' willingness in Continental Croatia

Abstract

The primary objective of this study is to gain an understanding of police officers' perceptions of external procedural justice (EPP) and to identify the factors that contribute to its formation. Within this context, moral alignment and trust in citizens were examined as potential significant predictors of EPP. The research was conducted on a convenience sample of 896 police officers from 13 police departments in Continental Croatia. Participants voluntarily and anonymously completed a questionnaire with satisfactory psychometric properties. The analysis focused on variables related to moral alignment and police trust in citizens. Results of the hierarchical regression analysis showed that variables from these two domains explained a significant portion of the variance in EPP. Statistically significant predictors included perceived congruence of norms and values between citizens and the police, perceived public support for laws, feelings of resistance to police norms, and the level of trust in citizens. In other words, moral alignment between police officers and citizens, along with officers' trust in the public, proved important in shaping the police's approach to citizens through the lens of procedural justice. This study has important practical implications for improving police–community relations, developing sustainable strategies for police–citizen cooperation, shaping more effective educational and communication policies within police organizations, and strengthening police legitimacy in a democratic society.

Keywords: police, legitimacy, moral alignment, trust in citizens, police–community relations

Regionalne i lokalne razlike u dostupnosti socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj

Ana Opačić

Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet,
Studijski centar socijalnog rada
Nazorova 51, 10000 Zagreb
ana.opacic@pravo.hr

Sara Dželalija

Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet,
Studijski centar socijalnog rada
Nazorova 51, 10000 Zagreb
sara.dzelalija@pravo.unizg.hr

Robert Kresić

Hrvatski zavod za socijalni rad, Područni
ured Donji Miholjac
Vukovarska 7, 31540
rkresic90@gmail.com

Sažetak

Socijalne usluge, uz naknade i mjere, jedan su od tri temeljna stupa socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj. Socijalne usluge uključuju širok raspon aktivnosti kojima je cilj psihosocijalno osnaživanje korisnika, podrška socijalnom uključivanju ranjivih grupa građana i pomoć u prevladavanju određenih funkcionalnih teškoća koje ometaju svakodnevno funkcioniranje. Za razliku od naknada i mjera koje su centralizirane i ranije razvijene, socijalne usluge razvijaju se najkasnije. Njihov razvoj istovremeno je „odozdo“ i „odozgo“ te je oslonjen nerijetko na kapacitete lokalne zajednice. Zbog navedenog su socijalne usluge najmanje dostupan dio socijalne skrbi, a regionalne i lokalne razlike u praksi očite su. No primjećuje se izostanak empirijskih podataka o razmjeru dostupnosti socijalnih usluga. Cilj ovog rada jest prikazati regionalne i lokalne razlike u dostupnosti socijalnih usluga u Republici Hrvatskoj na temelju rezultata prvog nacionalnog istraživanja o dostupnosti socijalnih usluga na lokalnoj razini. Istraživanje je provedeno u 395 jedinica lokalne samouprave (284 općine i 112 gradova). Analizirana je dostupnost socijalnih usluga za sljedeće korisničke skupine: djeca u riziku, mladi u riziku, obitelji u riziku, građani u riziku od siromaštva, osobe s invaliditetom, osobe s teškoćama mentalnog zdravlja, starije osobe, pripadnici nacionalnih manjina i azilanti. Za procjenu dostupnosti socijalnih usluga konstruiran je indeks dostupnosti koji se sastoji od prepoznavanja postojanja uslu-

ge u zajednici i procjene u kojoj mjeri usluga ispunjava potrebe građana. Razlike u procjeni dostupnosti testirane su između NUTS 2 regija (Jadranska, Panonska i Sjeverna Hrvatska) te između ruralnih i urbanih jedinica lokalne samouprave i potpomognutih – nepotpomognutih područja. Kao temeljna statistička metoda korištena je multivarijatna analiza varijance (MANOVA). Utvrđene su značajne razlike u dostupnosti brojnih socijalnih usluga na regionalnoj i lokalnoj razini u korist razvijenijih regija i jedinica lokalne samouprave. No, suprotno očekivanjima, percipirani kapaciteti zajednice za razvoj socijalnih usluga niži su u razvijenijim regijama i jedinicama lokalne samouprave.

Ključne riječi: socijalne usluge, dostupnost, regionalne nejednakosti, potpomognuta područja

Regional and local differences in the availability of social services in the Republic of Croatia

Abstract

Social services, along with benefits and social measures, constitute one of the three fundamental pillars of the social welfare system in the Republic of Croatia. Social services encompass a wide range of activities aimed at psychosocial empowerment of users, supporting the social inclusion of vulnerable groups, and assisting in overcoming functional difficulties that interfere with everyday functioning. Unlike benefits and social measures, which are more centralized and developed earlier, social services are the most recent to evolve. Their development follows both “top-down” and “bottom-up” approaches and often relies heavily on the capacities of local communities. As a result, social services remain the least accessible component of social welfare, with evident regional and local disparities in practice. However, there is a notable lack of empirical data on the extent of social service accessibility. The aim of this paper is to present regional and local disparities in the accessibility of social services in Croatia, based on findings from the first national study on the local availability of social services. The research was conducted across 395 local government units (284 municipalities and 112 towns). Accessibility was analyzed for the following user groups: children at risk, youth at risk, at-risk families, citizens at risk of poverty, persons with disabilities, individuals with mental health difficulties, older adults, members of national minorities, and asylum seekers. A social service accessibility index was developed, consisting of two components: recognition of the existence of a service in the community and an assessment of the extent to which the service meets citizens’ needs. Differences in accessibility were tested across NUTS 2 regions (Adriatic, Pannonian, and Northern Croatia), as well as between rural and urban municipalities and assisted vs. non-assisted areas. The primary statistical method used was multivariate analysis of variance (MANOVA). Significant differences in the availability of numerous social services at the regional and local level have been found in favor of more developed regions and LGUs. However, contrary to expectations, the perceived capacities of the community for the development of social services are lower in more developed regions and LGUs.

Keywords: social services, accessibility, regional inequalities, assisted areas

Dekarbonizacija vodikom – infrastruktura i mogućnosti za tranziciju prema klimatskoj neutralnosti

Melita Srpak

Zavod za prostorno uređenje
Stanka Vraza 4, 42000 Varaždin
melita.srpak@gmail.com

Darko Pavlović

Plinacro d.o.o.
Savska cesta 88A, 10000 Zagreb
darko.pavlovic@plinacro.hr

Mario Obradović

Održavanje vagona d.o.o.
Ulica 108. Brigade ZNG 5, 35000 Slavonski
Brod
mario.obradovic@ov.hr

Sažetak

Vodik je prepoznat kao ključni energetske vektor u strategijama smanjenja emisija stakleničkih plinova i ostvarivanju klimatske neutralnosti. Smatra se ključnim elementom nove energetske paradigme jer je čist, učinkovit i može se koristiti za skladištenje energije. Međutim njegova je upotreba u širem smislu još ograničena zbog visokih troškova proizvodnje. Budući da cijena proizvodnje vodika pada, očekuje se da će njegova upotreba porasti. Vodik ima potencijal postati ključan izvor energije u novoj energetske paradigmi i pomoći u borbi protiv klimatskih promjena. Europska unija kroz Europski zeleni plan i strategiju REPowerEU postavlja ambiciozne ciljeve za povećanje proizvodnje i skladištenje vodika, uključujući razvoj 500 GW kapaciteta elektrolizera do 2050. godine. Ovaj rad istražuje ulogu vodika u dekarbonizaciji europskog energetske sektora s posebnim naglaskom na infrastrukturne, tehničke i regulatorne aspekte podzemnog skladištenja vodika. Skladištenje vodika u geološkim formacijama ključno je za osiguranje stabilnosti elektroenergetskih mreža i povećanje fleksibilnosti sustava obnovljivih izvora energije. Metodološki pristup u ovom radu uključuje kvalitativnu i komparativnu analizu strateških dokumenata i tehničkih studija u području vodikovih tehnologija. Analizirani su ključni dokumenti Europske komisije, poput Europskog zelenog plana, REPowerEU strategije i Direktive o obnovljivim izvorima energije (*Fit-for-55*). Dobiveni rezultati naglašavaju potrebu za snažnijim investicijama u infrastrukturu vodikovih mreža,

poticanjem istraživanja novih skladišnih tehnologija i prilagodbom europske regulative za ubrzanu integraciju vodika u energetske sustave. Vodikova ekonomija predstavlja značajan korak prema klimatskoj neutralnosti do 2050. godine, naglašavajući potrebu za fleksibilnom infrastrukturom i inovativnim rješenjima za skladištenje energije.

Ključne riječi: dekarbonizacija, energetska tranzicija, gravitirajuća regija, podzemna skladišta, vodik, vodikova ekonomija

Decarbonization through hydrogen – infrastructure and opportunities for the transition to climate neutrality

Abstract

Hydrogen is recognized as a key energy vector in strategies for reducing greenhouse gas emissions and achieving climate neutrality. It is considered a crucial element of the new energy paradigm due to its cleanliness, efficiency, and ability to store energy. However, its widespread use is still limited due to high production costs. As hydrogen production costs decrease, its utilization is expected to grow. Hydrogen has the potential to become a key energy source in the new energy paradigm and contribute to combating climate change. The European Union, through the European Green Deal and the REPowerEU strategy, has set ambitious targets for increasing hydrogen production and storage, including the development of 500 GW of electrolyzer capacity by 2050. This paper explores the role of hydrogen in the decarbonization of the European energy sector, with a particular focus on the infrastructural, technical, and regulatory aspects of underground hydrogen storage. Storing hydrogen in geological formations is essential for ensuring grid stability and increasing the flexibility of renewable energy systems. The methodological approach of this paper includes a qualitative and comparative analysis of strategic documents and technical studies in the field of hydrogen technologies. Key documents from the European Commission, such as the European Green Deal, the REPowerEU strategy, and the Renewable Energy Directive (*Fit-for-55*), have been analyzed. The results highlight the need for stronger investments in hydrogen infrastructure, the promotion of research into new storage technologies, and the adaptation of European regulations to accelerate hydrogen integration into energy systems. The hydrogen economy represents a significant step towards climate neutrality by 2050, emphasizing the need for flexible infrastructure and innovative energy storage solutions.

Keywords: decarbonization, energy transition, gravitational region, underground storage, hydrogen, hydrogen economy

ODGOJ I OBRAZOVANJE
UPBRINGING AND EDUCATION

Primjena umjetne inteligencije u obrazovnom okruženju

Martina Lončar

Filozofski fakultet u Splitu, Odsjek za
pedagogiju Sveučilište u Splitu
Poljička cesta 35, 21000 Split
mloncar1@ffst.hr

Sažetak

Ovaj rad analizira primjenu umjetne inteligencije (UI) u suvremenom obrazovnom okruženju, s posebnim naglaskom na potrebu za odgovornim pristupom njezinoj integraciji. Analizom aktualnih oblika primjene UI-a – kao što su personalizirano učenje, analiza sadržaja, jezični prevoditelji i digitalni asistenti – sagledavaju se potencijalne koristi koje ta tehnologija nudi u unaprjeđenju nastavnog procesa. Istodobno, u radu se problematiziraju ključni izazovi, uključujući etičke dileme, zaštitu privatnosti, algoritamsku pristranost i nužnost razvoja digitalnih kompetencija nastavnika i učenika. Glavni cilj ovog rada jest potaknuti kritičko promišljanje za odgovorno i promišljeno planiranje implementacije umjetne inteligencije u obrazovanju. Kako bi se to ispitalo, provedeno je empirijsko istraživanje među studentima u Splitu. U analizi su korištene deskriptivna i inferencijalna statistika koje će nam pružiti uvid u stavove i iskustva studenata. Faktorskom analizom utvrdili smo čimbenike koji objašnjavaju varijacije u stavovima studenata prema primjeni UI-a. U radu se predlažu smjernice za učinkovito uključivanje UI-a u obrazovni sustav, pri čemu se nastoji iskoristiti njegov obrazovni potencijal u najvećoj mogućoj mjeri uz svodenje mogućih negativnih posljedica na najmanju moguću mjeru.

Ključne riječi: UI, obrazovanje, personalizirano učenje, etički izazovi, digitalna pismenost

Application of artificial intelligence in the educational environment

Abstract

This paper analyzes the application of artificial intelligence (AI) in a modern educational environment, with a particular emphasis on the need for a responsible approach to its integration. Through an examination of current forms of AI application – such as personalized learning, content analysis, and digital assistants – the potential benefits that this technology offers in enhancing the teaching process are explored. At the same time, the paper addresses key challenges, including ethical dilemmas, privacy protection, algorithmic bias, and the necessity to develop the digital competencies of both teachers and students. The main goal of this paper is to stimulate critical reflection for the responsible and well-considered planning of AI implementation in education. To investigate this, an empirical study was conducted among students in Split. Descriptive and inferential statistics were used in the analysis to provide insights into the students' attitudes and experiences. Factor analysis was employed to identify factors that explain variations in students' attitudes towards the application of AI. The paper proposes guidelines for the effective integration of AI into the educational system, aiming to maximize its educational potential while minimizing possible negative consequences.

Keywords: AI, education, personalized learning, ethical challenges, digital literacy

ChatGPT u obrazovanju – prilike i izazovi

Biljana Marković

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000 Koprivnica
bimarkovic@unin.hr

Jadranka Lasić Lazić

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000 Koprivnica
jlasic@unin.hr

Sažetak

U suvremenom obrazovnom sustavu profesori se svakodnevno suočavaju s izazovima poput vremenski zahtjevnog ocjenjivanja, pružanja kvalitetne povratne informacije i prilagodbe sadržaja individualnim potrebama učenika. Napredak umjetne inteligencije, posebice GPT-jezičnih modela, otvara mogućnosti za automatizaciju i optimizaciju tih procesa. Međutim njihova primjena u obrazovanju, osobito u kontekstu personalizacije učenja i poboljšanja jezičnih vještina još uvijek je nedovoljno istražena. Cilj istraživanja jest ispitati mogućnosti primjene GPT-modela u obrazovanju, s fokusom na poboljšanje jezičnih vještina kroz interaktivno učenje, automatiziranu analizu i ocjenjivanje pisanih radova i generiranje personaliziranih obrazovnih materijala. Hipoteze postavljene u radu sljedeće su:

H1: GPT-jezični model može unaprijediti učenje jezika simulacijom razgovora i brzom povratnom informacijom.

H2: Upotreba GPT-modela u analiziranju i ocjenjivanju pisanih radova može poboljšati točnost i brzinu povratnih informacija.

H3: Personalizirani obrazovni resursi generirani uz pomoć GPT-modela mogu poboljšati angažman studenata i olakšati njihovo učenje.

Kombinirat će se kvantitativne metode (testovi i upitnici za mjerenje napretka) i kvalitativne metode (intervjui sa studentima i profesorima). Planiran je i eksperiment s automatskim ocjenjivanjem eseja pomoću GPT-a. Očekuje se poboljšanje jezičnih vještina, brže i kvalitetnije ocjenjivanje i veći angažman studenata kroz personalizirane resurse. Upotreba GPT-modela može unaprijediti obrazovne prakse, no ključno je da ti alati ostanu podrška, a ne zamjena profesorima koji imaju nezamjenjivu ulogu u socijalnom i emocionalnom razvoju učenika.

Ključne riječi: GPT, jezični model, automatizirano ocjenjivanje, personalizirano učenje, učenje jezika

Chat GPT in education – opportunities and challenges

Abstract

In the modern educational system, teachers face daily challenges such as time-consuming assessment, providing high-quality feedback, and adapting content to individual student needs. The advancement of artificial intelligence, particularly GPT language models, offers opportunities for automating and optimizing these processes. However, their application in education – especially in the context of personalized learning and the improvement of language skills – is still insufficiently explored. The aim of the research is to examine the potential applications of GPT models in education, focusing on improving language skills through interactive learning, automated analysis and assessment of written assignments, and generating personalized educational materials.

The hypotheses proposed in the paper are as follows:

H1: GPT models can enhance language learning through conversation simulation and instant feedback.

H2: GPT models can increase the accuracy and speed of grading written tasks.

H3: Personalized content generated with the help of GPT models encourages greater student engagement.

The study will combine quantitative (tests and questionnaires to measure progress) and qualitative methods (interviews with students and teachers). An experiment involving the automatic grading of essays using GPT models is also planned. An improvement in language skills, faster and higher-quality assessment, and increased student engagement through personalized resources is anticipated. The use of GPT models can enhance educational practices. However, it is essential that these tools remain a support mechanism rather than a replacement for teachers, who play an indispensable role in the social and emotional development of students.

Keywords: GPT, language model, automated assessment, personalized learning, language learning

Poljska dopunska škola u Zagrebu i obrazovanje na poljskome jeziku prema modelu C

Filip Škiljan

Institut za istraživanje migracija
Trg Stjepana Radića 3, 10000 Zagreb
filip.skiljan@imin.hr

Kristian Lewis

Institut za hrvatski jezik
Ulica Republike Austrije 16, 10000 Zagreb
klewis@ihjj.hr

Sažetak

U ovome članku autori analiziraju povijesne okolnosti doseljavanja pripadnika poljske manjine u Hrvatsku, razmatrajući razdoblja u kojima su Poljaci migrirali i navodeći hrvatske krajeve koje su naseljavali te migracijske **čimbenike** koji su ih potaknuli na preseljenje. U sklopu analize dan je pregled demografskih kretanja broja Poljaka prema popisima stanovništva od 1910. do 2021. godine. Pozornost se posvećuje i kulturnim društvima koja su njegovala poljsku kulturu i nacionalni identitet od početka življenja u novoj domovini sve do današnjih dana. U fokusu je članka rad Poljske dopunske škole u Zagrebu i obrazovanje poljske nacionalne manjine prema modelu C. Prati se njezin rad, aktivnosti i ukupni doprinos obrazovanju Poljaka u Hrvatskoj od utemeljenja 1992. godine, pa sve do uvođenja obrazovanja prema modelu C, koji podrazumijeva njegovanje jezika i kulture. Tijekom 33 godine postojanja Poljske dopunske škole u Zagrebu ona se pokazala kao središnje mjesto poučavanja i njegovanja poljskoga jezika i kulture za mnoge naraštaje Poljaka u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Poljaci, poljski jezik i kultura, Poljska dopunska škola, model C, Hrvatska

Polish supplementary school in Zagreb and education in the Polish language according to the C model

Abstract

In this article, the authors analyze the historical circumstances of the settlement of members of the Polish minority in Croatia, considering the periods in which Poles migrated and listing the Croatian regions they inhabited and the migration factors that prompted them to move. The analysis provides an overview of demographic trends in the number of Poles according to the population censuses from 1910 to 2021. Attention is also paid to the cultural societies that have nurtured Polish culture and national identity from the beginning of living in their new homeland until the present day. The article focuses on the work of the Polish Supplementary School in Zagreb and the overall education of the Polish national minority according to the C model. Its work, activities and overall contribution to the education of Poles in Croatia are presented from its founding in 1992, until the introduction of education according to the C model, which implies the nurturing of language and culture. During the 33 years of existence of the Polish Supplementary School in Zagreb, it has proven to be a central place for teaching and nurturing the Polish language and culture for many generations of Poles in Croatia.

Keywords: Poles, Polish language and culture, Polish Supplementary School, C model, Croatia

Predikcije budućnosti zanimanja „vjeroučitelj“ u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji

Leonnell Radinski

Fakultet društvenih znanosti Papinskog
sveučilišta Gregorijana u Rimu
Centra za promicanje socijalnog nauka Crkve
Hrvatske biskupske konferencije
radinskileonnel@gmail.com

Teuta Rezo

Katehetski ured Đakovačko-osječke nadbiskupije
teuta8@yahoo.com

Sažetak

U ovom se radu analiziraju dosadašnji trendovi demografskih promjena, obrazovnih kretanja i socioekonomskih izazova koji oblikuju obrazovni sektor u istočnoj Hrvatskoj, a na temelju kojih se nastoji odgonetnuti budućnost zanimanja vjeroučitelja u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji. S obzirom na dugogodišnji negativni prirodni prirast, intenzivne migracije i postupno starenje populacije, Slavonija bilježi izražen pad broja učenika u osnovnoškolskom i srednjoškolskom sustavu, što izravno utječe na potrebe za odgojno-obrazovnim djelatnicima uključujući i vjeroučitelje. Uz to je uočen trend smanjenog interesa za upis na teološke studijske programe, što dodatno otežava obnovu kadrovskog potencijala. Rad daje uvid u dobnu i spolnu strukturu vjeroučiteljskog kadra, regionalne razlike u zapošljavanju i demografske trendove među učenicima i studentima Katoličkog bogoslovnog fakulteta. Kombinacijom podataka Državnog zavoda za statistiku, Katehetskog ureda Đakovačko-osječke nadbiskupije i Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, u radu se izrađuje projekcija do 2044. godine kojom se obuhvaća dinamika umirovljenja postojećih vjeroučitelja, potencijal za nova zaposlenja te mogući scenariji budućeg razvoja te profesije. Analitički uvid u postojeće stanje i posljedično oblikovane projekcije nastoje ponuditi konkretne preporuke koje će pomoći Katehetskom uredu Đakovačko-osječke nadbiskupije u planiranju i prilagodbi strategija za što kvalitetnije provođenje Katoličkog vjeronauka u školama, organiziranju pravovremenih stručnih zamjena, trajne i sveobuhvatne formacije vjeroučitelja koja bi osnažila motivaciju i potrebne kompetencije vjeroučitelja za rad na području školskoga vjeronauka. Članak se temelji na podacima o trenutačnim i budućim demografskim kretanjima i nastoji istaknuti ključne korake potrebne za osiguranje stabilnosti sustava u nadolazećim desetljećima.

Ključne riječi: vjeroučitelji, katolički vjeronauk, katehetski ured, Đakovačko-osječka nadbiskupija, predviđanja

The future of the profession of religious education teacher in the Archdiocese of Đakovo-Osijek

Abstract

This paper analyzes past trends in demographic change, educational developments, and socioeconomic challenges shaping the education sector in eastern Croatia, with the aim of anticipating the future of the profession of religious education teachers in the Archdiocese of Đakovo-Osijek. In light of long-term negative natural population growth, intensive migration, and the gradual aging of the population, Slavonia has been witnessing a marked decline in the number of students in primary and secondary education, which directly affects the demand for educational personnel, including religious education teachers. Additionally, a decreasing interest in enrolling in theological study programs has been observed, further hindering the renewal of teaching staff. The paper offers insight into the age and gender structure of religious education teachers, regional disparities in employment, and demographic trends among students and candidates at the Catholic Faculty of Theology. By combining data from the Croatian Bureau of Statistics, the Catechetical Office of the Archdiocese of Đakovo-Osijek, and the Catholic Faculty of Theology at the University of Osijek, the paper presents a projection up to the year 2044. This projection includes the expected retirement patterns of current teachers, employment potential, and possible scenarios for the future development of the profession. Through an analytical overview of the current situation and the resulting projections, the paper seeks to provide concrete recommendations to support the Catechetical Office in strategic planning and adaptation, with the aim of ensuring high-quality Catholic religious education in schools. This includes timely professional replacements and the continuous, comprehensive formation of teachers, strengthening their motivation and the competencies required for school-based religious education. The article is grounded in data on present and future demographic trends and aims to identify key steps necessary to ensure system stability in the decades to come.

Keywords: religious education teachers, Catholic religious education, Catechetical Office, Archdiocese of Đakovo-Osijek, projections

Zavičajni identitet učenika i načelo zavičajnosti u nastavi Prirode i društva

Antonija Huljev

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Ulica cara Hadrijana 10, 31000 Osijek
ahuljev@foozos.hr

Monika Mužar-Kos

Osnovna škola Hinka Juhna Podgorač,
Područna škola Stipanovci
Hinka Juhna 8, 31433 Podgorač
monikakos52@gmail.com

Irella Bogut

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Ulica cara Hadrijana 10, 31000 Osijek
ibogut@foozos.hr

Sažetak

Sadržaje nastavnoga predmeta Priroda i društvo čine prirodni i društveni pojmovi povezani s neposrednim okruženjem u kojem učenik živi s ciljem lakšeg usvajanja odgojno-obrazovnih ishoda. Važnost primjene načela zavičajnosti u nastavi Prirode i društva očituje se u povezivanju usvojenih pojmova nastavnoga predmeta Priroda i društvo s neposrednim okruženjem u kojem učenik boravi. Opseg sadržaja i količina pojmova unutar nastavnog predmeta različito su raspoređeni s tendencijom povećanja prema višim razredima, a najdjelotvorniji je raspored sadržaja za taj nastavni predmet uzlazno-spiralni raspored sadržaja obrazovanja. Takav raspored sadržaja zahtjeva povezivanje novih pojmova s ranije naučenim pojmovima, čiji je primarni cilj proširivanje znanja učenika, odnosno edukativni dobitak kako razreda tako i učenika, u skladu s konstruktivističkom teorijom učenja. Kurikul nastavnoga predmeta Priroda i društvo za osnovne škole (2019) strateški je dokument koji sadrži odgojno-obrazovne ishode, razradu ishoda te preporuke za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda. Konkretno, u kurikulu se navodi 6 jasno definiranih odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja predmeta. Fokus u ovom radu bit će na drugom odgojno-obrazovnom cilju, a to je razumijevanje svoga rasta i razvoja u interakciji s drugima i prirodom, razvijanje integriteta, osobnoga i nacionalnoga identiteta, oblikovanje pozitivnoga odnosa prema sebi, drugima, prirodi i društvu kao cjelini. U ovom se radu, analizirajući uzlazno-spiralni raspored sadržaja obrazovanja od 1. do 4. razreda osnovne škole, u središte istraživanja postavlja identitet

kao jedan od središnjih pojmova kurikula te odgojna vrijednost koju čini sveobuhvatnost promjenjivih osobnih, društvenih i kulturnih čimbenika. Analizom sadržaja Kurikula nastavnoga predmeta Priroda i društvo (2019) u radu je prikazana moguća povezanost načela zavičajnosti i oblikovanja zavičajnoga identiteta učenika prema odgojno-obrazovnim ishodima, sadržajima i preporukama za ostvarivanje odgojno-obrazovnih ishoda.

Ključne riječi: nastava, načelo zavičajnosti, Priroda i društvo, identitet, vrijednosti

Local identity of students and the principle of localness in the teaching of nature and society

Abstract

The content of the subject Nature and Society consists of natural and social concepts connected to the immediate environment in which the student lives, with the goal of facilitating the acquisition of learning outcomes. The importance of applying the principle of localness in Nature and Society teaching is evident in connecting the concepts learned in the subject Nature and Society with the immediate environment where the student resides. The scope of content and the quantity of concepts within the subject are distributed differently, with a tendency to increase towards higher grades, while the most effective content arrangement for this subject is an ascending-spiral arrangement of educational content. This type of content arrangement requires connecting new concepts with previously learned concepts, with the primary goal of expanding students' knowledge or educational gain for both the class and the students, in accordance with the constructivist learning theory. The curriculum for the Nature and Society subject in primary schools (2019) is a strategic document that includes educational outcomes, elaboration of outcomes, and recommendations for achieving learning outcomes. Specifically, the curriculum defines 6 clearly defined educational goals for learning and teaching the subject. The focus of this paper will be on the second educational goal, which is the understanding of one's growth and development in interaction with others and nature, developing integrity, personal and national identity, and shaping a positive attitude towards oneself, others, nature, and society as a whole. This paper analyzes the ascending-spiral content arrangement of education from grades 1 to 4 of primary school, with the concept of identity being placed at the center of the research as one of the key concepts of the curriculum, and the educational value it creates through the comprehensiveness of changing personal, social, and cultural factors. Through content analysis of the Nature and Society Curriculum (2019), this paper demonstrates the possible connection between the principle of localness and students' local identity in relation to learning outcomes, content, and recommendations for achieving educational outcomes.

Keywords: teaching, principle of localness, Nature and Society, identity, values

Percepcija školskih pravila iz perspektive učenika i nastavnika kao komponenta organizacijske kulture škole

Etna Nikić

Grad Zagreb – Gradski ured za socijalnu
zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s
invaliditetom
Trg Stjepana Radića 1, 10000 Zagreb
etnanikic@gmail.com

Dorotea Sudar

Ministarstvo rada mirovinskog sustava,
obitelji i socijalne politike
Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb
dorea.sud@gmail.com

Dora Mustapić, studentica

Učiteljski fakultet u Zagrebu
Savska cesta 77, 10000 Zagreb
domustapic@gmail.com

Sažetak

Koncept organizacijske kulture važan je u svakom organizacijskom kontekstu, pa i odgojno-obrazovnim ustanovama. Organizacijska kultura jest sustav značenja i vrijednosti koje dijele pripadnici iste organizacije. U kontekstu organizacijske kulture škole, temeljne pretpostavke, odnosno njihove vrijednosti i interna pravila realiziraju se kroz prakse rada s djecom i dionicima odgojno-obrazovnog sustava te kreiranjem određenih prepoznatljivih obrazaca. Primjena školskih pravila regulira ponašanje učitelja, školskog osoblja i učenika prema realizaciji dominantnih vrijednosti i ciljeva škole, a može se sagledati kao vrsta prevencije. Zato je važno usmjeriti pažnju na analizu školskih pravila, pogotovo na mehanizme koje je pojedina škola kreirala u svrhu kontinuirane i dosljedne primjene pravila. Cilj ovoga istraživanja jest utvrditi kako učenici i nastavnici u zagrebačkim srednjim školama percipiraju školska pravila i dosljednost njihove primjene u svakodnevnom životu i praksi škole. Pogotovo važno sa stajališta praktičnih implikacija jesu usporedbe percepcija učenika i nastavnika kao ključnih dionika škole, pa su slaganja, odnosno odstupanja u njihovim percepcijama školskih pravila izravan čimbenik homogenosti organizacijske kulture škole. Razlike u percepcijama školskih pravila od strane zagrebačkih učenika i nastavnika mogu biti važan indikator narušavanja homogenosti organizacij-

ske kulture u njihovim srednjim školama, a time i putokaz za promjene koje bi bile ciljane i usmjerene na jačanje organizacijske kulture tih škola. Rezultati su pokazali da se učenici znatno manje nego njihovi nastavnici slažu s tvrdnjom da su sankcije za kršenje pravila u njihovoj školi jednake za sve te da učenici statistički značajno više nego njihovi nastavnici percipiraju zanemarivanje školskih pravila u praksi svoje škole.

Ključne riječi: školska pravila, organizacijska kultura škole, prevencija, vrijednosti, norme

Perception of school rules from the perspective of students and teachers through the component of the school's organizational culture

Abstract

The concept of organizational culture is important in every organizational context, including educational institutions. Organizational culture is a system of meanings and values that are shared by members of the same organization. In the context of the organizational culture of a school, the basic assumptions, or rather their values and internal rules, are realized through the practices of working with children and stakeholders of the educational system and by creating certain recognizable patterns. Rules should be viewed as a type of prevention because they enable the regulation of rules and norms so that the environment and stay in school are pleasant for all actors. The application of school rules regulates the behavior of teachers, school staff and students towards the realization of the dominant values and goals of the school. Therefore, it is important to focus attention on the analysis of school rules, especially on the mechanisms that individual schools have created for the purpose of continuous and consistent application of rules. The aim of this research is to determine how students and teachers in Zagreb secondary schools perceive school rules and the consistency of the application of rules in everyday life and school practice. Especially important from the point of view of practical implications are the comparisons of perceptions of students and teachers as key stakeholders of the school, so that agreements or discrepancies in their perceptions of school rules are a direct factor in the homogeneity of the organizational culture of their school. Differences in perceptions of school rules by students and teachers can be an important indicator of the disruption of the homogeneity of organizational culture in Zagreb secondary schools, and thus a roadmap for changes that would be targeted and guided towards strengthening the organizational culture of these schools. The results showed that students are significantly less likely than their teachers to agree with the statement that sanctions for breaking rules in their school are the same for everyone, and that students are statistically significantly more likely than their teachers to perceive ignoring school rules in the practice of their school.

Keywords: school rules, organizational culture of school, prevention, values, norms

Organizacijska kultura i prevencija vršnjačkog nasilja u školi: percepcija školskih pravila iz perspektive učenika s obzirom na iskustvo s vršnjačkim nasiljem

Etna Nikić

Grad Zagreb - Gradski ured za socijalnu
zaštitu, zdravstvo, branitelje i osobe s
invaliditetom
Trg Stjepana Radića 1, 10000 Zagreb
etnanikic@gmail.com

Dorotea Sudar

Ministarstvo rada mirovinskog sustava,
obitelji i socijalne politike
Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb
dorea.sud@gmail.com

Dora Mustapić

Studentica na Učiteljskom fakultetu u
Zagrebu, Savska cesta 77, 10000 Zagreb
domustapic@gmail.com

Sažetak

Sustav obrazovanja kroz svoje odgojno obrazovne institucije ima iznimno važan potencijal formiranja mladih ljudi kao konstruktivnih, odgovornih, kompetentnih, korisnih članova društva i zajednice. Znanstvenici su na različite načine i istraživačke perspektive nastojali prepoznati prediktore odgojno-obrazovnih (ne)uspjeha. Škole imaju ulogu i zadaću odgoja i obrazovanja učenika. Autori u definiranju organizacijske kulture škole polaze od koncepata organizacijske kulture te ističu vrijednosti, vjerovanja, norme i ponašanja kao glavne komponente organizacijske klime škole. Organizacijska kultura škole predstavlja način funkcioniranja pojedine škole. U nastojanju razumijevanja organizacijske kulture škole, istraživači uobičajeno nastoje utvrditi pojedine komponente organizacijske kulture škole, pri čemu su najčešće u njihovom fokusu vrijednosti koje dijele učitelji, školsko osoblje i učenici, odnosno vrijednosni sustav škole. Nasilje u školi događa se unutar socijalnog konteksta i uključuje kompleksne interakcije među pojedincima, pri čemu ključni generatori takvih nepoželjnih i potencijalno rizičnih ponašanja ne moraju biti ograničeni na pojedince. Iako

školu kao odgojno-obrazovnu ustanovu percipiramo u funkciji suzbijanja takvih oblika ponašanja, istraživanja pokazuju kako su upravo školske situacije jedan od glavnih generatora nasilnog ponašanja u školi i to uglavnom zbog stresa, bez obzira izazivaju li ga učitelji, učenici ili roditelji. Kako bi se suzbilo vršnjačko nasilje, potrebno je kontinuirano provoditi preventivne programe – za učenike, djelatnike u školama i roditelje. Cilj istraživanja bio je ispitati percepciju školske klime i procijeniti jasnoću, konzistentnost i korektnost školskih pravila. Rezultati ovog istraživanja potvrdili su da i srednjoškolska razina obrazovanja ima važnu odgojnu ulogu, pogotovo kada je riječ o nenamjernom odgoju, odnosno o odgoju koji proizlazi iz određenih postupaka i praksi škole. Poznato je kako su pravila, odnosno norme važna komponenta organizacijske kulture svake organizacije, pa tako i škole.

Ključne riječi: organizacijska kultura, prevencija vršnjačkog nasilja, školska pravila

Organizational culture and prevention of peer violence in school: Perception of school rules from the perspective of students with regard to experience with peer violence

Abstract

The education system, through its educational institutions, has an extremely important potential for forming young people as constructive, responsible, competent, and useful members of society and community. Scientists have tried to identify predictors of educational success (failure) in various ways and from different research perspectives. Schools have the role and task of educating students. In defining the organizational culture of a school, the authors start from the concepts of organizational culture and emphasize values, beliefs, norms, and behaviors as the main components of the organizational climate of a school. The organizational culture of a school represents the way an individual school functions. In an effort to understand the organizational culture of a school, researchers usually try to identify individual components of the organizational culture of a school, most often focusing on the values shared by teachers, school staff, and students, or the school's value system. Violence in schools occurs within a social context and involves complex interactions between individuals, where the key generators of such undesirable and potentially risky behaviors do not have to be limited to individuals. Although we perceive schools as educational institutions with the function of suppressing such forms of behavior, research shows that school situations are one of the main generators of violent behavior in schools, mainly due to stress, regardless of whether it is caused by teachers, students or parents. In order to suppress peer violence, it is necessary to continuously implement preventive programs – for students, school employees and parents. The aim of the research was to examine the perception of the school climate and assess the clarity, consistency and correctness of school rules. The results of this research confirmed that the secondary school level of education also has an important educational role, especially when it comes to unintentional education, that is, education that results from certain procedures and practices of the school. It is known that rules or norms are an important component of the organizational culture of every organization, including schools.

Keywords: organizational culture, prevention of peer violence, school rules

TEOLOGIJA
THEOLOGY

Između Krista i ideologije: Kršćanska kritika bezbožnog društva kod Solovjova i Strossmayera

Matea Vadjla

Gimnazija Antun Gustav Matoš Đakovo
Vijenac kardinala Alojzija Stepinca 11,
31400 Đakovo
doktorandica poslijediplomskog studija
filozofije i religijskih znanosti, FFRZ
matea.vadjla@yahoo.com

Ante Belić

Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu
Jordanovac 110, 10000 Zagreb
doktorand poslijediplomskog studija
filozofije i religijskih znanosti, FFRZ
ante.belic@ffrz.hr

Sažetak

Ovaj rad istražuje zajedničke točke između *Kratke pripovijesti o Antikristu* Vladimira Solovjova i političko-teoloških stavova Josipa Jurja Strossmayera u kontekstu kršćanske kritike modernih bezbožnih ideologija, osobito komunizma. Svrha je rada pokazati kako oba autora, iako iz različitih kulturnih i povijesnih okvira, nude uvid u duhovne opasnosti sustava koji isključuju Boga iz javnog i moralnog života. Metodološki okvir rada temelji se na komparativnoj analizi ključnih tekstova uz teološko-etičku interpretaciju njihovih poruka o prirodi moći, ideologije i duhovne slobode. U Solovjovljevoj eshatološkoj viziji, Antikrist utjelovljuje racionalistički i humanistički svjetski poredak bez Boga, dok Strossmayer u svojim govorima anticipira opasnosti kolektivističkih, materijalističkih režima koji negiraju transcendentne temelje ljudske slobode i dostojanstva. Njihova se misao povezuje u zajedničkoj kršćanskoj intuiciji da istinska pravednost i jedinstvo ne mogu biti postignuti bez Boga i u kritici sustava koji, pod krinkom napretka, zapravo potiru čovjekovu savjest i duhovnu autonomiju. Oba autora prepoznaju da je zamjena religije ideologijom najava duhovnog ropstva. Zaključno, rad potvrđuje da kršćanska misao pruža važan hermeneutički okvir za kritiku ideoloških sustava koji pokušavaju preoblikovati društvo bez utemeljenja u duhovnoj stvarnosti.

Ključne riječi: Antikrist, komunizam, Solovjov, Strossmayer, duhovna sloboda

Between Christ and ideology: Christian criticism of godless society in Solovyov and Strossmayer

Abstract

This paper explores the common ground between Vladimir Solovyov's *A Short Tale of the Antichrist* and the political-theological views of Josip Juraj Strossmayer within the context of Christian criticism of modern godless ideologies, particularly communism. The aim of the study is to demonstrate how both authors, despite originating from different cultural and historical contexts, offer insight into the spiritual dangers of systems that exclude God from public and moral life. The methodological framework of the paper is based on a comparative analysis of key texts, accompanied by a theological-ethical interpretation of their messages regarding the nature of power, ideology, and spiritual freedom. In Solovyov's eschatological vision, the Antichrist embodies a rationalistic and humanistic world order without God, while Strossmayer, in his speeches, anticipates the dangers of collectivist and materialist regimes that deny the transcendent foundations of human freedom and dignity. Their thoughts converge in a shared Christian intuition that true justice and unity cannot be achieved without God, and in a critique of systems that, under the guise of progress, actually suppress human conscience and spiritual autonomy. Both authors recognize that the replacement of religion with ideology heralds a form of spiritual enslavement. In conclusion, the paper affirms that Christian thought provides an important hermeneutical framework for the critique of ideological systems that seek to reshape society without grounding it in spiritual reality.

Keywords: Antichrist, communism, Solovyov, Strossmayer, spiritual freedom

PSIHOLOGIJA
PSYCHOLOGY

Privrženost u bliskim odnosima u mlađoj odrasloj dobi: uloga grandioznog i vulnerabilnog narcizma

Kristina Vujnović

Zagrebačka škola ekonomije i
managementa
Ulica Filipa Vukasovića 1, 10000 Zagreb
krisvujnovic@gmail.com

Ivana Hanzec Marković

Sveučilište u Slavonskom Brodu, Odjel
društveno-humanističkih znanosti,
Odsjek za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Ul. Ivana Gundulića 20, 35000 Slavonski
Brod
ihmarkovic@unisb.hr

Anja Wertag

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Marulićev trg 19, 10000 Zagreb
anja.wertag@pilar.hr

Sažetak

Narcizam i privrženost povezani su teorijski, dijagnostički i empirijski, no uloga narcizma u različitim vrstama bliskih odnosa u mlađoj odrasloj dobi nije detaljno istražena. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati odnos između narcizma (grandioznog i vulnerabilnog) i dimenzija privrženosti (anksioznosti i izbjegavanja) u tri vrste bliskih odnosa u mlađoj odrasloj dobi. U istraživanju je sudjelovalo 307 osoba mlađe odrasle dobi (18 – 33 godine, 50 muških, 257 ženskih) koje su u okviru većeg *online* istraživanja ispunile Inventar patološkog narcizma (Pincus i sur., 2009) te Skraćenu modificiranu inačicu Inventara iskustava u bliskim vezama (Kamenov i Jelić, 2003), procjenjujući pritom odnos s osobom kojoj se osjećaju najbližima (roditelj, partner, prijatelj). Rezultati su pokazali da je u odnosu s roditeljem vulnerabilni narcizam bio pozitivno povezan samo s dimenzijom izbjegavanja, dok je u odnosu s prijateljem i partnerom bio pozitivno povezan s obje dimenzije privrženosti. U odnosu s roditeljem i s prijateljem grandiozni narcizam nije bio povezan niti s jednom dimenzijom privrženosti, dok je u odnosu s partnerom bio pozitivno povezan s dimenzijom anksioznosti. U skladu s navedenim, rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali

su da grandiozni narcizam značajno predviđa samo dimenziju anksioznosti u odnosu s partnerom, međutim, uvođenjem vulnerabilnog narcizma u predikciju njegov doprinos prestaje biti značajan. Vulnerabilni narcizam značajno je predviđao obje dimenzije privrženosti u partnerskom i prijateljskom odnosu. Rezultati ukazuju na važnost razlikovanja dvaju oblika narcizma u razmatranju njihove uloge u privrženosti u mlađoj odrasloj dobi u različitim vrstama odnosa. Implikacije dobivenih rezultata razmatraju se u okvirima relevantnih teorija, istraživanja i kliničke prakse.

Ključne riječi: grandiozni narcizam, vulnerabilni narcizam, privrženost, različite vrste bliskih odnosa

Attachment in close relationships in emerging adulthood: The role of grandiose and vulnerable narcissism

Abstract

Narcissism and attachment are connected theoretically, diagnostically, and empirically; however, the role of narcissism in different types of close relationships in emerging adulthood needs to be further explored. The present study aimed to investigate the relationship between narcissism (grandiose and vulnerable) and attachment dimensions (anxiety and avoidance) in three types of close relationships. Three hundred and seven young adults (aged 18-33; 50 men, 257 women) participated in the study. They completed self-report measures of the Pathological Narcissism Inventory (Pincus et al., 2009) and a short, modified version of the Experiences in Close Relationships Inventory (Kamenov & Jelić, 2003), which assessed and evaluated their closest relationship (with a parent, friend, or partner). The results showed somewhat different patterns in three types of close relationships. In the relationship to a parent, vulnerable narcissism was positively associated only with the avoidance dimension, while in the relationship to a friend, as well as to a partner, it was positively associated with both attachment dimensions. In the relationship to a parent or a friend, grandiose narcissism was not related to any of the attachment dimensions, while in the relationship to a partner, it was positively associated with the anxiety dimension. In line with this, the results of hierarchical multiple regression showed a significant contribution of grandiose narcissism in predicting the anxiety dimension in the relationship to a partner, which was then counterweighted by a more substantial contribution of vulnerable narcissism. Vulnerable narcissism significantly predicted both anxiety and avoidance dimensions in the relationship to a partner or a friend. The results indicate the importance of distinguishing between the two types of narcissism while considering their role in the attachment of emerging adults in different types of close relationships. Implications are discussed in the light of relevant theories, research findings, and considerations for clinical practice.

Keywords: grandiose narcissism, vulnerable narcissism, attachment, close relationships

Uloga obiteljskog funkcioniranja u razvoju ovisnosti kod adolescenata u Hrvatskoj

Anita Dučkić Sertić

Centar za promicanje dobrobiti ranjivih osoba HKS-a

Hrvatsko katoličko sveučilište

Ilica 244, 10000 Zagreb

anita.sertic@unicath.hr

Sažetak

Suvremeno društvo suočava se s ozbiljnim problemom ovisnosti, osobito u adolescenciji, kada mladi prolaze dinamične promjene i psihosocijalni razvoj. Tijekom tog razdoblja mladi često preispituju vrijednosti i norme koje su im nametnute, a obitelj predstavlja ključni čimbenik u njihovom oblikovanju. Stoga je svrha ovog rada istaknuti i analizirati ulogu obiteljskih odnosa i dinamike u prevenciji ili riziku od razvoja ovisnosti kod adolescenata, što ujedno predstavlja središnji dio rada. Različiti čimbenici, poput nesigurnih obiteljskih sustava, emocionalne udaljenosti i zlostavljanja, mogu povećati rizik od ovisnosti među mladima. Mladi koji odrastaju u obiteljima u kojima je prisutna ovisnost često razvijaju poremećaje u emocionalnom razvoju, što može rezultirati devijantnim ponašanjem, uključujući konzumaciju droga ili alkohola kao bijeg od unutarnjih tenzija i stresa. U tom kontekstu roditeljski stil odgoja igra ključnu ulogu. Autoritativni pristup, koji uključuje otvorenu komunikaciju i aktivni nadzor, može pružiti zaštitu od ovisnosti. S druge strane autoritarni i zanemarujući stilovi mogu pridonijeti povećanju rizika od ovisničkog ponašanja. Osim obiteljskih čimbenika, socijalni, ekonomski problemi, mentalne bolesti, kao i prethodna trauma, dodatno doprinose toj problematici. Zaključno, obitelj može biti izvor podrške ili rizika za razvoj ovisnosti. Zdrav odnos unutar obitelji, prožet odgovarajućom komunikacijom, emocionalnom bliskošću i jasnim granicama, može značajno umanjiti rizik od ovisničkog ponašanja kod mladih. Ovaj rad naglašava važnost prevencije i podrške jačanjem obiteljskih veza kako bi se mladi osnažili u suočavanju s izazovima modernog društva.

Ključne riječi: adolescencija, obiteljski odnosi, ovisnost, prevencija, podrška

The role of family functioning in the development of addiction in adolescents in Croatia

Abstract

Modern society faces the serious problem of addiction, especially among adolescents going through a period of rapid changes and psychosocial development. During this time, young people often question the values and norms imposed upon them, and the family plays a key role in their formation. Therefore, the purpose of this paper is to highlight and analyze the role of family relationships and dynamics in the prevention of, or risk for, developing addiction in adolescents, which is also the central focus of this paper. Various factors, such as insecure family systems, emotional distance, and abuse can increase the risk of addiction among young people. Adolescents growing up in families where addiction is present often develop disorders in emotional development, which can lead to deviant behavior, including drug or alcohol use as an escape from internal tensions and stress. In this context, parental upbringing style plays a crucial role. An authoritative approach, which includes open communication and active supervision, can provide protection against addiction. Conversely, authoritarian and neglectful styles can contribute to an increased risk of addictive behavior. In addition to family factors, social and economic problems, mental illnesses, and past traumas also contribute to this issue. In conclusion, the family can be either a source of support or a risk factor for the development of addiction. A healthy family relationship, characterized by proper communication, emotional closeness, and clear boundaries can significantly reduce the risk of addictive behavior among young people. This paper emphasizes the importance of prevention and support through strengthening family ties in order to empower young people to face the challenges of modern society.

Keywords: adolescence, family relationships, addiction, prevention, support

DEMOGRAFIJA I MIGRACIJE
DEMOGRAPHY AND MIGRATION

Aktualni migracijski izazovi i demografska transformacija Hrvatskog Podunavlja

Dražen Živić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar –
Područni centar Vukovar
J. J. Strossmayera 25, p.p. 58,
32000 Vukovar
drazen.zivic@pilar.hr

Sandra Cvikić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar –
Područni centar Vukovar
J. J. Strossmayera 25, p.p. 58,
32000 Vukovar
sandra.cvikić@pilar.hr

Sažetak

Predmet su istraživanja u ovom radu aktualni migracijski procesi i njihov odraz na suvremene demografske promjene u Hrvatskom Podunavlju, kontinentalnom graničnom području Hrvatske prema Srbiji te dijelom prema Mađarskoj i Bosni i Hercegovini. Prema formalnim kriterijima, riječ je o području koje odlikuje ukupna depopulacija i jako demografsko pražnjenje. Primarni cilj istraživanja jest utvrditi veličinu migracijskog kontingenta, kako na razini unutarhrvatskih (međužupanijskih) preseljavanja tako i vanjskih migracija. Sekundarni cilj istraživanja jest procijeniti veličinu i strukturu demografske bilance, sa svrhom ocjene u kojoj su mjeri aktualne demografske promjene rezultat bioreproduktivnih trendova, a koliko posljedica mehaničkog kretanja stanovništva ili migracija. U metodološkom smislu primijenit će se deskriptivna, komparativna i kvantitativna metoda demografske analize. Prostorni okvir istraživanja definiran je Osječko-baranjskom i Vukovarsko-srijemskom županijom, koje obuhvaćaju 11,7 % kopnene površine Republike Hrvatske, i u kojima je prema Popisu 2021. godine živjelo 10,4 % njezinog ukupnog stanovništva. U vremenskom kontekstu istraživanje obuhvaća razdoblje od 1. siječnja 2011. do 31. prosinca 2023. godine, za koje je uspostavljena vremenska serija usporedivih podataka vitalne i migracijske statistike na razini županija (2), gradova (12) i općina (61). Rezultati ovoga istraživanja trebaju pridonijeti boljem razumijevanju aktualnih uzroka i posljedica demografske transformacije regionalnih i lokalnih zajednica u Hrvatskoj.

Ključne riječi: migracije, demografske promjene, depopulacija, Hrvatsko Podunavlje

Current challenges of migration and demographic change in the Croatian Danube region

Abstract

The research subject of this paper is the current migration processes and their impact on contemporary demographic changes in the Croatian Danube region, the continental border area of Croatia with Serbia and partly with Hungary and Bosnia and Herzegovina. According to formal criteria, it is an area characterized by general depopulation and strong demographic depletion. The primary objective of the study is to determine the size of the migration contingent, both at the level of intra-Croatian (inter-county) resettlement and external migration. The secondary objective of the study is to estimate the size and structure of the demographic balance in order to assess to what extent the current demographic changes are due to demographic and reproductive trends and to what extent they are a consequence of mechanical population movements or migration. Methodologically, descriptive, comparative and quantitative methods of demographic analysis are applied. The spatial framework of the study is the Osijek-Baranja and Vukovar-Srijem counties, which account for 11.7% of the area of the Republic of Croatia and in which 10.4% of the total population lived according to the 2021 census. In terms of time, the study covers the period from January 1, 2011 to December 31, 2023, for which a time series of comparable vital and migration statistical data was compiled at the level of counties (2), cities (12) and municipalities (61). The results of this research should contribute to a better understanding of the current causes and consequences of demographic change in regional and local communities in Croatia.

Keywords: migration, demographic changes, depopulation, Croatian Danube region

Povezanost iseljavanja mladih s njihovim položajem na tržištu rada – usporedba Vukovarsko-srijemske županije s odabranim županijama Republike Hrvatske

Ivana Bendra

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar –
Područni centar Vukovar
J. J. Strossmayera 25, 32000 Vukovar
Ivana.Bendra@pilar.hr

Sažetak

Dosadašnji nalazi ukazuju da se učestalije iz trenutačnog mjesta stanovanja iseljavaju mladi, i to iz perifernih područja, što se povezuje s težnjom za postizanjem boljih mogućnosti zapošljavanja i razvijanjem karijere, većom plaćom i općenito boljom kvalitetom života. Imajući navedeno na umu, cilj je ovoga rada utvrditi u kojoj se mjeri aktualne značajke položaja mladih na tržištu rada u Vukovarsko-srijemskoj županiji mogu dovoditi u vezu s problemom njihova masovnijeg iseljavanja s toga područja u proteklom međupopisnom razdoblju. Naime rezultati demografskih analiza pokazuju da je od 2011. do 2021. godine najviše stanovnika Republike Hrvatske iselilo upravo iz Vukovarsko-srijemske županije, gdje je uglavnom riječ o osobama mlađe životne dobi. Kako bi se potvrdilo je li položaj mladih na tržištu rada važan čimbenik pri tumačenju rastućeg trenda njihova iseljavanja iz Hrvatske, poglavito Vukovarsko-srijemske županije, provedena je komparativna analiza statističkih podataka koje objavljuju Hrvatski zavod za zapošljavanje i Državni zavod za statistiku na razini županija za desetogodišnje razdoblje (2011. – 2021.). Na temelju uvida u podatke o odabranim županijama (5 iz kojih se u posljednjem međupopisnom razdoblju iselilo najviše stanovništva i 5 iz kojih se iselilo najmanje) prikazat će se međužupanijske razlike u stopi nezaposlenosti, udjelu nezaposlenih mladih, visini prosječnih plaća i ponudi radnih mjesta, te će se na temelju njih iznijeti određene zaključke o tome je li moguće masovniju migraciju mladih kakva se odvijala u Vukovarsko-srijemskoj županiji tumačiti situacijom na tržištu rada ili je potrebno provesti dodatna istraživanja o ostalim mogućim uzrocima.

Ključne riječi: mladi, iseljavanje, tržište rada, Vukovarsko-srijemska županija, analiza statističkih podataka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i Državnog zavoda za statistiku

The connection between youth emigration and their position in the labor market – a comparison of the situation in Vukovar-Srijem county with selected counties in the Republic of Croatia

Abstract

Previous findings indicate that young people are more likely to move out of their current place of residence, especially from peripheral areas, which is associated with the desire to achieve better employment opportunities and career development, higher wages, and a better quality of life in general. With this in mind, the aim of this paper is to determine to what extent the current characteristics of the position of young people in the labor market in Vukovar-Srijem County can be related to the problem of their mass emigration from that area in the previous inter-census period. Namely, the results of demographic analyses show that, in the period from 2011 to 2021, the largest number of residents of the Republic of Croatia emigrated from Vukovar-Srijem County, mostly younger people. In order to confirm whether the position of young people in the labor market is an important factor in interpreting the growing trend of youth emigration from Croatia, especially Vukovar-Srijem County, a comparative analysis of statistical data published by the at the county level for the ten-year period (2011-2021) was conducted. Based on insight into the data on selected counties (5 counties from which the largest number of people emigrated in the last inter-census period and 5 counties from which the smallest number emigrated), inter-county differences in the unemployment rate, the share of unemployed young people, the level of average wages and the supply of jobs will be presented. Based on the results, certain conclusions will be drawn as to whether it is possible to explain such massive migration of youth that took place in Vukovar-Srijem County by the situation in the labor market, or it is necessary to conduct additional research on possible causes.

Keywords: youth, emigration, labor market, Vukovar-Srijem County, analysis of statistical data from the Croatian Employment Service

Deutschland, auf Wiedersehen?

Migranti povratnici kao agenti promjene u Panonskoj Hrvatskoj

Ana Budimir

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u
Zagrebu

Ulica Ivana Lepušića 6, 10000 Zagreb

ana.budimir@fpzg.hr

Caroline Hornstein Tomić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Marulićev trg 19/1, 10000 Zagreb

caroline.hornstein-tomic@pilar.hr

Janine Pinkow-Läpple

Leibniz institut za razvoj poljoprivrede
i tranzicijske ekonomije (IAMO),

Humboldtovo sveučilište u Berlinu

pinkow-Laepple@iamo.de

Sažetak

Hrvatska je doživjela značajan pad broja stanovnika zbog niske stope nataliteta, starenja i emigracije, pri čemu su slabije razvijena, često ruralna područja, posebno pogođena. Kao odgovor na taj izazov, Vlada je uvela mjeru *Biram Hrvatsku*, inicijativu usmjerenu na poticanje povratne migracije i ulaganja u manje razvijene regije Hrvatske. Istraživanja o povratnoj migraciji ističu da povratnici često donose različite materijalne i nematerijalne doprinose – *remittances* – u svoje zemlje porijekla, uključujući financijske resurse, poslovne ideje i društvene inovacije, koje doprinose razvoju tih područja. Međutim većina istraživanja fokusirala se na urbana područja, uglavnom zanemarujući ruralne regije, koje su često najviše pogođene iseljavanjem. Ta ruralna područja također mogu predstavljati jedinstvene izazove za povratnike koji se žele vratiti i uključiti u poduzetničke aktivnosti. Cilj je ovog istraživanja adresirati taj jaz ispitivanjem povezanosti između povratne migracije i razvoja u perifernim regijama Hrvatske. Na temelju kvalitativnih dubinskih intervjua s 19 korisnika programa *Biram Hrvatsku* koji su se vratili, najviše njih iz Njemačke, u manje razvijeno područje Hrvatske, Panonsku Hrvatsku, kao i šest stručnih intervjua, ispituje-mo migracijska i povratna iskustva hrvatskih povratnika. Istražujemo resurse koje donose sa sobom, njihove poduzetničke aktivnosti u slabije razvijenim po-

dručjima, ulogu koju je program igrao u njihovoj odluci da se vrate i prilike koje je stvorio. Dodatno, analiziramo izazove s kojima su se korisnici susreli u vezi s programom. Na kraju, pokazujemo da mjere politike poput *Biram Hrvatsku* mogu služiti kao dodatni poticaj za povratne migracije u periferne regije te da migranti povratnici, prijenosom materijalnih i nematerijalnih resursa, mogu djelovati kao akteri promjene.

Ključne riječi: Biram Hrvatsku, povratna migracija, Panonska Hrvatska, ruralna/periferna područja, *remittances*

Deutschland, auf Wiedersehen?

Return migrants as agents of change in Pannonian Croatia

Abstract

Croatia has experienced a significant population decline due to low birth rates, aging, and emigration, with less developed, often rural areas being particularly affected. In response to this challenge, the government introduced the “I Choose Croatia” measure, an initiative aimed at encouraging return migration and investment in less developed regions of the country. Research on return migration highlights that returnees often bring various material and non-material contributions – remittances – to their countries of origin, including financial resources, business ideas, and social innovations, which contribute to the development of these areas. However, most studies have focused on urban areas, largely neglecting rural regions, which are often the hardest hit by emigration. These rural areas may also present unique challenges for returnees who wish to reintegrate and engage in entrepreneurial activities. Our research aims to address this gap by examining the relationship between return migration and development in peripheral regions of Croatia. Based on qualitative in-depth interviews with 19 returnees who participated in the “I Choose Croatia” program and returned primarily from Germany to the less developed region of Pannonian Croatia, as well as six expert interviews, we explore the migration and return experiences of Croatian returnees. We examine the resources they bring with them, their entrepreneurial activities in underdeveloped areas, the role the program played in their decision to return, and the opportunities it created. Additionally, we analyze the challenges participants encountered in connection with the program. Finally, we demonstrate that policy measures like “I Choose Croatia” can serve as an additional incentive for return migration to peripheral regions, and that return migrants, by transferring both material and non-material resources, can act as agents of change.

Keywords: I Choose Croatia, return migration, Pannonian Croatia, rural/peripheral areas, remittances

Migracijski procesi između Njemačke i Hrvatske: povratak prve i druge generacije hrvatskih iseljenika u Bavorskoj?

Tamara Bodor

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb
tbodor@fhs.unizg.hr

Monika Balijsa

Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu
Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb
mbalijsa@fhs.unizg.hr

Sažetak

Prema posljednjim podacima Središnjega registra stranaca, u Saveznoj Republici Njemačkoj 31. prosinca 2024. godine živjelo je 425 810 hrvatskih državljana. Najviše je njih pritom u tu zemlju pristiglo u posljednjih desetak godina, devedesetih i u gastarbajterskom razdoblju, što ujedno ukazuje i na tri vala intenzivnoga iseljavanja s prostora (današnje) Republike Hrvatske u Saveznu Republiku Njemačku. Njihova brojnost i strukturna obilježja ukazuju na izniman potencijal za Republiku Hrvatsku, kao uostalom i ukupno hrvatsko iseljeničtvo. Gubitak ljudskoga potencijala migracijama i njegove posljedice u Hrvatskoj su osobito došli do izražaja posljednjih godina, što potvrđuje manjak radnika na tržištu rada i sve veći priljev strane radne snage kako iz okolnih tako i iz dalekih azijskih i afričkih zemalja. U okolnostima koje uvjetuje potonje spomenuto do izražaja, osim demografskoga, dolazi i svaki drugi potencijal (ekonomski, kulturni, društveni, intelektualni, nacionalni...) hrvatskih iseljenika, ali i njihovih potomaka za domovinu. Cilj je istraživanja ispitati namjere povratka prve i druge generacije hrvatskih iseljenika u Njemačkoj, točnije Bavorskoj, kroz njihova integracijska i transnacionalna iskustva i prakse, pri čemu će poseban naglasak biti na utvrđivanju razlika u namjeri i percepciji povratka među različitim generacijama hrvatskih iseljenika. Razumijevanje namjere povratka osobito je važno za gospodarski i društveni razvoj zemalja porijekla migranata koje teže održavanju odnosa i uspostavi suradnje s vlastitim iseljenicima, odnosno za definiranje povratnih (remigracijskih) i imigracijskih mjera i strategija usmjerenih k hrvatskom iseljeničtvu i njihovim potomcima.

Ključne riječi: Hrvatska, Njemačka, migracije, iseljavanje, povratak

Migration processes between Germany and Croatia: The return of the first and second generation of Croatian emigrants to Bavaria?

Abstract

According to the latest data from the Central Register of Foreigners, as of December 31, 2024, there were 425,810 Croatian citizens living in the Federal Republic of Germany. The majority of them arrived in the country in the last ten years, in the 1990s, and during the guest worker period, which also indicates three waves of intensive emigration from the territory of the (today's) Republic of Croatia to the Federal Republic of Germany. Their number and structural characteristics indicate that they represent an exceptional potential for the Republic of Croatia, as well as for the entire Croatian emigration. The loss of human resources due to migration and its consequences has been particularly evident in Croatia in recent years, as confirmed by the shortage of workers in the labor market, as well as the increasing influx of foreign labor, both from neighboring countries and distant Asian and African countries. In the circumstances caused by the latter, in addition to demographic potential, every other potential (economic, cultural, social, intellectual, national, etc.) of Croatian emigrants, as well as of their descendants for the homeland, is brought into the spotlight. The aim of the research is, therefore, to examine the return intentions of the first and second generation of Croatian emigrants in Germany, more specifically, Bavaria, through their integration and transnational experiences and practices, with a special emphasis on identifying differences in the intention and perception of return between different generations of Croatian emigrants. Understanding the intention to return is particularly important for the economic and social development of countries of origin of migrants striving to maintain relations and establish cooperation with their own emigrants, and for defining return (remigration) and immigration measures and strategies aimed at Croatian emigrants and their descendants.

Keywords: Croatia, Germany, migrations, emigration, return

Prostorna distribucija starosti stanovništva doseljenog iz Irske u Kontinentalnu Hrvatsku (2011. – 2021.)

Nikola Šimunić

Institut za istraživanje migracija
Trg Stjepana Radića 3, 10000 Zagreb
nikola.simunic@imin.hr

Ana Malnar

Institut za istraživanje migracija
Trg Stjepana Radića 3, 10000 Zagreb
ana.malnar@imin.hr

Sažetak

U ovom radu Kontinentalna Hrvatska prostorno je diferencirana kao NUTS 2 regija koja je postojala od 2013. do 2020. godine i sastojala se od 14 administrativnih jedinica (13 županija + Grad Zagreb). Predmet istraživanja jest GIS-analiza starosti stanovništva doseljenog iz Irske u kontinentalnu Hrvatsku na lokalnoj razini, koje je obuhvaćeno posljednjim dvama popisima stanovništva (2011. i 2021.). Prema posljednjem Popisu stanovništva (2021.), u Kontinentalnoj Hrvatskoj živjelo je 66,46 % stanovništva Hrvatske u 67 gradova i 269 općina, s tim da je 47,62 % stanovnika živjelo od rođenja u pripadajućim gradovima i općinama. Ostalo stanovništvo u nekom životnom razdoblju doselilo je iz ostatka Hrvatske (37,85 %) i iz inozemstva (14,53 %, što je za 0,65 % više u odnosu na 2011. godinu). Primjerice, U Hrvatskoj je 14,92 % stanovništva doselilo iz inozemstva. Najviše je osoba doseljenih iz inozemstva (2021.) zabilježeno u općinama Ervenik (88,85 %) i Donji Lapac (78,55 %), a najmanje u općinama Preseka (2,39 %) i Gola (2,60 %). Prema posljednjem Popisu (2021.), zabilježeno je ukupno 2288 osoba koje su doselile iz Irske u Hrvatsku, što je osmerostruko povećanje u odnosu na 2011. godinu (280 osoba). U Kontinentalnoj Hrvatskoj zabilježene su 1593 osobe iz Irske (69,62 %), pa indeks promjene stanovništva Kontinentalne Hrvatske doseljenog iz Irske (2011. – 2021.) iznosi 419,21. Najviše je osoba iz Irske zabilježeno (2021.) u Zagrebu (29,06 %) i Osijeku (10,73 %), a u 28,42 % gradova i općina nije zabilježena niti jedna osoba iz Irske. U dobnoj strukturi prevladavalo je (2021.) zrelo stanovništvo (84,43 %), dok je udio mladih iznosio 14,00 % a starih 1,57 %. Indeks starenja kontingenta stanovništva Hrvatske doseljenog iz Irske (2021.) iznosio je 20,18 %. Najveća starost stanovništva iz Irske u Kontinentalnoj Hrvatskoj zabilježena je u Svetom Ivanu Zelini (indeks starenja 300,00). Ti trendovi zrcale strukturna obilježja povratnih migracija koje treba uzeti u obzir prilikom planiranja razvoja i demografske revitalizacije Kontinentalne Hrvatske.

Ključne riječi: doseljništvo, GIS, Irska, prostorna demografija, starost stanovništva

Spatial distribution of the age of the population that migrated from Ireland to Continental Croatia (2011-2021)

Abstract

In this paper, Continental Croatia is spatially defined as a NUTS 2 region that existed from 2013 to 2020 and consisted of 14 administrative units (13 counties plus the City of Zagreb). The subject of the research is a GIS analysis of the age structure of the population that migrated from Ireland to Continental Croatia at the local level, as recorded in the last two population censuses (2011 and 2021). According to the most recent Census (2021), 66.46% of Croatia's population lived in Continental Croatia, across 67 cities and 269 municipalities, with 47.62% of residents living since birth in their respective cities and municipalities. The remaining population had, at some point in their lives, migrated from other parts of Croatia (37.85%) or from abroad (14.53%, which is 0.65 percentage points higher than in 2011). For example, in Croatia as a whole, 14.92% of the population migrated from abroad. The highest shares of foreign-born residents (2021) were recorded in the municipalities of Ervenik (88.85%) and Donji Lapac (78.55%), and the lowest in Preseka (2.39%) and Gola (2.60%). According to the latest Census (2021), a total of 2,288 persons who immigrated from Ireland to Croatia were recorded, which is an eightfold increase compared to 2011 (280 persons). In Continental Croatia, 1,593 persons from Ireland were recorded (69.62%); therefore, the population change index for Continental Croatia's population that migrated from Ireland (2011–2021) is 419.21. The largest numbers of people from Ireland were recorded (2021) in Zagreb (29.06%) and Osijek (10.73%), while in 28.42% of cities and municipalities not a single person from Ireland was recorded. In terms of age structure (2021), the mature population predominated (84.43%), while the share of young people was 14.00% and elderly 1.57%. The aging index of the Croatian population migrating from Ireland (2021) was 20.18%. The highest age of the population from Ireland in Continental Croatia was recorded in Sveti Ivan Zelina (aging index 300.00). These trends reflect the structural characteristics of return migration, which should be taken into account when planning the development and demographic revitalization of Continental Croatia.

Keywords: immigration, GIS, Ireland, spatial demography, population age

Odabrana demografska obilježja stanovništva doseljenog iz Belgije u Kontinentalnu Hrvatsku (2011. – 2021.)

Nikola Šimunić

Institut za istraživanje migracija
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb
nikola.simunic@imin.hr

Ana Malnar

Institut za istraživanje migracija
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb
ana.malnar@imin.hr

Sažetak

Ovaj rad Kontinentalnu Hrvatsku prostorno određuje kao NUTS 2 regiju koja je postojala od 2013. do 2020. godine i sastojala se od 14 administrativnih jedinica (13 županija + Grad Zagreb). Predmet istraživanja jest GIS-analiza stanovništva doseljenog iz Belgije u Kontinentalnu Hrvatsku, koje je obuhvaćeno posljednjim dvama popisima stanovništva (2011. i 2021.). Na području Kontinentalne Hrvatske zabilježeno je (2021.) ukupno 2 573 311 stanovnika, od čega je iz inozemstva doselilo 373 853 stanovnika, i to pretežno iz Bosne i Hercegovine (43,72 %) i Njemačke (22,76 %). Riječ je uglavnom o Hrvatima koji su doselili iz Bosne i Hercegovine, ali i onima koji su se vratili iz Njemačke. Posljednjim Popisom (2021.) zabilježeno je ukupno 911 stanovnika koji su iz Belgije doselili u Kontinentalnu Hrvatsku. Najviše ih je doselilo u Zagreb (61,91 %) te Osijek (2,96 %) i Veliku Goricu (2,41 %). Radi se uglavnom o stanovništvu zrele životne dobi (70,36 %). U obrazovnoj strukturi tako izdvojenog kontingenta Kontinentalne Hrvatske prevladavale su (2021.) osobe s tercijarnim (53,41 %) i sekundarnim (37,93 %) stupnjem obrazovanja, dok je 1,22 % osoba bilo bez završene škole (ili s nezavršenom osnovnom školom). Od ukupno doseljenih osoba iz Belgije u Kontinentalnu Hrvatsku (s navršenih 15 godina i više), zaposleno je bilo 56,59 % njih (2021.). Prevladavale su osobe iz grupa zanimanja „znanstvenici, inženjeri i stručnjaci“ (38,36 %), „tehničari i stručni suradnici“ (14,01 %) i „administrativni službenici“ (10,78 %). Doseljenici iz Belgije, bilo da se radi o novim doseljenicima ili povratnicima iz Belgije, svakako su nosioci novih znanja, ideja, iskustava i čine dodanu vrijednost u smislu demografske revitalizacije Kontinentalne Hrvatske, ali i Hrvatske u cjelini. Oni su potencijalni promotori Hrvatske među visokoobrazovanim stanovništvom razvijenijih zemalja, koje može biti značajan čimbenik demografske revitalizacije.

Ključne riječi: Belgija, doseljništvo, GIS, obrazovanost stanovništva, prostorna demografija.

Selected demographic characteristics of the population that migrated from Belgium to Continental Croatia (2011–2021)

Abstract

In this study, Continental Croatia is spatially defined as a NUTS 2 region that existed from 2013 to 2020 and consisted of 14 administrative units (13 counties plus the City of Zagreb). The subject of the research is a GIS analysis of the population that migrated from Belgium to Continental Croatia, as recorded in the last two population censuses (2011 and 2021). In 2021, a total of 2,573,311 inhabitants were recorded in Continental Croatia, of whom 373,853 were migrants from abroad, predominantly from Bosnia and Herzegovina (43.72%) and Germany (22.76%). These were mainly Croats who migrated from Bosnia and Herzegovina, as well as returnees from Germany. According to the most recent Census (2021), a total of 911 residents who immigrated from Belgium to Continental Croatia were recorded. Most settled in Zagreb (61.91%), followed by the cities of Osijek (2.96%) and Velika Gorica (2.41%). The majority of this population was of mature working age (70.36%). In terms of educational structure, persons with tertiary (53.41%) and secondary (37.93%) education predominated in this group in 2021, while 1.22% had no completed schooling (or incomplete primary education). Of the total number of persons aged 15 and over who migrated from Belgium to Continental Croatia, 56.59% were employed (2021). The most common occupational groups were “scientists, engineers and experts” (38.36%), “technicians and associate professionals” (14.01%), and “administrative clerks” (10.78%). Migrants from Belgium, whether new arrivals or returnees, are undoubtedly carriers of new knowledge, ideas, and experiences, and represent added value for the demographic revitalization of Continental Croatia and Croatia as a whole. They are potential promoters of Croatia among the highly educated populations of more developed countries, which can be a significant factor in demographic revitalization.

Keywords: Belgium, immigration, GIS, population education, spatial demography

TURIZAM
TOURISM

Autentični okusi Slavonije: Povijest na tanjuru

Dijana Vuković

Sveučilište Sjever
Jurja Križanića 31b, 42000 Varaždin
dvukovic@unin.hr

Tatjana Pavković

Poslovno veleučilište Zagreb
Ulica grada Vukovara 68, 10000 Zagreb
tanja@makeitbrand.eu

Vjera Jelovac-Šitum,
doktorandica

Sveučilište Sjever
Jurja Križanića 31b, 42000 Varaždin
vjas@gmail.com

Sažetak

Autentični okusi Slavonije odražavaju bogatu kulinarsku tradiciju regije, oblikovanu poviješću i prirodnim resursima i prožetu raznim kulturnim utjecajima. Jela poput kulena, čobanca i fiš paprikaša simboliziraju identitet i kolektivnu memoriju lokalnog stanovništva. Cilj istraživanja bio je analizirati kulturno-povijesnu vrijednost slavonske kuhinje, njezinu percepciju među lokalnim stanovništvom i turistima te njezinu ulogu u oblikovanju regionalnog identiteta i razvoju kulturnog turizma. Istraživanje je provedeno kvantitativno, putem strukturiranog upitnika distribuiranog prigodnim uzorkom posjetitelja gastronomskih manifestacija i restorana u Slavoniji. Rezultati pokazuju da 92 % ispitanika povezuje tradicionalna jela s obiteljskom baštinom, a 79 % ih prepoznaje kao simbol kulturnog identiteta. Gastro-turisti (55 % uzorka) značajno više cijene autentičnost hrane ($M = 4,35$; $p < 0,001$; $d = 0,98$) i zainteresirani su za iskustvene aktivnosti ($p < 0,05$). Obrazovaniji turisti troše više i dulje ostaju, što potvrđuje potencijal autentične gastronomije kao konkurentске prednosti destinacije. Slavonska kuhinja time postaje kulturni kapital koji doprinosi brendiranju regije i održivom razvoju turizma. Gastronomska komponenta prepoznata je kao ključni diferencijator Slavonije, s potencijalom za razvoj održivog i iskustvenog turizma. Poseban naglasak stavlja se na uključivanje lokalne zajednice, poticanje autohtonih proizvođača i razvoj *food-based* narativa i interaktivnih programa koji potiču dulji boravak turista. Gastronomska praksa ujedno ima važnu ulogu u međugeneracijskom i interkulturnom prijenosu znanja kao obliku nematerijalne baštine. Iako istraživanje donosi relevantne uvide, prepoznata su metodološka ograničenja: prigodan uzorak, sezonalnost prikupljenih podataka i pojednostavljena kategorizacija turista, što ukazuje na potrebu za budućim, dubljim i raznolikim istraživanjima.

Ključne riječi: gastro turizam, kulturni turizam, lokalna kuhinja, identitet, autentičnost, iskustveni turizam

Authentic flavors of Slavonia: History on a plate

Abstract

The authentic flavors of Slavonia reflect the region's rich culinary tradition, shaped by history and natural resources and permeated by various cultural influences. Dishes such as *kulen*, *čobanac* and *fiš paprikaš* symbolize the identity and collective memory of the local population. The aim of the research was to analyze the cultural and historical value of Slavonian cuisine, its perception among the local population and tourists, and its role in shaping regional identity and developing cultural tourism. The research was conducted quantitatively, using a structured questionnaire distributed to a convenient sample of visitors to gastronomic events and restaurants in Slavonia. The results show that 92% of respondents associate traditional dishes with family heritage, and 79% recognize them as a symbol of cultural identity. Gastro-tourists (55% of the sample) significantly value the authenticity of food more ($M=4.35$; $p<0.001$; $d=0.98$) and are interested in experiential activities ($p<0.05$). More educated tourists spend more and stay longer, which confirms the potential of authentic gastronomy as a competitive advantage of a destination. Slavonian cuisine thus becomes cultural capital that contributes to the branding of the region and the sustainable development of tourism. The gastronomic component is recognized as a key differentiator of Slavonia, with the potential for the development of sustainable and experiential tourism. Special emphasis is placed on the involvement of the local community, the encouragement of indigenous producers and the development of “*food-based*” narratives and interactive programs that encourage longer stays of tourists. Gastronomic practice also plays an important role in the intergenerational and intercultural transfer of knowledge as a form of intangible heritage. Although the research provides relevant insights, methodological limitations have been identified: convenient sample, seasonality of the collected data and simplified categorization of tourists, which indicates the need for future, deeper and more diverse research.

Keywords: gastro tourism, cultural tourism, local cuisine, identity, authenticity, experiential tourism

Perspektive razvoja održivog i kulturnog turizma u Varaždinu

Anica Hunjet

Sveučilište Sjever
Jurja Križanića 31b
42 000 Varaždin
ahunjet@unin.hr

Sažetak

Rad se temelji na istraživanju perspektive razvoja održivog i kulturnog turizma u Varaždinu. Kako je sektor turizma jedna od vodećih djelatnosti u Republici Hrvatskoj, mnogi gradovi temelje svoj razvoj upravo na razvoju turizma. Turizam je dio sadašnjosti, a time i dio budućnosti cijelog planeta i zbog toga je održivi razvoj sve češća tema u raznim granama znanosti. Planiranje budućeg razvoja gospodarstva, a osobito turizma, nužno je uskladiti s uvažavanjem načela održivog razvoja. Provedeno je istraživanje čiji predmet istraživanja obuhvaćaju turističke atrakcije Varaždina i percepcije posjetitelja o njihovoj atraktivnosti i potencijalu za razvoj održivog i kulturnog turizma. Problem istraživanja odnosi se na nedovoljnu valorizaciju i promociju održivog i kulturnog turizma u Varaždinu te na potrebu boljeg razumijevanja turističke motivacije i stavova prema atrakcijama grada u kontekstu održivog turističkog kulturnog razvoja. Glavni cilj istraživanja jest utvrditi u kojoj mjeri održivi i kulturni turizam utječe na izbor turističke destinacije i kako ispitanici doživljavaju atraktivnost turističkih lokacija u Varaždinu. Dobiveni rezultati istraživanja pokazuju da motivi dolaska ispitanika u Varaždin otkrivaju dominaciju kulturnog turizma. Gotovo polovica ispitanika smatra da kulturni turizam može utjecati na atraktivnost i izbor turističke destinacije jer navode kulturu i baštinu kao glavni razlog svog dolaska. Također smatraju da Varaždin ima potencijal za razvoj održivog i kulturnog turizma.

Ključne riječi: održivi i kulturni turizam, razvoj, destinacija, atrakcije, Varaždin

Perspective on the development of sustainable and cultural tourism in Varaždin

Abstract

This paper is based on research into the perspective of developing sustainable and cultural tourism in Varaždin. As the tourism sector is one of the leading industries in the Republic of Croatia, many cities base their development precisely on tourism growth. Tourism is a part of the present and, therefore, the future of the entire planet, which is why sustainable development has increasingly become a topic of focus for most countries and societal structures. Planning the future development of the economy, especially tourism, must align with the principles of sustainable development. The research conducted focuses on Varaždin's tourist attractions and visitors' perceptions of their attractiveness and potential for the development of sustainable and cultural tourism. The research problem relates to the insufficient valorization and promotion of sustainable and cultural tourism in Varaždin, as well as the need for a better understanding of tourist motivations and attitudes toward the city's attractions in the context of sustainable cultural tourism development. The main goal of the research is to determine to what extent sustainable and cultural tourism influences the choice of a tourist destination and how respondents perceive the attractiveness of tourist locations in Varaždin. The results of the research show that the respondents' motivations for visiting Varaždin reveal a dominance of cultural tourism. Nearly half of the respondents believe that cultural tourism can influence the attractiveness and selection of a tourist destination, as they cite culture and heritage as the main reasons for their visit, and believe that Varaždin has strong potential for the development of sustainable and cultural tourism.

Keywords: sustainable and cultural tourism, development, destination, attractions, Varaždin

Izazovi i potencijali razvoja kulturnog i kreativnog turizma u regiji Istočna Hrvatska

Matea Topić Crnoja

Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244, 10000 Zagreb
matea.topic@unicath.hr

Nika Đuho

Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244, 10000 Zagreb
nika.djuho@unicath.hr

Davorka Topić Stipić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
Matice hrvatske, 88000 Mostar, Bosna i
Hercegovina
davorka.topicstipic@ff.sum.ba

Sažetak

Povezanost kulturnih i kreativnih sadržaja s turizmom već je niz godina u fokusu znanstvenog istraživanja s ciljem definiranja njihove međusobne povezanosti i ovisnosti. Kulturni turizam od dugo smatranog nišnog turizma postao je svojevrsni masovni turizam, što je posljedica prvenstveno klimatskih promjena koje su posebno vidljive u ljetnoj turističkoj sezoni, kada je onemogućen dulji boravak na otvorenom. Drugi razlog masovnosti kulturnog turizma jest i promjena turističke motivacije za putovanjem, pri čemu je kultura vrlo visoko na popisu motiva zbog kojih turisti odabiru određenu destinaciju. Na temelju toga vidljivo je kako kulturni turizam, kao i njegova svojevrsna potkategorija – kreativni turizam – imaju izuzetno velik potencijal daljnjeg razvoja. S tim je povezana i potreba njihove promocije na emitivnim tržištima. Razvoj kulturnog i kreativnog turizma posebno je važno pitanje u destinacijama koje nastoje osigurati cjelogodišnji turizam i smanjiti potrošnju okolišnih resursa u turizmu i osigurati njegovu održivost. Prema razvojnim strategijama hrvatskog turizma, upravo su to ciljevi koji se nastoje ostvariti uz dodatnu potrebu poticanja razvoja turističke ponude u Istočnoj Hrvatskoj. Ovaj rad usmjerit će se upravo na potencijale razvoja kulturnog i kreativnog turizma na području te regije. U radu će se primjenjivati sekundarni podaci dostupni na internetskim stranicama Državnog zavoda za statistiku, te će se na temelju njih provesti SWOT-analiza.

Ključne riječi: kulturni turizam, kreativni turizam, održivi turizam, regija Istočna Hrvatska, SWOT-analiza

Challenges and potentials for the development of cultural and creative tourism in the Eastern Croatian region

Abstract

The connection between cultural and creative content and tourism has been the focus of scientific research for many years, aimed at defining their interrelationship and interdependence. Cultural tourism, once considered a niche segment, has evolved into a form of mass tourism, primarily as a result of climate change, particularly evident during the summer tourist season when prolonged outdoor stays become unfeasible. Another reason for the massification of cultural tourism is the shift in tourist motivation, with culture now ranking highly among the factors influencing tourists' destination choices. Consequently, it is evident that both cultural tourism and its subcategory – creative tourism – hold significant potential for further development and require promotion in source markets. The development of cultural and creative tourism is especially important in destinations striving to ensure year-round tourism, reduce the consumption of environmental resources, and ensure sustainability. According to the development strategies of Croatian tourism, these are precisely the objectives that are being pursued, alongside the need to encourage the development of tourist offerings in the Eastern Croatian region. This paper will focus on the development potential of cultural and creative tourism in the Eastern Croatian region. The research will utilize secondary data available on the website of the Croatian Bureau of Statistics, and a SWOT analysis will be conducted based on this data.

Keywords: cultural tourism, creative tourism, sustainable tourism, Eastern Croatia region, SWOT analysis

Koncept mjerenja zadovoljstva turista i posjetitelja u destinaciji – analiza znanstvenih radova objavljenih na hrvatskom jeziku

Marina Barkidija Sotošek

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Primorska 46, p.p. 97, 51410 Opatija
marinab@fthm.hr

Sanda Janković

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Primorska 46, p.p. 97, 51410 Opatija
sandrai@fthm.hr

Josipa Forjan

Ekonomski fakultet
Trg Ljudevita Gaja 7, 31000 Osijek
josipa@efos.hr

Sažetak

Ocjena zadovoljstva turista i posjetitelja ključna je za održivo upravljanje destinacijom, a pokazatelji održivosti turističke destinacije alat su za upravljanje razvojem turizma. Novi *Zakon o turizmu Republike Hrvatske* nalaže praćenje pokazatelja koji mjere utjecaje turizma na gospodarske, društvene, okolišne i prostorne aspekte održivosti destinacije kroz nekoliko aspekata među kojima se ističe mjerenje zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja destinacijom. Koncepti mjerenja zadovoljstva mnogobrojni su i uvijek aktualni u znanstvenim publikacijama, pri čemu dominiraju radovi na engleskom jeziku. Slijedom navedenog, istraživanja objavljena na hrvatskom jeziku malobrojna su, prvenstveno pod utjecajem rastuće snage globalnih izdavača i sustava rangiranja sveučilišta koji počiva na citiranosti. S obzirom na to da navedeni *Zakon* na području Republike Hrvatske nameće potrebu mjerenja zadovoljstva turista, cilj ovog rada jest istražiti dostupnost znanstvenih radova objavljenih na hrvatskom jeziku, a usko vezanih za koncept mjerenja zadovoljstva. Prilikom analize radova postavljen je kriterij da je rad zastupljen u *Web of Science Core Collection* (WOS CC), najpouzdanijoj svjetskoj citatnoj bazi. Istovremeno analizirani su i hrvatski

časopisi zastupljeni u toj bazi koji objavljuju radove na hrvatskom jeziku i time obogaćuju dostupna znanja hrvatskoj javnosti. Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na pozamašan broj hrvatskih časopisa zastupljenih u bazi WOS CC. Čak 122 hrvatska časopisa u navedenoj bazi svrstala su Republiku Hrvatsku na 25. mjesto ljestvice zemalja čiji su časopisi indeksirani u bazi WOS CC, no daljnja analiza ukazuje na iznimno mali broj onih koji objavljuju radove iz područja turizma na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: turizam, koncept mjerenja zadovoljstva, Zakon o turizmu, WOS CC, Hrčak

Analysis of scientific research papers on the subject of tourist and visitor satisfaction in the Croatian language

Abstract

Assessing tourist and visitor satisfaction is key to sustainable destination management, and destination sustainability indicators are a tool for tourism development management. The new Croatian Tourism Act prescribes monitoring indicators that measure the impact of tourism on the economic, social, environmental and spatial aspects of destination sustainability through several dimensions, among which the measurement of tourist and visitor satisfaction with the destination stands out. The concepts for measuring satisfaction are numerous and always current in scientific publications, with English being the predominant language of publications. As a result, few research papers are published in Croatian, especially under the influence of the growing power of global publishers and the citation-based college ranking system. Since the above-mentioned act for the territory of the Republic of Croatia stipulates the need to measure tourist satisfaction, this research aims to examine the availability of scientific papers published in the Croatian language that are closely related to the concept of measuring satisfaction. When analyzing the papers, the criterion was set that the paper is represented in the Web of Science Core Collection (WOS CC), the world's most reliable citation database. At the same time, Croatian journals represented in the same database and publishing in Croatian were also analyzed in order to enrich the knowledge of the Croatian public. The results of the conducted research show that a considerable number of Croatian journals are represented in WOS CC. No less than 122 Croatian journals in the said database rank the Republic of Croatia 25th in the ranking of countries whose journals are indexed in WOS CC, however, further analysis shows that the number of those publishing papers in the field of tourism in the Croatian language is not exceptionally low.

Keywords: tourism, satisfaction, tourism law, WOS CC, Hrčak

EKONOMIJA I POSLOVNA
EKONOMIJA
ECONOMY AND BUSINESS
ECONOMY

Trendovi i divergencije u usporednoj analizi hrvatskog i europskog tržišta rezidencijalnih nekretnina

Antal Balog

Veleučilište s pravom javnosti Baltazar
Zaprešić
Vladimira Novaka 23, 10290 Zaprešić
abalog@bak.hr

Dinko Mandurić

Eurovilla d.o.o, Agencija za poslovanje
nekretninama
Berislavićeva ulica 4, 10000 Zagreb
dinko.manduric@gmail.com

Sažetak

Cilj je rada pružiti detaljan i sveobuhvatan uvid u tržište rezidencijalnih nekretnina u Republici Hrvatskoj u usporedbi s odabranim tržištima zemalja Europske unije. Istraživanje je usmjereno na utvrđivanje trendova i divergencija između hrvatskog tržišta i europskog prosjeka, s naglaskom na razumijevanje dinamike cijena, dostupnosti stambenih jedinica i investicijskog potencijala. Dva primarna cilja jesu kvantificirati temeljne pokazatelje tržišta nekretnina i provesti komparativnu analizu strukturnih razlika kako bi se utvrdile prednosti i slabosti hrvatskog tržišta u europskom kontekstu. Metodološki pristup temelji se na kombinaciji kvantitativnih i kvalitativnih metoda, s naglaskom na deskriptivnu komparativnu analizu. Istraživanje obuhvaća razdoblje od 2015. do 2024. godine, što omogućuje praćenje srednjoročnih trendova i utjecaja značajnih događaja poput pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, pandemije COVID-19 i ulaska u eurozonu. Izvori podataka uključuju službene statistike Eurostata, Državnog zavoda za statistiku i Hrvatske narodne banke. Rezultati pokazuju da hrvatsko tržište nekretnina bilježi iznimno snažan rast cijena, značajno nadmašujući prosjek EU-a. Indeks cijena stambenih nekretnina u Hrvatskoj porastao je za 105 % od 2015. do 2024. godine, dok je prosjek EU-a bilježio rast od 55,4 %. Analiza otkriva izražene regionalne razlike u cijenama, s najvišim iznosima na jadranskoj obali i u Zagrebu. Hrvatska se također ističe visokom stopom vlasništva nad nekretninama (91,3 %), što je znatno više od većine zapadnoeuropskih zemalja. Praktična primjena istraživanja očituje se u boljem razumijevanju tržišnih trendova i investicijskih prilika, što omogućuje kvalitetnije donošenje odluka u kontekstu ulaganja i planiranja stambenih javnih politika. Rezultati mogu poslužiti

kao temelj za razvoj održivog stambenog sektora i unaprjeđenje regulatornog okvira. Društveni značaj istraživanja rada proizlazi iz analize priuštivosti stanovanja, koja predstavlja jedan od ključnih izazova na hrvatskom tržištu, posebno za mlađe generacije. Demografski trendovi, uključujući depopulaciju i starenje stanovništva, dodatno oblikuju tržište nekretnina i imaju dugoročne implikacije za stambenu politiku i socioekonomsku stabilnost zemlje.

Ključne riječi: rezidencijalne nekretnine, hrvatsko tržište nekretnina, europsko tržište nekretnina, indeks cijena rezidencijalnih nekretnina (HPI), komparativna analiza

Trends and divergences in the comparative analysis of the Croatian and European residential real estate market

Abstract

The aim of this paper is to provide a detailed and comprehensive insight into the residential real estate market in the Republic of Croatia compared to selected markets in European Union countries. The research focuses on identifying trends and divergences between the Croatian market and the European average, with an emphasis on understanding price dynamics, housing availability, and investment potential. The two primary objectives are to quantify the fundamental indicators of the real estate market and to conduct a comparative analysis of structural differences to identify the strengths and weaknesses of the Croatian market in the European context. The methodological approach is based on a combination of quantitative and qualitative methods, with an emphasis on descriptive comparative analysis. The research covers the period from 2015 to 2024, which allows for tracking medium-term trends and the impact of significant events such as Croatia's accession to the European Union, the COVID-19 pandemic, and entry into the eurozone. Data sources include official statistics from Eurostat, the Croatian Bureau of Statistics, and the Croatian National Bank. Results show that the Croatian real estate market is experiencing exceptionally strong price growth, significantly exceeding the EU average. The housing price index in Croatia increased by 105% from 2015 to 2024, while the EU average was 55.4%. The analysis reveals pronounced regional differences in prices, with the highest amounts on the Adriatic coast and in Zagreb. Croatia also stands out with a high rate of property ownership (91.3%), which is significantly higher than in most Western European countries. The practical application of the research is reflected in a better understanding of market trends and investment opportunities, enabling higher quality decision-making in the context of investments and housing public policy planning. The results can serve as a foundation for developing a sustainable housing sector and improving the regulatory framework. The social significance of the paper stems from the analysis of housing affordability, which represents one of the key challenges in the Croatian market, especially for younger generations. Demographic trends, including depopulation and population aging, further shape the real estate

market and have long-term implications for housing policy and the country's socioeconomic stability.

Keywords: residential real estate, Croatian real estate market, European real estate market, House Price Index (HPI), comparative analysis

Dostupnost informacija u digitalnom prostoru o refinanciranju kredita građana na području Kontinentalne Hrvatske

Martina Jukić

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
Sveučilište Sjever, doktorski studij
martina.jukic@vuv.hr

Danijela Vakanjac

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
Doctoral Program Entrepreneurship
and Innovativeness at the Josip Juraj
Strossmayer University in Osijek
danijela.vakanjac@vuv.hr

Mladena Bedeković

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
mladena.bedekovic@vuv.hr

Sažetak

Građani na području Kontinentalne Hrvatske sve češće koriste digitalni prostor koji pruža razne financijske informacije putem društvenih mreža, internetskih portala i službenih stranica financijskih institucija. Dostupnost i točnost tih informacija ključni su čimbenici u donošenju financijskih odluka, osobito pri refinanciranju kredita. Ovaj rad istražuje dostupne informacije u digitalnom prostoru koje građani mogu koristiti u svrhu refinanciranja kredita. U Republici Hrvatskoj zabilježene su brojne promjene na financijskom tržištu, što je potaknulo građane da se dodatno informiraju te po potrebi iskoriste dobivene informacije. Refinanciranje kredita podrazumijeva zamjenu postojećeg kredita novim koji ima povoljnije uvjete otplate, najčešće smanjenje kamatne stope ili skraćivanje roka otplate. Cilj rada jest ispitati u kojoj mjeri građani Kontinentalne Hrvatske koriste digitalni prostor kao izvor informacija o refinanciranju kredita, koliko tim informacijama vjeruju te kako se obrasci informiranja i razmišljanja o refinanciranju razlikuju s obzirom na dob i kreditni status ispitanika. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom s ciljem ispitivanja informiranosti građana Kontinentalne Hrvatske o refinanciranju kredita i korištenju digitalnih izvora. Rezultati pokazuju da većina ispitanika ima ograničeno znanje o refinanciranju,

unatoč njegovoj rastućoj dostupnosti i atraktivnosti. Ispitanici starije životne dobi češće koriste službene izvore, dok ispitanici mlađe životne dobi preferiraju društvene mreže, no digitalni kanali još uvijek nisu na listi prioriteta prilikom odabira informacija o refinanciranju kredita. Korisnici kredita pokazuju višu razinu znanja, što potvrđuje utjecaj osobnog financijskog iskustva. Na temelju rezultata istraživanja predložene su preporuke za bolje strukturiranje informacija o refinanciranju kredita i ciljanu komunikaciju s različitim dobnim skupinama.

Ključne riječi: digitalni prostor, financijska pismenost, financijska informiranost građana, *online* financijske informacije, refinanciranje kredita

Availability of information in the digital space regarding loan refinancing for residents of continental Croatia

Abstract

Citizens in continental Croatia increasingly rely on digital platforms for financial information, including details shared via social media, internet portals, and official websites of financial institutions. The availability and reliability of this information play a crucial role in financial decision-making, particularly in loan refinancing. This paper examines the types of information citizens rely on when refinancing loans. Recent changes in Croatia's financial market have prompted citizens to seek additional information to make informed decisions. Loan refinancing involves replacing an existing loan with a new one that offers more favorable repayment terms, typically through a lower interest rate or a shorter repayment period. The aim of this paper is to examine the extent to which citizens of Continental Croatia use the digital space as a source of information about loan refinancing, the level of trust they place in such information, and how patterns of information seeking and attitudes toward refinancing vary according to age and credit status. The research involved a questionnaire-based survey to assess the awareness of citizens in Continental Croatia regarding loan refinancing and the use of digital information sources. Results indicate limited knowledge among respondents, despite the growing availability and appeal of refinancing. Older participants tend to rely on official sources, while younger individuals prefer social media, though digital channels still lack trust. Loan holders show greater awareness, suggesting that personal financial experience influences knowledge levels. The findings support recommendations for improved information structure and targeted communication across age groups.

Keywords: digital platform, financial literacy, financial awareness of citizens, online financial information, loan refinancing

Uloga globalizacije u tranziciji prema zelenoj ekonomiji

Željka Kadlec

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
zeljka.kadlec@vuv.hr

Fran Križan

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
fran.krizan@vuv.hr

Sažetak

Ovaj rad analizira ulogu ekonomske i političke globalizacije u procesu tranzicije prema zelenoj ekonomiji, s fokusom na Hrvatsku kao zemlju u tranziciji i Finsku kao primjer uspješne implementacije održivih politika. Cilj je rada ispitati kako globalizacija djeluje kao alat ili prepreka održivosti te koje su institucionalne i političke pretpostavke za učinkovit prijelaz prema zelenom gospodarstvu. Analitički pristup temelji se na kombinaciji kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Kvantitativna analiza uključuje pokazatelje iz međunarodno priznatih izvora, poput KOF Globalization Indexa i indeksa SDG (Sustainable Development Goals), koji omogućuju usporedbu razine globalne integracije i ostvarivanja ciljeva održivog razvoja između Hrvatske i Finske. Uz to su analizirani udio obnovljivih izvora u ukupnoj bruto potrošnji energije i razina zelenih investicija. Kvalitativni dio istraživanja obuhvaća deskriptivnu analizu institucionalnih strategija, zelenih inicijativa i mehanizama provedbe održivih mjera, kao i percepciju građana Hrvatske o utjecaju globalizacije na održivi razvoj. U sklopu kvalitativne analize primijenjena je i SWOT-analiza radi utvrđivanja unutarnjih snaga i slabosti i vanjskih prijetnji i prilika u kontekstu zelene tranzicije. Rezultati pokazuju da Finska koristi globalne integracije kao pokretač inovacija i klimatske odgovornosti, dok Hrvatska, unatoč pristupu EU-fondovima i Zelenom planu, još uvijek zaostaje zbog slabih institucionalnih kapaciteta i ograničene javne svijesti. Rad nudi preporuke za jačanje nacionalne politike održivosti kroz učinkovitiju upotrebu globalnih resursa i međunarodne suradnje.

Ključne riječi: globalizacija, zelena ekonomija, održivi razvoj, Hrvatska, Finska

The role of globalization in the transition to a green economy

Abstract

This paper examines the role of economic and political globalization in the transition toward a green economy, with a focus on Croatia as a country in transition and Finland as an example of the successful implementation of sustainable policies. The main objective is to explore how globalization functions either as a facilitator or a barrier to sustainability, and to identify the institutional and political preconditions necessary for an effective shift toward a green economy. The analytical approach combines both quantitative and qualitative methods. The quantitative analysis includes indicators from internationally recognized sources, such as the KOF Globalization Index and the Sustainable Development Goals (SDG) Index, which enable a comparison of the level of global integration and progress toward sustainable development between Croatia and Finland. In addition, the analysis considers the share of renewable energy in GDP and the level of green investment. The qualitative part involves a descriptive assessment of institutional strategies, green initiatives, and implementation mechanisms for sustainable measures, as well as public perceptions in Croatia regarding the impact of globalization on sustainable development. As part of the qualitative approach, a SWOT analysis was conducted to identify internal strengths and weaknesses, as well as external opportunities and threats, in the context of the green transition. The results indicate that Finland leverages global integration as a driver of innovation and climate responsibility, whereas Croatia, despite access to EU funds and the European Green Deal, continues to lag behind due to weak institutional capacity and limited public awareness. The paper provides policy recommendations aimed at strengthening national sustainability strategies through more effective use of global resources and international cooperation.

Keywords: globalization, green economy, sustainable development, Croatia, Finland

Kretanje i sastav radne snage zapadne Slavonije

Neven Garača

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
neven.garaca@vuv.hr

Zrna Garača

Lokalna razvojna agencija „PAK-RA“
Trg bana J. Jelačića 18., 34550 Pakrac
zrna.garaca@lra-pakra.hr

Sažetak

U ekonomskoj se teoriji proizvodni resursi, proizvodni čimbenici ili inputi, definiraju kao rad, kapital i zemlja. Kroz povijest ekonomskog razvoja uloga tih čimbenika mijenjala se, a danas se rad promatra kao najvažniji resurs i dominirajući čimbenik gospodarskog rasta. Pojmovi radne snage u fizičkom smislu i ljudskog kapitala kao proizvodnog čimbenika zamijenjeni su pojmom intelektualnog kapitala koji na drugačiji način shvaća i opisuje ukupnost ljudskih sposobnosti promatranih kao akumulirano ljudsko znanje i nove sposobnosti. Zaposlenost i proizvodnost rada snažno određuju proizvodne mogućnosti gospodarstva. Zbog toga je to područje iznimno važno za nositelje ekonomske politike te je promatrano kao tržište rada na osobit način regulirano i na njemu postoje specifične institucije. Zapadna Slavonija može se promatrati kao povijesna, kulturološka i društveno-ekonomska cjelina. Svrha je ovog rada definirati geografsko područje zapadne Slavonije i osvrnuti se na proizvodni čimbenik i tržište rada. Provedeno je sekundarno istraživanje relevantne znanstvene i stručne literature, kao i na sekundarnim podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Državnog zavoda za statistiku i recentnim podacima iz indeksa razvijenosti koje objavljuje Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. Osim navedenog u radu se koriste empirijske metode promatranja i usporedbe. Cilj je rada kroz pokazatelje zaposlenosti, nezaposlenosti, stanovništva izvan radne snage, ponude i potražnje na tržištu rada, sezonskom i međumjesnom zapošljavanju, potražnji za inozemnom radnom snagom i utjecaju stope nezaposlenosti na indeks razvijenosti opisati i prokomentirati kretanje i sastav radne snage na području zapadne Slavonije. Rad je nastavak interesa i istraživanja autora na području zapadne Slavonije predstavljenog u članku „Pokazatelji razvijenosti zapadne Slavonije“ na prvoj međunarodnoj znanstveno-stručnoj konferenciji „Kontinentalna Hrvatska: povijesni kontekst, aktualnosti i perspektive u budućnosti“ u Đakovu.

Ključne riječi: radna snaga, tržište rada, stopa nezaposlenosti, zapadna Slavonija

Movement and composition of the labor force of Western Slavonia

Abstract

In economic theory, production resources, factors of production, or inputs are defined as labor, capital, and land. Throughout the history of economic development, the role of these factors has evolved, and today, labor is viewed as the most important resource and the primary driver of economic growth. The concepts of the workforce in a physical sense and human capital as a production factor have been replaced by the concept of intellectual capital, which understands and describes the totality of human capabilities as accumulated human knowledge and new skills in a different way. Employment and labor productivity strongly determine the production capabilities of the economy. Therefore, this area is of particular importance and interest for economic policymakers, and is observed as a labor market that is specifically regulated, with its own specific institutions. Western Slavonia can be viewed as a historical, cultural, and socio-economic entity. The purpose of this paper is to define the geographical area of Western Slavonia and provide an overview of the production factors and the labor market. Secondary research was conducted using relevant scientific and professional literature, as well as secondary data from the Croatian Employment Service, the Croatian Bureau of Statistics, and recent data from the development index published by the Ministry of Regional Development and EU Funds. In addition to the aforementioned, the empirical methods of observation and comparison are employed in this paper. The aim of the paper is to describe and comment on the movement and composition of the workforce in Western Slavonia through indicators of employment, unemployment, population outside the labor force, supply and demand in the labor market, seasonal and inter-month employment, demand for foreign labor, and the impact of the unemployment rate on the development index. This paper continues the author's interest and research in the field of Western Slavonia presented in the article "Indicators of Development of Western Slavonia" at the first international scientific and professional conference "Continental Croatia: Historical context, current issues and future perspectives" in Đakovo.

Keywords: workforce, labor market, unemployment rate, Western Slavonia

Prerađivačka industrija i regionalni razvoj: slučaj Kontinentalne Hrvatske

Tomislav Sekur

Ekonomski fakultet – Zagreb
Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb
tsekur@efzg.hr

Sažetak

Prerađivačka industrija predstavlja najvažniju djelatnost u gospodarstvu. Njezina se važnost prije svega ogleda u doprinosu proizvodnji, zaposlenosti i izvozu. Naime prerađivačka industrija ističe se kao djelatnost koja zapošljava najveći broj ljudi, ostvaruje najveću bruto dodanu vrijednost te u izvozu Hrvatske sudjeluje s oko 80 %. Povijesno gledano, industrija u širem smislu smatra se motorom ekonomskog razvoja. Transformirala je društvo iz agrarnog u moderno industrijsko te je djelatnost u kojoj se događa najviše inovacija i tehnoloških dostignuća. No pitanje je je li industrija i dalje ključan čimbenik društvenog i ekonomskog razvoja s obzirom na procese deindustrijalizacije i tercijarizacije. Ovaj rad istražuje ulogu prerađivačke industrije u ekonomskom razvoju Kontinentalne Hrvatske. Konkretnije, mjeri se koncentracija prerađivačke industrije (ili specijalizacija županija u prerađivačkoj industriji) koristeći lokacijski kvocijent i analizira veza s BDP-om *per capita* kao mjere životnog standarda i regionalnog ekonomskog razvoja. Analiza se sastoji od triju dijelova: prvi dio odnosi se na kreiranje dijagrama rasipanja za svaku županiju Kontinentalne Hrvatske; u drugom dijelu računaju se Pearsonovi koeficijenti korelacije kako bi se utvrdio smjer i jačina veze između lokacijskog kvocijenta i BDP-a *per capita* za svaku županiju; treći dio uključuje konstrukciju agregiranog dijagrama rasipanja. Rezultati analize upućuju na pozitivnu vezu između koncentracije prerađivačke industrije i regionalnog razvoja na primjeru županija Kontinentalne Hrvatske. Nalazi upućuju na važnost prerađivačke industrije u regionalnom razvoju. No potrebno je uzeti u obzir i neke druge čimbenike koji utječu na vezu između industrijske specijalizacije regionalnog razvoja poput inovacijskog kapaciteta prerađivačke industrije, kvalitete radne snage i pristupa domaćim i stranim investicijama.

Ključne riječi: prerađivačka industrija, regionalni razvoj, Kontinentalna Hrvatska

Manufacturing and regional development: The case of Continental Croatia

Abstract

The manufacturing industry represents a key pillar of the economy. Its importance is primarily reflected in its contributions to production, employment, and exports. Specifically, the manufacturing sector employs the largest number of people, generates the highest gross added value, and accounts for approximately 80% of Croatia's exports. Historically, industry has been regarded as the engine of economic development. It transformed society, from agrarian to modern industrial, and remains the sector where most innovations and technological advancements occur. However, the question arises: is industry still a key driver of social and economic development, given the ongoing processes of de-industrialization and tertiarization?

This paper examines the role of the manufacturing industry in the economic development of Continental Croatia. More specifically, it measures the concentration of manufacturing (or the specialization of counties in manufacturing) using the location quotient and analyzes its relationship with GDP per capita as a measure of living standards and regional economic development. The analysis consists of three parts: the first involves creating scatter diagrams for each county of Continental Croatia; the second calculates Pearson's correlation coefficients to determine the direction and strength of the relationship between the location quotient and GDP per capita for each county; the third includes constructing an aggregated scatter diagram. The results point to a positive relationship between the concentration of the manufacturing industry and regional development in Continental Croatia. These findings underscore the importance of the manufacturing industry in regional development. However, it is necessary to consider other factors that affect the relationship between industrial specialization and regional development, such as the innovation capacity of manufacturing, the quality of the workforce, and access to domestic and foreign investments.

Keywords: manufacturing industry, regional development, Continental Croatia

Tržište rada kao ogledalo regionalne neravnoteže: trendovi u Kontinentalnoj Hrvatskoj

Lucija Rogić Dumančić

Ekonomski fakultet Zagreb
Kennedyev trg 6, 10000 Zagreb
lrogic@efzg.hr

Sažetak

Tržište rada ključan je odraz gospodarskih i društvenih kretanja unutar zemlje, a razlike među regijama često ukazuju na dublje strukturne neravnoteže. Upravo zbog toga stanje i trendovi na tržištu rada presudni su za oblikovanje učinkovitih razvojnih politika, osiguranje socijalne kohezije i uspješno korištenje fondova Europske unije namijenjenih ravnomjernom regionalnom razvoju. U kontekstu gospodarskih tranzicija, sve snažnijih migracijskih valova i globalnih izazova poput inflacije i digitalizacije, razumijevanje regionalnih posebnosti tržišta rada postaje temelj za dugoročnu otpornost i održivost ekonomskog sustava. Kontinentalna Hrvatska, iako čini veći dio teritorija i značajan udio stanovništva, suočava se s brojnim izazovima povezanim s demografskim padom, niskom atraktivnošću za radnu snagu i sporijim gospodarskim rastom u odnosu na obalni dio zemlje. Posebno se to očituje u pokazateljima tržišta rada. Ovaj rad analizira tržište rada u županijama Kontinentalne Hrvatske od 1998. do 2024. godine, s fokusom na tri ključna pokazatelja: zaposlenost, registriranu nezaposlenost i prosječnu neto plaću. Korištenjem podataka Državnog zavoda za statistiku provodi se deskriptivna analiza koja obuhvaća prostornu usporedbu, dugoročne trendove i uočavanje strukturnih obrazaca koji oblikuju regionalne razlike. Rezultati pokazuju trajnu neujednačenost – pojedine županije ostvaruju više plaće i niže stope nezaposlenosti, dok druge bilježe kronične slabosti, osobito u razdobljima kriza. U kontekstu izraženih inflatornih pritisaka koji su u Hrvatskoj bili među najvišima u Europskoj uniji, osobito tijekom 2022. i 2023. godine, pitanje realne kupovne moći postaje dodatno važno. U takvim uvjetima realna kupovna moć plaća dodatno slabi, čime rastu socijalni i gospodarski pritisci na slabije razvijene županije. Time plaće, uz nezaposlenost, postaju ne samo indikator tržišta rada nego i pitanje kvalitete života i regionalne stabilnosti. Zaključno, rad ukazuje na potrebu za ciljanom, teritorijalno osjetljivom politikom zapošljavanja i razvoja koja bi istovremeno adresirala demografske izazove, jačala ekonomsku otpornost lokalnih zajednica i doprinosila ravnomjernijem razvoju Hrvatske.

Ključne riječi: tržište rada, regionalne razlike, nezaposlenost, neto plaće, Kontinentalna Hrvatska

The labor market as a mirror of regional disparities: Trends in Continental Croatia

Abstract

The labor market is a key reflection of a country's economic and social developments, and regional differences often reveal deeper structural imbalances. For this reason, the state and trends of the labor market are of critical importance for shaping effective development policies, ensuring social cohesion, and successfully utilizing European Union funds intended for balanced regional development. In the context of economic transitions, increasingly intensive migration flows, and global challenges such as inflation and digitalization, understanding the regional specificities of the labor market becomes a foundation for the long-term resilience and sustainability of the economic system. Continental Croatia, despite covering the majority of the country's territory and a significant share of its population, faces numerous challenges related to demographic decline, low attractiveness to the workforce, and slower economic growth compared to the coastal regions. These issues are particularly evident in labor market indicators. This paper analyzes the labor market in the counties of Continental Croatia in the period from 1998 to 2024, focusing on three key indicators: employment, registered unemployment, and average net wages. Using data from the Croatian Bureau of Statistics, the paper provides a descriptive analysis that includes spatial comparisons, long-term trends, and the identification of structural patterns that shape regional differences. The results reveal persistent inequality – some counties report higher wages and lower unemployment rates, while others experience chronic weaknesses, especially during times of crisis. In light of pronounced inflationary pressures, which were among the highest in the European Union in 2022 and 2023, the issue of real purchasing power has become increasingly important. Under such conditions, the erosion of wage value further intensifies social and economic pressures on less developed counties. Thus, wages – alongside unemployment – become not only an indicator of the labor market but also a question of quality of life and regional stability. In conclusion, the paper highlights the need for targeted, territorially sensitive employment and development policies that simultaneously address demographic challenges, strengthen the economic resilience of local communities, and contribute to the balanced development of Croatia.

Keywords: labor market, regional disparities, unemployment, net wages, Continental Croatia

Utjecaj digitalne transformacije na konkurentnost odabranih mikro i malih poduzeća u Gradu Zagrebu

Dalija Kuvačić

Tehničko veleučilište u Zagrebu
Vrbik 8, 10000 Zagreb
dalija.kuvacic@tvz.hr

Vlasta Roška

Libertas međunarodno sveučilište u Zagrebu
Trg J. F. Kennedyja 6b, 10000 Zagreb
vroska@libertas.hr

Marija Ramljak

Autowill Zagreb d.o.o.
Zagrebačka avenija 100, 10090 Zagreb
marijaramljak08@gmail.com

Sažetak

Digitalna transformacija ključan je aspekt modernog poslovanja, a uključuje upotrebu digitalne tehnologije za transformaciju načina na koji poduzeća posluju i ostvaruju kontakt sa svojim potrošačima. Za mikro i mala poduzeća digitalna je transformacija zaista značajna za opstanak i rast jer im pomaže ostati konkurentnima u poslovnom okruženju koje se jako brzo mijenja. U Gradu Zagrebu, gdje se poduzeća neprekidno suočavaju sa sve većom konkurencijom, ključno je pitanje koliki je zapravo učinak digitalne transformacije na konkurentnost i uspješnost mikro i malih poduzeća. Cilj ovog rada bio je sveobuhvatna analiza različitih aspekata digitalne transformacije, a posebice načina na koji digitalne tehnologije poput umjetne inteligencije, računalstva (usluga) u oblaku, mobilnih tehnologija, interneta stvari, društvenih medija i automatizacije poslovanja doprinose ostvarenju konkurentne prednosti u odabranim mikro i malim poduzećima u Gradu Zagrebu. Za ostvarenje cilja ovog rada provedeno je anketno istraživanje u svibnju 2024. godine na uzorku od 70 ispitanika/ica od 18 do 56 i više godina, koji su zaposleni na poziciji vlasnika/ica, menadžera/ica ili djelatnika/ica u odabrana 3 mikro i 3 mala poduzeća u Gradu Zagrebu, a koja su u svom poslovanju implementirala digitalnu transformaciju. Ispitanici/ice su u sklopu provedenog anketnog istraživanja odgovorili na 25 pitanja, a u svojim odgovorima istaknuli su kako je provođenje digitalne transformacije imalo mnogobrojne pozitivne učinke na poslovne procese, što je u konačnici učinilo njihovo poduzeće konkurentnijim na hrvatskom tržištu. Čak 85,3 % ispitanika/ica odgovorilo je kako digitalnu transformaciju smatraju u potpunosti ili djelomično zaslužnom za povećanje konkurentnosti njihovih mikro i malih poduzeća.

Ključne riječi: digitalna transformacija, konkurentnost, mikro i mala poduzeća

The impact of digital transformation on the competitiveness of selected micro and small enterprises in the City of Zagreb

Abstract

Digital transformation is an essential aspect of modern business, involving the use of digital technology to transform the way companies conduct business and connect with their customers. For micro and small businesses, digital transformation is crucial for survival and growth, as it helps them remain competitive in a rapidly changing business environment. In the City of Zagreb, where businesses are constantly facing increasing competition, the key question is what impact digital transformation actually has on the competitiveness and success of micro and small businesses. The aim of this paper was a comprehensive analysis of various aspects of digital transformation, and in particular, how digital technologies such as artificial intelligence, cloud computing (services), mobile technologies, the Internet of Things, social media, and business automation contribute to achieving competitive advantage in selected micro and small enterprises in the City of Zagreb. In order to achieve the aim of this paper, a survey was conducted in May 2024 on a sample of 70 respondents aged 18 to 56 and over, who are employed as owners, managers, or employees in 3 selected micro and 3 small enterprises in the City of Zagreb, which have implemented digital transformation in their business. The respondents answered 25 questions as part of the survey. In their answers, they emphasized that implementing digital transformation had numerous positive effects on business processes, which ultimately made their company more competitive on the Croatian market. As many as 85.3% of respondents answered that they consider digital transformation to be fully or partially responsible for increasing the competitiveness of their micro and small enterprises.

Keywords: digital transformation, competitiveness, micro and small enterprises

Tržišna aktivnost, priuštivost stambenih nekretnina i životni standard u Kontinentalnoj Hrvatskoj

Tamara Slišković

Ekonomski fakultet - Zagreb
Trg J. F. Kennedyja 6, 10 000 Zagreb
tamara.sliskovic@efzg.hr

Sažetak

Hrvatska je, kao sveobuhvatno tržište nekretnina, geografski vrlo polarizirana. Službena statistika o kretanjima cijena stambenih objekata tu činjenicu uzima u obzir i prati cjenovna kretanja u trima regijama: Zagreb, Jadran i regija „Ostalo“. Regija „Ostalo“ obuhvaća dvije NUTS 2 regije: Panonsku Hrvatsku i Sjevernu Hrvatsku. Upravo se ona smatra najmanje aktivnim tržištem na kojem se odvija najmanje kupoprodaja te gdje su cijene nekretnina ispod nacionalnog prosjeka. Ovaj rad fokusira se na aktivnost na tržištu nekretnina u dvjema navedenim NUTS 2 regijama, odnosno u cjenovnoj regiji „Ostalo“. One se mogu smatrati tržištem nekretnina Kontinentalne Hrvatske. Cilj je rada komparativnom analizom ukazati na razlike u životnom standardu, dinamici kupoprodaja i prosječnim cijenama stambenih objekata u županijama i/ili glavnim gradovima županija koje pripadaju Panonskoj i Sjevernoj Hrvatskoj. Analiza uzima u obzir varijable BDP-a *per capita*, prosječne plaće, broj kupoprodaja i prosječne cijene stambenih objekata. Upravo je pomoću prosječnih cijena i prosječnih dohodaka moguće izračunati pokazatelj priuštivosti stambenih nekretnina. Rezultati ukazuju na to da postoje određene razlike među pojedinim tržištima u Kontinentalnoj Hrvatskoj. Priuštivost nekretnina općenito viša je nego na razvijenijim tržištima nekretnina, poput Zagreba i Jadranske Hrvatske. Također je primjetno da je unutar Kontinentalne Hrvatske priuštivost stanovanja niža u većim gradovima. Ipak prisutan je trend intenziviranja rasta cijena nekretnina u toj regiji, gdje je proteklih godina stopa porasta cijena veća nego u ostatku Hrvatske. Rast je cijena posebno razvidan u pojedinim velikim gradovima, što utječe na smanjenje priuštivosti nekretnina, koja se tako približava nacionalnom prosjeku i razvijenijim tržištima unutar Hrvatske.

Ključne riječi: priuštivost, životni standard, cijene stambenih nekretnina, Kontinentalna Hrvatska

Market activity, housing affordability, and living standard in Continental Croatia

Abstract

The Croatian real estate market is highly geographically polarized. Official statistics on housing price trends reflect this by distinguishing three regions: Zagreb, the Adriatic, and the “Other” region. The “Other” region comprises two NUTS 2 regions: Pannonian Croatia and Northern Croatia. This area is considered the least active segment of the market, characterized by a lower volume of transactions and housing prices below the national average. This paper focuses on market activity within these two NUTS 2 regions, collectively representing the real estate market of continental Croatia. The objective of the study is to conduct a comparative analysis of living standards, transaction dynamics, and average residential property prices in the counties and/or county capitals of Pannonian and Northern Croatia. The analysis includes key economic indicators such as GDP per capita, average wages, the number of real estate transactions, and average housing prices. By using average prices and average income, it is possible to calculate an indicator of housing affordability. The results indicate that there are certain differences between the individual markets within continental Croatia. Housing affordability is generally higher than in more developed real estate markets, such as Zagreb and Adriatic Croatia. Within continental Croatia, affordability tends to decline in larger urban centers. However, there is a noticeable trend of accelerated property price growth in this region, with recent years showing a higher rate of price increase compared to the rest of Croatia. This trend is particularly evident in major cities, contributing to a gradual convergence of affordability levels with the national average and those in more developed regions.

Keywords: affordability, living standard, housing prices, Continental Croatia

Regionalne i sociodemografske razlike u digitalnoj financijskoj pismenosti nastavnika srednjih strukovnih škola

Vedrana Šimunić Rod

Agencija za strukovno obrazovanje i
obrazovanje odraslih
Garićgradska 18, 10000 Zagreb
vedrana.simunic.rod@gmail.com

Narcisa Manojlović

Ministarstvo financija
Katančićeva 5, 10000 Zagreb
narcisa.manojlovic@zg.t-com.hr

Josip Posavec

Ekonomska i trgovačka škola Čakovec
Vladimira Nazora 36, 40000 Čakovec
josip.posavec.ck@gmail.com

Sažetak

S povećavanjem broja i složenosti digitalnih financijskih proizvoda i usluga nužno je, uz financijsku, sustavno razvijati i digitalnu financijsku pismenost. Temeljna pretpostavka digitalnog financijskog opismenjavanja učenika, osobito u srednjim strukovnim školama koje ih pripremaju za tržište rada i poduzetništvo, jest da nastavnici unaprjeđuju vlastite kompetencije u tom području. Na uzorku nastavnika hrvatskih srednjih strukovnih škola, ispitana je njihova digitalna financijska pismenost te postoje li razlike s obzirom na njihovu regionalnu pripadnost i pojedina sociodemografska obilježja. Namjenski izrađen anketni upitnik sadrži pitanja iz OECD/INFE Upitnika za mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti (2022) za utvrđivanje digitalne financijske pismenosti, kao i nastavničke samoprocjene digitalne financijske pismenosti, kompetentnosti i motivacije za nastavni rad u tom području. Rezultati ukazuju na višu razinu digitalne financijske pismenosti nastavnika u usporedbi s visokoobrazovanim osobama iz međunarodnog OECD-ovog istraživanja (72,2 % : 59,2 %). Nije utvrđena značajnost razlika u digitalnoj financijskoj pismenosti nastavnika s područja Kontinentalne i Primorske Hrvatske (72,5 % : 71,7 %) ni s obzirom na veličinu mjesta stanovanja. Statistički značajna razlika potvrđena je kod nastavnika koje ostvaruju viši rezultat od nastavnika (73,6 % : 66,1 %). Nastavnici starije dobi ostvaruju značajno više rezultate od mladih nastavnika (77,5 % : 68,9

%). Samoprocjena motiviranosti za sudjelovanje u financijskom opismenjavanju učenika, koja je općenito na višoj razini u odnosu na samoprocjene digitalne financijske pismenosti i nastavne kompetentnosti, najviša je kod nastavnika iz malih gradova i kod starijih nastavnika i te su razlike statistički značajne, dok kod ostalih samoprocjena nisu potvrđene regionalne, mjesne, spolne i dobne razlike. Osiguravanje preduvjeta za razvoj digitalne financijske pismenosti učenika važno je za dobrobit pojedinca i obitelji, ali i za gospodarski razvoj na regionalnoj i državnoj razini. Osim programima stručnog usavršavanja i jačanja nastavničkih kompetencija, potrebno je djelovati odgovarajućim normativnim, kurikulumnim i drugim unaprjeđenjima u okviru obrazovnog sustava.

Ključne riječi: digitalna financijska pismenost, nastavnici strukovnih škola, OECD/INFE Upitnik za mjerenje financijske pismenosti i financijske uključenosti, nastavničke kompetencije, Kontinentalna Hrvatska

Regional and sociodemographic differences in digital financial literacy of secondary vocational school teachers

Abstract

With the increase in the number and complexity of digital financial products and services, it is necessary to systematically develop digital financial literacy in addition to financial literacy. A fundamental assumption of the digital financial literacy of students, especially in secondary vocational schools that prepare them for the labor market and entrepreneurship, is that teachers improve their own competencies in this area. In a sample of Croatian secondary vocational school teachers, their digital financial literacy was examined, as well as whether there are differences in terms of their regional affiliation and specific socio-demographic characteristics. The purpose-built survey questionnaire contains questions from the OECD/INFE Questionnaire for Measuring Financial Literacy and Financial Inclusion (2022) to determine digital financial literacy, as well as teachers' self-assessment of digital financial literacy and competence and motivation for teaching in this area. The results indicate a higher level of digital financial literacy of teachers in comparison with highly educated people from the international OECD survey (72.2% : 59.2%). The significance of the differences in the digital financial literacy of teachers from the areas of Continental and Coastal Croatia (72.5% : 71.7%) was not determined, even in terms of size of the place of residence. A statistically significant difference was confirmed for female teachers, who achieved a higher result than male teachers (73.6% : 66.1%). Older teachers achieved significantly higher results than younger teachers (77.5% : 68.9%). Self-assessment of motivation to participate in financial literacy of students, which is generally at a higher level compared to self-assessments of digital financial literacy and teaching competence, is highest among teachers from small towns and older teachers. These differences are statistically significant, while regional, local, gender, and age differences were not confirmed for other self-assessments. Ensuring the prerequisites for the development of students' digital financial literacy is important for the well-being of individuals and families, but also for economic development at the regional and national level. In addition to professional development programs and strengthening teacher competencies, it is necessary to implement appropriate normative, curricular and other improvements within the education system.

Keywords: digital financial literacy; vocational school teachers; OECD/INFE Financial Literacy and Financial Inclusion Questionnaire; teacher competencies; continental Croatia

Uloga EU fondova u revitalizaciji kulturnih dobara u Kontinentalnoj Hrvatskoj: studija slučaja „Dvorac Janković Suhopolje“ i „Dvorac Pejačević Virovitica“

Ema Sesvečan

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
ema.sesvecan@vuv.hr

Andrea Pavić

Veleučilište u Virovitici
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
andrea.pavic@vuv.hr

Martina Kovačević,
doktorandica

Sveučilište u Rijeci, Fakultet za
menadžment u turizmu i ugostiteljstvu /
Veleučilište u Virovitici
Naselje Ika, Primorska 46, 5 410 Opatija /
Matije Gupca 78, 33000 Virovitica
martina.kovacevic@vuv.hr

Sažetak

Kulturna dobra odražavaju identitet, povijest i tradiciju određenog prostora, što ih čini ključnim dijelom nacionalne baštine. Osim povijesne i umjetničke vrijednosti ona pridonose društvenom i gospodarskom razvoju, potiču osjećaj pripadnosti zajednici te služe kao važan resurs za razvoj turizama. Unatoč zakonskoj zaštiti, kulturna dobra često su izložena propadanju, posebice u kontinentalnom dijelu zemlje, gdje su sredstva za njihovu obnovu ograničena. Stjecanjem punopravnog članstva u Europskoj uniji, Republika Hrvatska ostvarila je pravo na korištenje sredstava iz EU-fondova koja se ponajviše ulažu u manje razvijene regije, čime se ostvaruje ravnomjeran regionalan razvoj na području Europske unije, ali i unutar samih država članica. Kako bi se očuvao kulturni identitet pojedinih regija, značajna sredstva iz EU-fondova usmjerena su na ulaganje u kulturu te obnovu kulturnih dobara zemalja članica. Cilj studije slučaja „Dvorac Janković Suhopolje“ i „Dvorac Pejačević Virovitica“ jest prikazati značaj EU-fondova u revitalizaciji kulturnih dobara i utjecaj revitaliziranih dobara na razvoj kontinentalnog turizma. Kroz modernu interpretaciju povijesti, edukativne sa-

držaje i atraktivne postave ti dvorci postali su važni turistički centri koji privlače posjetitelje i potiču lokalni razvoj. Ulaganjem u kulturna dobra osnažuje se kulturni identitet i gospodarski razvoj regija, dok primjeri uspješnih projekata u Virovitičko-podravskoj županiji potvrđuju kako kulturni turizam može biti ključan čimbenik u jačanju Kontinentalne Hrvatske kao turistički atraktivne destinacije.

Ključne riječi: EU-fondovi, kulturna dobra, kulturni turizam, revitalizacija

The role of EU funds in the revitalization of cultural assets in Continental Croatia: Case study of “Janković Castle Suhopolje” and “Pejačević Castle Virovitica”

Abstract

Cultural assets embody the identity, history, and tradition of a particular region, making them an integral component of national heritage. In addition to their historical and artistic significance, cultural assets play a crucial role in social and economic development, foster a sense of community, and represent a valuable resource for tourism growth. Despite legal protections, these assets are often vulnerable to deterioration, particularly in the continental regions of the country, where restoration funding is limited. Upon gaining full membership in the European Union, the Republic of Croatia acquired the right to access funds from EU programs, which are primarily invested in less developed regions. This contributes to achieving balanced regional development both within the European Union and among its member states. To safeguard the cultural identity of specific regions, substantial financial resources from EU funds are allocated towards cultural investments and the restoration of cultural heritage in member states. The objective of the case study of “Janković Suhopolje Castle” and “Pejačević Virovitica Castle” is to highlight the significance of EU funding in the revitalization of cultural assets and the influence of such revitalized assets on the development of continental tourism. Through the modern interpretation of history, educational content, and attractive exhibits, these castles have transformed into major tourist attractions, drawing visitors and stimulating local development. Investment in cultural assets not only strengthens the cultural identity of regions but also drives economic progress. The successful projects in Virovitica-Podravina County further demonstrate that cultural tourism can serve as a pivotal factor in enhancing the appeal of continental Croatia as a prominent tourist destination.

Keywords: cultural assets, cultural tourism, EU funds, revitalization

Ekonomski rast i razvoj uz ovisnost o turizmu: primjer Hrvatske

Željko Bogdan

Ekonomski fakultet Zagreb,
Trg J. F. Kennedyja 6, 10000 Zagreb
zbogdan@efzg.hr

Sažetak

Ovisnost o turizmu u Hrvatskoj općepoznata je i prihvaćena kao normalno stanje. Iako je značajno pridonio našem gospodarskom oporavku u postpandemijском razdoblju, važno je razmotriti i kratkoročne i dugoročne posljedice utjecaja turizma na hrvatsko gospodarstvo, što je cilj ovog članka. Poseban naglasak stavlja se na makroekonomske učinke ovisnosti o turizmu, gdje je istaknuta povezanost s demografskim razvojem i konkurentnošću izvoza roba. Objašnjena je i važnost turizma za ukupni dosadašnji gospodarski razvoj u Hrvatskoj. Indeksom razvijenosti lokalnih jedinica za 2024. godinu praćen je stupanj razvijenosti morskih i kontinentalnih (tj. bez izlaza na more) jedinica. Iako ih je otprilike 4/5 u Hrvatskoj, kontinentalne jedinice imaju nešto manji broj gradova i općina s najvišom ocjenom razvijenosti (7 i 8) u odnosu na primorske. Osim toga, kopnene lokalne jedinice s najvišom ocjenom razvijenosti nalaze se u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji te širem području Zagreba. Prema tome, širi pojas oko Zagreba, Istra i uski obalni pojas uz more smatraju se najrazvijenijim dijelovima Hrvatske. Istodobno, obalne lokalne jedinice imaju znatno manje potpomognutih područja (s ocjenom razvijenosti od 1 do 4). Nasuprot tome, takvih je 54 % lokalnih jedinica u Kontinentalnoj Hrvatskoj. Jasno, bolji rezultati Primorske Hrvatske pokazuju važnost turizma za ukupni gospodarski razvoj Hrvatske. Međutim, postavlja se i pitanje osigurava li orijentacija na turizam daljnji gospodarski rast i razvoj u Hrvatskoj, na što ovaj rad pokušava odgovoriti. Zaključci su rada da pozitivni učinci turizma nedvojbeno postoje, ali da se ne smiju zanemariti ni negativne posljedice. Do sada Kontinentalna Hrvatska nije značajnije ovisila o turizmu, mada njene prirodne ljepote (Plitvička jezera, Slunjčica, i sl.) i kulturni događaji također privlače turiste. Svakako bi razvoj turizma u tom prostoru pridonio smanjenoj sezonalnosti hrvatskog turizma. Ali zbog komparativne prednosti u turizmu, ovisnost o toj grani koja je više izražena u obalnom prostoru jedino je moguće smanjiti razvojem neturističkih djelatnosti.

Ključne riječi: pozitivne i negativne posljedice turizma, gospodarski rast i razvoj, indeks razvijenosti, demografske posljedice

Economic growth and development with a dependence on tourism – The case of Croatia

Abstract

Dependence on tourism in Croatia is widely known and accepted as the normal state. Although it has significantly contributed to our economic recovery in the post-pandemic period, it is important to consider both the short-term and long-term consequences of the impact of tourism on the Croatian economy, which is the aim of this article. Special emphasis is placed on the macroeconomic effects of dependence on tourism, where the connection with demographic development and the competitiveness of exports of goods is highlighted. The importance of tourism for the overall economic development in Croatia is explained. The local unit development index for 2024 monitors the level of development of coastal and continental (i.e. landlocked) units. Although there are approximately 4/5 of them in Croatia, continental units have a slightly smaller number of cities and municipalities with the highest development score (7 and 8) compared to coastal ones. In addition, the mainland local units with the highest development score are located in the Istrian and Primorje-Gorski Kotar counties and the wider Zagreb area. Accordingly, the wider area around Zagreb, Istria and the narrow coastal strip along the sea are considered the most developed parts of Croatia. At the same time, coastal local units have significantly fewer assisted areas (with a development rating of 1 to 4). In contrast, 54% of local units in continental Croatia are of this type. Clearly, the better results of coastal Croatia demonstrate the importance of tourism for the overall economic development of Croatia. However, the question also arises as to whether the orientation towards tourism will ensure further economic growth and development in Croatia, which this text attempts to answer. The conclusions of the text are that the positive effects of tourism undoubtedly exist, but that the negative consequences should not be ignored either. Until now, continental Croatia has not been significantly dependent on tourism, although its natural beauties (Plitvice Lakes, Slunjčica, etc.) and cultural events also attract tourists. The development of tourism in this area would certainly contribute to the reduced seasonality of Croatian tourism. However, due to the comparative advantage in tourism, the dependence on this branch, which is more pronounced in the coastal area, can only be reduced by the development of non-tourism activities.

Keywords: positive and negative consequences of tourism, economic growth and development, development index, demographic consequences

KULTURA, MEDIJI I KOMUNIKACIJE
CULTURE, MEDIA AND
COMMUNICATION

Kontinentalna Hrvatska kroz komunikaciju saborskih zastupnika

Antonija Rimac Gelo

doktorandica Doktorske škole Sveučilišta
J. J. Strossmayera u Osijeku
Trg Svetog Trojstva 3, 31000 Osijek
antonija.gelo@gmail.com

Sunčana Glavak

doktorandica Dokorskog studija na
Sveučilištu Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000
Koprivnica
gsuncana@gmail.com

Ines Grossi

doktorandica Doktorske škole Sveučilišta
J. J. Strossmayera u Osijeku
Trg Svetog Trojstva 3, 31000 Osijek
inesbenkovic@gmail.com

Sažetak

Jedan od glavnih ciljeva Vlade Republike Hrvatske ravnomjeran je razvoj svih dijelova države. S tim ciljem donesen je Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske. U ravnomjeran razvoj, osim sredstava državnog proračuna, uložena su znatna sredstva Europske unije. Republika Hrvatska 2012. godine podijeljena je na dvije statističke regije i to Jadransku Hrvatsku i Kontinentalnu Hrvatsku. Takva nomenklatura prostornih jedinica, poznata pod akronimom NUTS, pokazala se neodgovarajućom za vođenje regionalne politike. Godine 2019. iniciran je postupak izmjene i Republika Hrvatska podijeljena je na četiri NUTS 2 regije. Iako često korišten i prije 2012. godine, pojam Kontinentalna Hrvatska etablirao se u političkom, medijskom i javnom prostoru. U ovom radu, na temelju istraživanja provedenog anonimnim anketnim upitnikom na uzorku zastupnika 11. saziva Hrvatskog sabora, prikazano je kako zastupnici u Hrvatskom saboru gotovo jednoglasno smatraju kako ravnomjeran razvoj Republike Hrvatske mora biti imperativ cjelokupnog djelovanja svakog političara. Za razliku od potrebe za ravnomjernim razvojem, kada govorimo o samom pojmu Kontinentalna Hrvatska, ali i problemima i temama vezanima za tu geografsku i teritorijalnu cjelinu, politička komunikacija zastupnika u Hrvatskom saboru bitno se razlikuje. U demokratskom društvu političari donose odluke i kreiraju javne politike. Kako bi političari uspješno proveli riječi i izborna obećanja u konkretna djela i ob-

vezujuće zakonske akte, nužno je uspostavljanje jasnije definicije pojma Kontinentalna Hrvatska i to na razini političkih, upravnih i drugih administrativnih dokumenata. Također je ukazana i potreba koordinirane i integrirane političke komunikacije i strateškog pristupa saborskih zastupnika proučavanoj temi, a sve s ciljem ravnomjernog razvoja Republike Hrvatske.

Ključne riječi: Hrvatski sabor, komunikacija, Kontinentalna Hrvatska, ravnomjeran razvoj

Continental Croatia through the communication of Members of Parliament

Abstract

One of the main objectives of the Government of the Republic of Croatia is the balanced development of all parts of the country. To this end, the Regional Development Act of the Republic of Croatia was adopted. In addition to national budget funds, substantial financial resources from the European Union have also been invested in achieving balanced development. In 2012, the Republic of Croatia was divided into two statistical regions: Adriatic Croatia and Continental Croatia. This nomenclature of territorial units, known under the acronym NUTS (Nomenclature of Territorial Units for Statistics), proved inadequate for conducting effective regional policy. In 2019, a revision process was initiated, resulting in the division of the Republic of Croatia into four NUTS 2 regions. Although the term “Continental Croatia” was in use even before 2012, it has since become well-established in political, media, and public discourse. Based on research conducted through an anonymous questionnaire administered to members of the 11th convocation of the Croatian Parliament, this paper shows that Members of Parliament (MPs) almost unanimously agree that balanced development of the Republic of Croatia must be an imperative for all political actors. However, in contrast to the general consensus on the need for balanced development, when it comes to the concept of Continental Croatia itself – along with the issues and topics associated with this geographic and territorial unit – the political communication of MPs varies significantly. In a democratic society, politicians make decisions and shape public policy. In order for political actors to successfully translate their rhetoric and election promises into concrete actions and binding legal acts, it is essential to establish a clearer definition of the term “Continental Croatia” at the level of political, administrative, and other relevant public documents. Furthermore, the need for coordinated and integrated political communication, as well as a strategic approach by MPs to this issue, is emphasized – all with the overarching goal of achieving balanced regional development in the Republic of Croatia.

Keywords: Croatian Parliament, communication, Continental Croatia, balanced development

Nasilje nad novinarima nacionalnih i lokalnih medija u Kontinentalnoj Hrvatskoj – pojavni oblici, uzroci i posljedice

Branimir Felger

Sveučilište Sjever, Odjel za
komunikologiju, medije i novinarstvo
Jurja Križanića 31b, 42000 Varaždin
bfelger@unin.hr

Gordana Tkalec

Sveučilište Sjever, Odjel za
komunikologiju, medije i novinarstvo
Jurja Križanića 31b, 42000 Varaždin
gtkalec@unin.hr

Jurica Karan

Sveučilište Sjever, Odjel za
komunikologiju, medije i novinarstvo
Jurja Križanića 31b, 42000 Varaždin

Sažetak

Ovaj rad bavi se istraživanjem pojava oblika, uzroka i posljedica nasilja nad novinarima u Kontinentalnoj Hrvatskoj. U empirijskom dijelu rada provedeno je kvantitativno istraživanje pomoću anketnog upitnika, a prikupljeno je 108 odgovora novinara iz nacionalnih i lokalnih medija u Kontinentalnoj Hrvatskoj, što uzorak čini prigodnim za analizu. Rezultati sugeriraju da je nasilje nad novinarima značajno izraženo. Najčešće vrste nasilja uključuju *online* uznemiravanje i prijetnje, 69,4 % ispitanika priznalo je da su barem jednom bili skloni autocenzuri, a dvije trećine njih imaju loše povjerenje u institucije koje bi ih trebale štiti od napada. Uzroci nasilja višestruki su i povezani su s niskim povjerenjem u institucije i lošom percepcijom stanja slobode medija i pristupa informacijama.

Ključne riječi: nasilje, novinari, mediji, autocenzura

Violence against journalists of national and local media in Continental Croatia – manifestations, causes and consequences

Abstract

This paper investigates the manifestations, causes and consequences of violence against journalists in continental Croatia. In the empirical part of the paper, a quantitative survey was conducted using a questionnaire, and 108 responses were collected from journalists from national and local media in Continental Croatia, making the sample suitable for analysis. The research used a structured questionnaire with multiple-choice questions and statements on a Likert scale. The results suggest that violence against journalists is significantly expressed. The most common types of violence are online harassment and threats; 69.4% of respondents admitted that they had been prone to self-censorship at least once, and two-thirds of them have low trust in the institutions that should protect them from attacks. The causes of violence are multiple and are related to low trust in institutions and a poor perception of the state of media freedom and access to information.

Keywords: violence, journalists, media, self-censorship

Mediji, imena i identitet: kako emisija *Drávatáj* doprinosi očuvanju mađarske manjine u Hrvatskoj

Ana Lehocki-Samardžić

Filozofski fakultet Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku
Lorenza Jägera 9, 31000 Osijek
alehocki@ffos.hr

Gordana Lesinger

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u
Osijeku
Cara Hadrijana 10, pp 330, 31000 Osijek
glesinger@foozos.hr

Zlata Berkeš,
doktorandica

Doktorske škole Sveučilišta J. J.
Strossmayera u Osijeku
Općina Velika Pisanica
Trg hrvatskih branitelja 3,
43271 Velika Pisanica
zlataberkes77@gmail.com

Sažetak

Očuvanje identiteta manjinskih zajednica kroz medijski diskurs važan je aspekt kulturne i jezične održivosti. Ovaj rad analizira kako se osobna imena i prezimena koriste u emisiji *Drávatáj* kao jedan od pokazatelja očuvanja identiteta i imidža Mađara u Hrvatskoj. Temeljno istraživačko pitanje koje rad postavlja jest: kako uporaba osobnih imena i prezimena u emisiji *Drávatáj* reflektira proces očuvanja mađarskog identiteta u Hrvatskoj te kakav je odnos između jezične politike i medijskog predstavljanja manjinske zajednice? Analiza emisije pokazala je da se osobna imena konzistentno koriste na mađarskom jeziku, pri čemu se pridaje velika važnost njihovom izgovoru i pravopisu. Osim toga, vidljivo je da emisija sustavno promovira mađarsku kulturnu baštinu, jezik i tradiciju kroz odabir sugovornika, tema i narativa kao svoj osnovni cilj koji je uredništvo postavilo kod prvog emitiranja prije 20 godina. Rezultati istraživanja sugeriraju da je medijski prostor koji *Drávatáj* osigurava ključan za simboličko i praktično očuvanje identiteta mađarske manjine u Hrvatskoj. Ipak, uočeni su i izazovi, poput postupne prilagodbe jezika hrvatskom kontekstu te potrebe za institu-

cionalnom podrškom u održavanju manjinskog medijskog sadržaja. Zaključno, istraživanje potvrđuje da je uporaba osobnih imena u manjinskim medijima važan element identitetske politike te da emisija *Drávatáj* djeluje ne samo kao informativni program već i kao alat za jačanje i očuvanje kolektivnog identiteta mađarske zajednice u Hrvatskoj.

Ključne riječi: identitet, imidž, mađarska manjinska zajednica u Hrvatskoj, osobna imena, manjinski mediji, emisija *Drávatáj*

Media, names, and identity: How the *Drávatáj* program contributes to the preservation of the Hungarian minority in Croatia

Abstract

The preservation of minority community identities through media discourse is a crucial aspect of cultural and linguistic sustainability. This paper analyzes how personal names and surnames are used in the television program *Drávatáj* as indicators of the preservation of identity and image of Hungarians in Croatia. The central research question posed by this study is: in what ways does the use of personal names and surnames in *Drávatáj* reflect the process of preserving Hungarian identity in Croatia, and what is the relationship between language policy and the media representation of a minority community? The analysis of the program shows that personal names are consistently used in the Hungarian language, with great attention paid to their original pronunciation and spelling. Furthermore, the program systematically promotes Hungarian cultural heritage, language, and traditions through its selection of interviewees, topics, and narratives – an editorial goal set at its inception 20 years ago. The findings suggest that the media space provided by *Drávatáj* is crucial for both the symbolic and practical preservation of the identity of the Hungarian minority in Croatia. However, certain challenges were also identified, such as the gradual adaptation of language to the Croatian context and the ongoing need for institutional support in maintaining minority media content. In conclusion, the study confirms that the use of personal names in minority media is an important element of identity politics and that *Drávatáj* functions not only as an informative program, but also as a tool for strengthening and preserving the collective identity of the Hungarian community in Croatia.

Keywords: identity, image, Hungarian minority community in Croatia, personal names, minority media, *Drávatáj* program

Digitalna kulturna baština – primjer izrade Portala hrvatskih poslovice

Kristina Feldvari

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa
Jurja Strossmayera u Osijeku
Lorenza Jäger 9, 31000 Osijek
kfeldvari@ffos.hr

Borna Petrović

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa
Jurja Strossmayera u Osijeku
Lorenza Jäger 9, 31000 Osijek
bpetrovic@ffos.hr

Boris Badurina

Odsjek za informacijske znanosti,
Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa
Jurja Strossmayera u Osijeku
Lorenza Jäger 9, 31000 Osijek
boris.badurina@ffos.hr

Sažetak

Ovaj rad predstavlja rezultate projekta izrade i razvoja Portala hrvatskih poslovice (<https://poslovice.ffos.hr/>) kao primjera jedinstvene baze poslovice kojom se nastoji očuvati pisana hrvatska kulturna baština u digitalnom obliku, a ujedno i prva zbirka hrvatskih poslovice uopće koja bi odgovarala očekivanjima suvremene paremiologije i paremiografije, namijenjena u obrazovne svrhe i istraživačima. Cilj je izrade Portala bio stvoriti sveobuhvatnu digitalnu bazu hrvatskih poslovice sakupljenih iz tiskanih izdanja *Svaki je kamen da se kuća gradi* Josipa Kekeza (1996.) i *Usmene narodne pitalice, poslovice i zagonetke* Tvrtka Čubelića (1975.) te popisa stotinjak suvremenih poslovice prikupljenih u istraživanju stupnja poznavanja hrvatskih poslovice autorica Melite Alekse Varge i Ane Keglević (2020). Metodologija izrade Portala uključivala je filološku i sadržajnu analizu prikupljenih poslovice, predmetnu obradu u vidu označivanja svake poslovice terminima u denotativnom i konotativnom značenju te klasifikaciju poslovice prema međunarodno priznatoj klasifikaciji poslovice *The Matti Kuusi International Type System of Proverbs*. Kvantitativna analiza poslovice pokazala je kako je na Portalu trenutačno aktivno 1080 jedinstvenih poslovice te 55 varijantnih oblika nekolicine poslovice. Prosječna poslovice dužine je 7 riječi te

je u prosjeku označena sa 7 termina. Najčešće korišteni termini u predmetnom označivanju su „žena“ (N = 149), „dijete“ (N = 58), „obitelj“ (N = 58), „odnos“ (N = 54), „zlo“ (N = 54) i „majka“ (N = 54). Od faseta klasifikacijske sheme Mattija Kuusija najčešće je korištena „sudbina žene u životu, stvari povezane sa ženama, s muškarcima“ (N = 72), „opća tvrdnja o ljudskom životu i njegovim problemima“ (N = 57) te „dobro i zlo – uspjeh“ (N = 34). Iako trenutačni rezultati predmetne obrade ukazuju na to kako se uglavnom radi o poslovicama vezanima za žene i muško-ženske te odnose općenito, Portal se kontinuirano nadopunjuje novim poslovicama iz različitih tematskih skupina.

Ključne riječi: kulturna baština, Portal hrvatskih poslovice, poslovice, paremiologija, predmetna obrada

Digital cultural heritage: The example of creating the *Croatian Proverbs Portal*

Abstract

This paper presents the project results of developing *Portal hrvatskih poslovice* (Eng. Croatian Proverbs Portal, <https://poslovice.ffos.hr/>) as an example of a unique proverb database aimed at preserving written Croatian cultural heritage in digital form, and the first collection of Croatian proverbs that meets the expectations of contemporary paremiology and paremiography, intended for educational purposes and researchers. The goal was to establish a comprehensive digital database of Croatian proverbs from the printed editions *Svaki je kamen da se kuća gradi* by Josip Kekez (1996) and *Usmene narodne pitalice, poslovice i zagonetke* by Tvrtko Čubelić (1975), and around 100 contemporary proverbs gathered in a 2020 study on the familiarity with Croatian proverbs by Melita Aleksa Varga and Ana Keglević. The methodology for developing the *Portal* included philological and content analysis of the collected proverbs, subject indexing by assigning denotative and connotative terms to each proverb, and classification according to the internationally recognized *Matti Kuusi International Type System of Proverbs*. Quantitative analysis showed that the *Portal* currently features 1,080 unique proverbs and 55 variant forms of several proverbs. The average proverb is seven words long and tagged with seven terms. The most frequent terms are 'woman' (N=149), 'child' (N=58), 'family' (N=58), 'relationship' (N=54), 'evil' (N=54), and 'mother' (N=54). The most common Matti Kuusi scheme facets are 'the fate of women in life, matters related to women, to men' (N=72), 'general statement about human life and its problems' (N=57), and 'good and evil – success' (N=34). Although current content analysis shows that the proverbs are mostly related to women, male-female relationships, and relationships in general, the *Portal* is continuously updated with new proverbs from various thematic groups.

Keywords: cultural heritage, *Portal hrvatskih poslovice*, proverbs, paremiology, subject indexing

Analiza lokalnih medija s ciljem promocije kontinentalnog turizma

Dejan Pernjak

Odjel za komunikologiju, medije i
novinarstvo, Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000
Koprivnica
dpernjak@unin.hr

Krešimir Lacković

Odjel za komunikologiju, medije i
novinarstvo, Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000
Koprivnica
klackovic@unin.hr

Sažetak

Mediji svojim aktivnostima i prisutnošću mogu širiti pozitivan utjecaj na kontinentalni turizam pojedine sredine ističući posebnosti svakog od njih. Naime mediji imaju važnu ulogu u promoviranju i očuvanju tradicijskih obrta, proizvodnje autohtonih proizvoda i lokalne gastronomije. Upravo se kontinentalni turizam u Hrvatskoj ističe kao djelatnost koja zainteresiranim posjetiteljima, turistima pruža ponudu tijekom cijele godine. No ta ponuda i dalje je znatno manje prisutna u javnosti u odnosu na turističku ponudu Jadrana. Stoga su mediji jedan od ključnih čimbenika za širenje informacija o prirodnim ljepotama, kulturnoj baštini i autentičnim iskustvima koje nudi Kontinentalna Hrvatska, ali i za isticanje važnosti održivosti i očuvanja tih resursa. Cilj je ovoga rada prikazati i analizirati na primjeru dvaju lokalnih/regionalnih medija, Glasa Slavonije i portala Prigorski.hr, zastupljenost medijskog sadržaja koji se odnosi na kontinentalni turizam u odnosu na primorski turizam. Kao vremenski okvir istraživanja uzeti su svibanj i prva polovica lipnja, dakle uoči turističke sezone. Cilj je ovoga rad pokušati odgovoriti koliko se u lokalnim/regionalnim medijima promovira kontinentalni turizam.

Ključne riječi: turizam, ruralni turizam, kontinentalni turizam, mediji, lokalni mediji, Glas Slavonije, Prigorski.hr, novinarski žanrovi

Analysis of local media for the purpose of promoting continental tourism

Abstract

Through their activities and presence, media can exert a positive influence on continental tourism in specific regions by highlighting the unique features of each area. Media play an important role in promoting and preserving traditional crafts, the production of authentic products, and local gastronomy. Continental tourism in Croatia stands out as an activity that offers interested visitors and tourists a year-round experience. However, this offer is still significantly less present in the public eye compared to the tourism offer of the Adriatic coast. Therefore, media are one of the key factors for spreading information about the natural beauty, cultural heritage, and authentic experiences offered by Continental Croatia, as well as for emphasizing the importance of sustainability and the preservation of these resources. The aim of this paper is to present and analyze, using the example of two local/regional media outlets, Glas Slavonije and the portal Prigorski.hr, the representation of media content related to continental tourism compared to coastal tourism. The research timeframe covers the month of May and the first half of June, i.e., the period leading up to the tourist season. The aim of this paper is to attempt to answer how much continental tourism is promoted in local/regional media.

Keywords: tourism, rural tourism, continental tourism, media, local media, Glas Slavonije, Prigorski.hr, journalistic genres

Oznaka europske baštine u hrvatskom kontekstu: prema dodavanju europske dimenzije hrvatskoj kulturnoj baštini

Jeronim Dorotić

Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242, 10000 Zagreb
jeronim.dorotic@unicath.hr

Sažetak

Glavni je cilj ovog rada ponuditi uvide u višestruke aspekte (tj. kulturno-obrazovne/integrativne, ekonomske i upravljačke) primjene Oznake europske baštine u hrvatskom kontekstu. Ovaj je cilj postignut primjenom kvalitativne metodologije, tj. analizom sadržaja relevantnih izvora, kao i provedbom polustrukturiranih intervjua s aktualnim nositeljima inicijative u Hrvatskoj. Rad se sastoji od dvaju dijelova. U prvom je prikazana uloga Oznake europske baštine u kontekstu promicanja europskog integracijskog procesa putem politika Europske unije na području kulturne baštine u tri koraka. U prvom je kontekstualizirana Oznaka europske baštine kao instrument „europeizacije kulturne baštine“, zatim je u drugom ponuđen prikaz relevantnih istraživanja kojima je Oznaka tema, a u trećem slijede uvidi o njezinim ciljevima, propozicijama i prepoznatim dimenzijama. Potom su u drugom dijelu rada ponuđeni uvidi u višestruke aspekte (tj. kulturno-obrazovne/integrativne, ekonomske i upravljačke) primjene inicijative u Hrvatskoj, a koji se temelje na sažetku i analizi iskustava hrvatskih nositelja u provedbi Oznake europske baštine, tj. na refleksijama predstavnika uprave Muzeja krapinskih neandertalaca i nalazišta Hušnjakovo, kao i Muzeja vučedolske kulture i arheološkog lokaliteta Vučedol. Rezultati rada ukazuju na višestruke implikacije primjene Oznake u hrvatskom kontekstu, a koje se između ostalog tiču interpretacije, promocije i upravljanja hrvatskom kulturnom baštinom iz europske perspektive.

Ključne riječi: Europska unija, Hrvatska, kulturna politika, Muzej krapinskih neandertalaca, Muzej vučedolske kulture, Oznaka europske baštine

The European Heritage Label in the Croatian context: towards adding a European dimension to Croatian cultural heritage

Abstract

The main aim of this paper is to offer insights into multiple aspects (i.e., cultural-educational/integrative, economic, and managerial) of the implementation of the European Heritage Label in the Croatian context. This aim was achieved by applying a qualitative methodology, i.e., by analyzing the content of relevant sources, as well as by conducting semi-structured interviews with current initiative holders in Croatia. The paper consists of two main parts. The first presents the role of the European Heritage Label in the context of promoting the European integration process through European Union policies in the field of cultural heritage in the following three steps. The first contextualizes the European Heritage Label as an instrument of the “Europeanization of cultural heritage”; the second provides an overview of relevant research on the Label; and the third provides insights into its objectives, propositions and recognized dimensions. The second part of the paper then offers insights into multiple aspects (i.e., cultural-educational/integrative, economic, and managerial) of the implementation of the initiative in Croatia, which are based on a summary and analysis of the experiences of Croatian initiative holders in implementing the European Heritage Label, i.e., on the reflections of management representatives of the Krapina Neanderthal Museum and the Hušnjakovo site, as well as the Vučedol Culture Museum and the Vučedol archaeological site. The results of the paper indicate multiple implications of applying the Label in the Croatian context, which, among other matters, deal with the interpretation, promotion, and management of Croatian cultural heritage from a European perspective.

Keywords: European Union, Croatia, cultural policy, Krapina Neanderthal Museum, Vučedol Culture Museum, European Heritage Label

Multidimenzionalna stratifikacija medijskih generacija: studija komunikacijskih obrazaca i povjerenja u medijske izvore kroz prizmu sociodemografskih varijabli

Kristijan Sedak

Hrvatsko katoličko sveučilište, Sveučilišni
odjel za komunikologiju
Ilica 244, 10000 Zagreb
kristijan.sedak@unicath.hr

Veronika Karlović

Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 244, 10000 Zagreb
vkarlovic@unicath.hr

Marko Tucaković

Fakultet elektrotehnike i računarstva
Unska 3, 10000 Zagreb
marko.tucakovic@gmail.com

Sažetak

Ovaj rad analizira medijske generacije u Hrvatskoj kroz prizmu učestalosti korištenja različitih komunikacijskih kanala i stupnja povjerenja u medijske izvore. Cilj istraživanja bio je utvrditi obrasce medijskih navika među različitim skupinama korisnika, uzimajući u obzir sociodemografske značajke i pripadnost medijskoj generaciji. Podaci su preuzeti iz šireg istraživanja o političkom informiranju i donošenju izbornih odluka. Istraživanje je provedeno kvantitativnom metodom anketnog upitnika na uzorku od 982 punoljetna ispitanika u prosincu 2019. godine. Analizirana je povezanost između učestalosti korištenja masovnih medija (televizija, radio, tisak, društvene mreže) i interpersonalne komunikacije, povjerenja u te kanale, sociodemografskih obilježja i izborne odluke. Rezultati su pokazali postojanje triju medijskih generacija u Hrvatskoj: TV-generacije, urbane medijske generacije i svemedijske/prijelazne generacije. TV-generaciju čine stariji korisnici koji preferiraju tradicionalne masmedije, dok urbanu generaciju odlikuje smanjeno zanimanje za medije. Svemedijska generacija koristi sve kanale komunikacije, uključujući interpersonalne. Istraživanje je potvrdilo razlike u medijskim navikama i povjerenju među generacijama povezane s dobi i veličinom naselja u kojemu stanuju. Rezultati pružaju uvid u medijske navike u Hrvatskoj i mogu poslužiti kao temelj za daljnja istraživanja uloge medija u suvremenom društvu.

Ključne riječi: medijske generacije, komunikacijske navike, povjerenje u medije

Multidimensional stratification of media generations: Study of communication patterns and trust in media sources through the prism of sociodemographic variables

Abstract

This paper examines media generations in Croatia by exploring the frequency of use of different communication channels and the level of trust in media sources. The study aimed to identify patterns of media consumption among various user groups by sociodemographic characteristics and affiliation with a particular media generation. The data were drawn from a broader study on how people seek political information and make electoral decisions. The research was conducted in December 2019 using a quantitative survey method on a sample of 982 adult respondents. It explored the relationship between mass media consumption (television, radio, print media, and social media), interpersonal communication, trust in these channels, sociodemographic factors, and voting behavior. The findings identified three distinct media generations in Croatia: the TV generation, the urban media generation, and the all-media/transitional generation. The TV generation comprises older users who favor traditional mass media, while the urban media generation is characterized by a reduced interest in media. The all-media generation makes use of all communication channels, including interpersonal communication. The study confirmed generational differences in media habits and trust, which are linked to age and the population size of the place of residence. The findings provide insights into media habits in Croatia and may serve as a foundation for further research on the role of media in contemporary society.

Keywords: media generations, communication habits, trust in media

Prilike i mogućnosti brendiranja đakovačkog lipicanca u Hrvatskoj

Nina Fakin

Veleučilište Algebra Bernays
Gradišćanska ulica 24, 10000 Zagreb
ninafakin.business@gmail.com

Dejan Gluvačević

Veleučilište Algebra Bernays
Gradišćanska ulica 24, 10000 Zagreb
dejan.gluvacevic@bernays.hr

Sažetak

Brendiranje je u suvremenom marketingu postalo ključan alat za diferencijaciju i izgradnju identiteta, osobito u sektoru turizma. Kulturni turizam, koji povezuje putovanja s autentičnim iskustvima lokalne baštine, otvara prostor za pozicioniranje kulturnih simbola kao prepoznatljivih brendova. Ovaj rad istražuje potencijale brendiranja đakovačkog lipicanca – pasmine s dubokim povijesnim i kulturnim značenjem za hrvatski identitet. Cilj istraživanja jest ispitati kako se taj simbol tradicije može oblikovati kao održiv turistički proizvod koji doprinosi očuvanju baštine i lokalnom razvoju. Primjenom kvalitativne i kvantitativne metodologije, uključujući dubinske intervjuve i analizu medijskog sadržaja, analizirana je postojeća percepcija brenda te su utvrđeni izazovi i prilike za njegovo jačanje. Dobiveni rezultati poslužili su za oblikovanje smjernica za razvoj autentične strategije brendiranja. Đakovački lipicanac tako se razmatra ne samo kao turistička atrakcija već i kao nositelj kulturnog identiteta i simbol vrijednosti koje se žele promovirati u kontekstu održivog i kulturnog turizma.

Ključne riječi: brendiranje, kulturni turizam, đakovački lipicanac, kulturna baština, identitet

Opportunities and possibilities for branding the Đakovo Lipizzaner in Croatia

Abstract

Branding has become a crucial tool in contemporary marketing for differentiation and identity building, especially in the tourism sector. Cultural tourism, which connects travel with authentic experiences of local heritage, offers opportunities to position cultural symbols as recognizable brands. This paper explores the branding potential of the Đakovo Lipizzaner – a horse breed with deep historical and cultural significance for Croatian identity. The aim of the research is to examine how this symbol of tradition can be developed into a sustainable tourism product that contributes to heritage preservation and local development. Using a qualitative and quantitative methodology, including in-depth interviews and media content analysis, the study analyzes the current perception of the brand and identifies key challenges and opportunities for its enhancement. The findings serve as a basis for developing guidelines for authentic brand strategy. The Đakovo Lipizzaner is thus considered not only a tourist attraction but also a bearer of cultural identity and a symbol of values promoted in the context of sustainable and cultural tourism.

Keywords: branding, cultural tourism, Đakovo Lipizzaner, cultural heritage, identity

Ergela Đakovo – čuvarica kulturne i povijesne baštine konjogojstva

Tihana Ristić

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Cara Hadrijana 10, 31000 Osijek
tihana.ristic@gmail.com

Mirjana Baban

Fakultet agrobiotehničkih znanosti
Osijek
Vladimira Preloga 1, 31000 Osijek
mbaban@fazos.hr

Petra Prlić

Državna ergela Đakovo
Augusta Šenoa 45, 31400 Đakovo
petra.prlic13@gmail.com

Sažetak

U Slavoniji je tijekom prošlih stoljeća djelovalo više od pedeset državnih i plemićkih centara za uzgoj i selekciju konja, od kojih se svojim povijesnim naslijeđem, utjecajem i opstankom najviše ističe današnja Državna ergela Đakovo. Uzgoj konja na đakovačkoj ergeli već više od pola stoljeća prikazuje neprocjenjivu povijesno-kulturnu tradiciju i genetsko naslijeđe. Temelj održivosti i identiteta ergele čini lipicanska pasmina, koja se u đakovačkoj regiji prvi put pojavljuje 1806. godine, pri smještaju konja iz izbjegle dvorske ergele Lipica u đakovačke biskupske štale. Tijekom nekoliko sljedećih desetljeća pokrenut je vlastiti ergelski uzgoj lipicanske pasmine, u kojemu je neprocjenjiv doprinos ostavio kulturno, politički i prosvjetiteljski orijentiran biskup i svojevrtni vizionar, Josip Juraj Strossmayer. Ergelu, koju je biskup tada zatekao u zapuštenom stanju, za svojega je vijeka značajno unaprijedio i postavio temelje za podizanje standarda ustanove i uzgoja lipicanske pasmine, što je i prepoznato nacionalnim i međunarodnim priznanjima za konje iz njegovoga uzgoja. Ergela je nastavila s radom pod vlastelinstvom đakovačke biskupije, a sa značajnim se poteškoćama susrela se sljedećom niza povijesno-prekretničkih događaja kao što su redistribucije zemljišta i promjene u utjecaju đakovačkog vlastelinstva, gubici tijekom Drugoga svjetskoga rata i posljedična restrukturiranja. Usprkos izazovima, uspjela je sačuvati kontinuitet uzgoja i očuvanja lipicanske pasmine na ovim područjima te se reorganizirala u državnu instituciju – Zemaljsku pastuharnu Đakovo. Raspuštanjem značajne i suradničke ergele Lipik 1956. godine, đakovačka je ergela postala jedina matična ergela lipicanske pasmine i takva ustanova u Hrvatskoj.

Tijekom sedamdesetih godina cjelokupna nabava, uzgoj, vođenje matičnih evidencija i selekcija plemenitih lipicanaca koncentrirani su upravo u Đakovu. Status Državne ergele stekla je 1997. godine te u tom statusu djeluje do danas. Cilj je ovoga rada prikazati povijesni razvoj i kontinuitet Državne ergele Đakovo, s naglaskom na njezinu ulogu u očuvanju lipicanske pasmine jer je ona, uz UNESCO-ovo priznanje za tradicionalni uzgoj konja lipicanske pasmine, jedinstven i trajni primjer kulturno-tradicionalne vrijednosti i identiteta istočne Slavonije.

Ključne riječi: Ergela Đakovo, lipicanac, tradicija

Đakovo Stud Farm – Guardian of the cultural and historical heritage of horse breeding

Abstract

In the region of Slavonia, over the past centuries, more than fifty systematic institutions for horse breeding and selection have operated, among which today's Đakovo State Stud Farm stands out most prominently due to its historical legacy, influence, and longevity. Horse breeding at the Đakovo Stud Farm has, for more than half a century, represented an invaluable historical and cultural tradition as well as a scholarly heritage. The foundation of the stud farm's sustainability and identity is the Lipizzaner breed, which appeared in the Đakovo region in 1806 during the relocation of horses from the fleeing royal Lipica Stud Farm to the Episcopal stables of Đakovo. Over the subsequent decades, the establishment of an independent Lipizzaner breeding program was initiated, significantly enriched by the cultural, political, and Enlightenment-oriented efforts of Bishop Josip Juraj Strossmayer, a visionary who played a crucial role. The stud farm, which Bishop Strossmayer found in a neglected state, was considerably modernized during his tenure, laying the groundwork for raising standards in both the institution and the breeding of the Lipizzaner breed. This effort was recognized through national and international awards for the horses bred there. The stud farm continues to operate under the jurisdiction of the Đakovo Bishopric and faced considerable difficulties due to a series of historically transformative events, including land redistributions, shifts in the influence of the Đakovo estate, losses during World War II, and subsequent restructuring. Despite these challenges, the continuity of Lipizzaner breeding and preservation in the region has been maintained, leading to its reorganization into a state institution – the Đakovo State Stud Farm. Following the dissolution of the significant and cooperative Kutjevo Stud Farm in the 1960s, the Đakovo Stud Farm became the sole founding Lipizzaner stud farm in Croatia. During the 1970s, all activities related to procurement, breeding, record-keeping, and selection of noble Lipizzaners were concentrated exclusively in Đakovo. The status of State Stud Farm was officially conferred in 1997, and it has continued to operate under this designation to the present day. The aim of this paper is to present the historical development and continuity of Đakovo State Stud Farm, with particular emphasis on its role in preserving the Lipizzaner breed. This is especially relevant given that, today, alongside UNESCO recognition for the traditional breeding of

Lipizzaner horses, the stud farm remains a unique and enduring example of the cultural and traditional values and identity of Eastern Slavonia.

Keywords: Đakovo Stud Farm, Lipizzaner, tradition

Percepcije generacije Z o festivalskim događanjima u Varaždinu: kultura, identitet i digitalna informiranost

Iva Rosanda Žigo

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000
irosandazigo@unin.hr

Jelena Blaži

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000
jeblazi@unin.hr

Marin Galić

Sveučilište Sjever
Trg dr. Žarka Dolinara 1, 48000
mgalic@unin.hr

Sažetak

Varaždin se posljednjih godina sve više profilira kao ključno festivalsko odredište kontinentalnoga dijela Hrvatske. Proces afirmacije reflektira se putem bogatog i raznovrsnog kalendara manifestacija koje se održavaju tijekom cijele godine, čime Varaždin ciljano privlači veliki broj domaćih i stranih posjetitelja. Dinamična festivalska scena, koju čine i oblikuju velike manifestacije poput Špancirfesta i *Varaždinskih baroknih večeri*, utječe na oblikovanje kulturnog i turističkog identiteta grada, dajući doprinos njegovom društveno-ekonomskom razvoju i očuvanju kulturne baštine. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati što generacija Z misli o varaždinskoj festivalskoj ponudi, koliko je mlada populacija informirana o kulturnim programima i kakva je njihova digitalna participacija u tim manifestacijama. Anketno istraživanje provedeno je na uzorku od 209 ispitanika dobi od 18 do 30 godina. Rezultati pokazuju kako pripadnici generacije Z percipiraju najistaknutije varaždinske festivale u kontekstu kulturnih i turističkih simbola. Unatoč pozitivnoj percepciji, izražavaju ograničenu informiranost o raznolikosti festivalske ponude. Dobiveni rezultati upućuju na potrebu razvoja i usavršavanja digitalnih komunikacijskih strategija i kanala, kao i participativnih formata usmjerenih na mlađu publiku. Time bi se dodatno potaknulo uključivanje mladih, osobito pripadnika generacije Z, u kulturni i turistički život grada, u svrhu bolje prepoznatljivosti Varaždina kao festivalske destinacije.

Ključne riječi: generacija Z, Varaždin, festivali, digitalna participacija, percepcija publike

Perceptions of Generation Z about festival events in Varaždin: Culture, identity and digital awareness

Abstract

In recent years, Varaždin has increasingly emerged as a key festival destination in continental Croatia. The process of affirmation is reflected in the rich and diverse calendar of events held throughout the year, through which Varaždin attracts a large number of domestic and foreign visitors. The dynamic festival scene, consisting of and shaped by large events, such as Špancirfest and *Varaždin Baroque Evenings*, influences the forming of the city's cultural and tourist identity, contributing to its socio-economic development and the preservation of cultural heritage. The aim of this research was to examine what Generation Z thinks about Varaždin's festival offer, how informed the young population is about cultural programs, as well as their digital participation in these events. The survey was conducted on a sample of 209 respondents aged 18 to 30. The results show how members of Generation Z perceive the most prominent Varaždin festivals in the context of cultural and tourist symbols. Despite their positive perception, they express limited information about the diversity of the festival offer. The results obtained indicate the need to develop and improve digital communication strategies and channels, as well as participatory formats aimed at younger audiences. This would further encourage the inclusion of young people, especially members of Generation Z, in the cultural and tourist life of the City, with the aim of better recognizing Varaždin as a festival destination.

Keywords: Generation Z, Varaždin, festivals, digital participation, audience perception

SUORGANIZATORI / CO-ORGANIZERS

PAR
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
VELEUČILIŠTE

SPONZORI / SPONSORS

The logo for DICE, featuring the word "DICE" in a bold, black, sans-serif font with a double outline, centered within a light blue square.

DICE

The logo for Agro Centar Mokinje, featuring the words "AGRO CENTAR" in green and red, and "MUKINJE" in blue, all in a bold, sans-serif font, flanked by two yellow wheat stalks and small red squares.

AGRO CENTAR
MUKINJE

The logo for Eurovilla, featuring a red stylized building icon to the left of the text "EUROVILLA" in a bold, black, sans-serif font, with "AGENCIJA ZA NEKRETNINE" in a smaller font below it.

EUROVILLA
AGENCIJA ZA NEKRETNINE

The logo for Borbur, featuring the word "BORBUR" in a stylized, black, sans-serif font with a horizontal line through the middle of the letters.

BORBUR

KONT

ISSN 2991-6682

9 772991 668002

